

EFOP-5.2.2-17-2017-00004

„Falugondnokság határok nélkül – A falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségei hálózati együttműködések által”

A falugondnoki szolgáltatás helyzete a Kárpát-medencében 2018–2019

Kutatási zárójelentés

2019. december 15.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

Készítette a Nemzetstratégiai Kutatóintézet az EFOP-5.2.2-17-2017-00004 „*Falugondnokság határok nélkül – A falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségei hálózati együttműködések által*” projekt keretében

Készítette: Schwarcz Gyöngyi, Lovász Gergely, Péterfi Petra

Budapest, 2019.

Tartalom

Bevezető.....	5
A falu- és tanyagondnoki szolgálatok kutatásának háttere és előzményei.....	6
A helyszín: az aprófalvak és kistelepülések világa – társadalmi-gazdasági helyzetkép..	6
A falugondnoki szolgálatok kialakulása és intézményesülése	9
A falugondnoki szolgálat kutatásának eddigi eredményei és megállapításai	12
A települések és a szolgálatok alapadatai.....	15
A falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségeit vizsgáló kutatás részletes bemutatása.....	19
Kutatási célok, kérdések.....	19
A kutatás módszertana, eszközei és lebonyolítása	20
A magyarországi módszer, a vizsgálat és a minta bemutatása.....	21
Az erdélyi módszer, vizsgálat és minta bemutatása	25
A vajdasági módszer, vizsgálat és minta bemutatása.....	28
A falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségeit vizsgáló kutatás eredményeinek részletes bemutatása.....	29
A magyarországi vizsgálat legfontosabb eredményei	29
A szolgálat bemutatása kérdéskör	30
Finanszírozás kérdéskör	38
Képzés, képzettség kérdéskör.....	40
Feladatkörök, szerepkörök változása kérdéskör	44
Eszközellátottság, eszközigeny kérdéskör.....	48
Fenntartó-feladatellátó kapcsolat, munkakörülmények, a szolgálat beágyazottsága kérdéskör.....	53
Szociodemográfiai kérdéskör.....	58
Összefoglalás	60
A romániai vizsgálat legfontosabb eredményei.....	62
Az erdélyi falugondnokság története	63
Az erdélyi falugondnokságokat fenntartó szervezetek bemutatása	67
Összegzés.....	73
A szerbiai vizsgálat legfontosabb eredményei	75
Előzmények.....	75
A kishegyesi működési modell.....	77

A kispiaci működési modell	79
A CMH-Caritas modell	79
Eredmények Vajdaságban.....	81
Összefoglalás	82
Összefoglalás	83
Irodalom.....	85
Források.....	87
M e l l é k l e t e k	88
1. sz. melléklet: Részletes kutatási terv	88
2. sz. melléklet: Kérdőív a falu- és tanyagondnokok számára, Magyarország.....	4
3. sz. melléklet: Kérdőív a fenntartók számára, Magyarország.....	14
4. sz. melléklet: Interjúvázlat magyarországi interjúkhoz	29
5. sz. melléklet: Kérdőív falugondnokok számára, Erdély	33
6. sz. melléklet: Interjúvázlat a fenntartókkal, feladatellátást érintő szervezetek képviselőivel készítendő interjúkhoz, Erdély	41
7. sz. melléklet: Adatlap tapasztalati szakértők számára, Erdély	45
8. sz. melléklet: Elkészült interjúk listája: Magyarország, Erdély (Románia), Vajdaság (Szerbia)	48

Bevezető

Magyarország a 2014–2020-as fejlesztési ciklusban többek között azt a célt tűzte ki maga elé, hogy javítja a (köz)szolgáltatások eredményességét, támogatja struktúrájának megújítását és az egyenlő esélyű hozzáférés megteremtését. Mindezekhez eszközként használhatja mások mellett a társadalmi innovációt és a transznacionális kapcsolatokat, együttműködéseket. Az EFOP 5.2 intézkedéshez (A társadalmi innováció javítása és a transznacionális együttműködés kiterjesztése) kapcsolódó 5.2.2 felhívás éppen ez utóbbit, a transznacionális együttműködéssel megvalósuló fejlesztéseket helyezi középpontba. Ennek értelmében a (köz)szolgáltatások terén dolgozó hazai szakemberek tudásának naprakészen tartása és a nemzetközi tapasztalatok becsatornázása érdekében szorgalmazza a nemzetközi együttműködések révén létrejövő tudástranszfer megvalósítását.

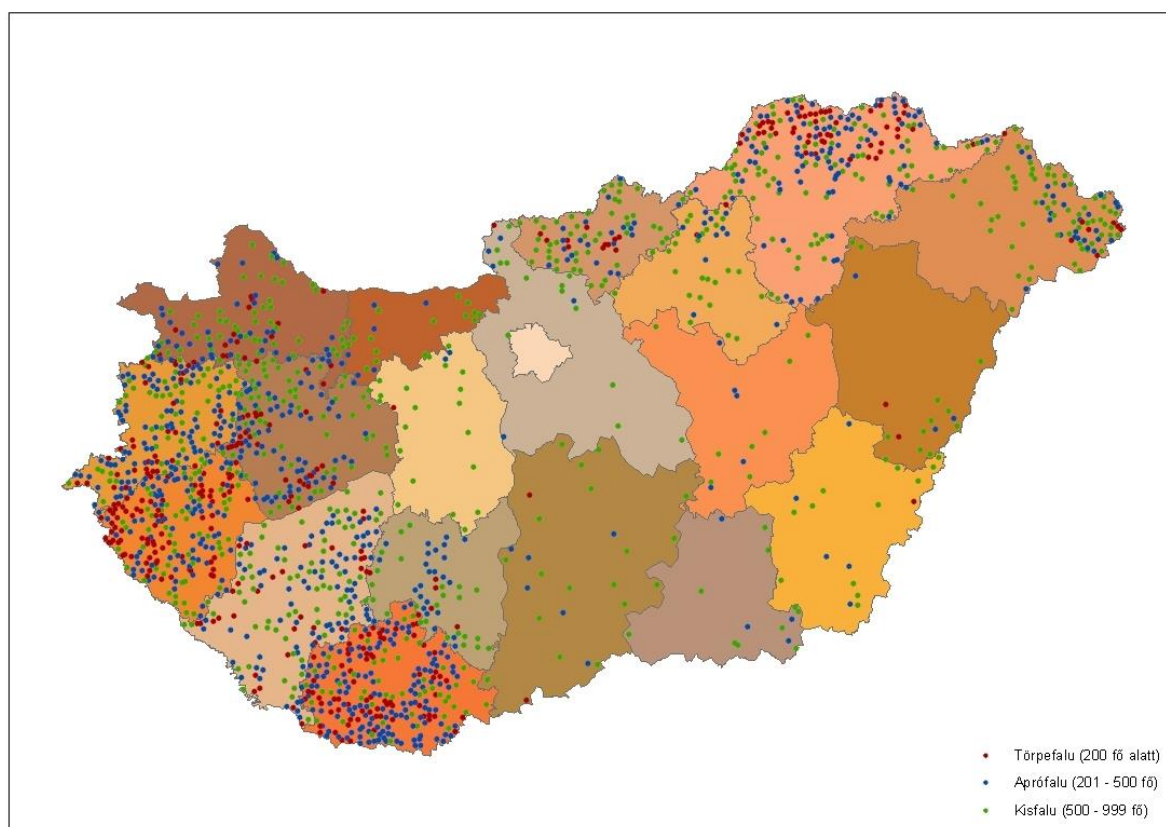
E felhívásra a Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete és a Falugondnokok Vas és Győr-Moson-Sopron Megyei Egyesülete konzorciumi partnerekként a közösségfejlesztő szervezetek, egyházak hálózati együttműködése, tapasztalatcserék erősítése beavatkozási irányhoz kapcsolódó pályázat nyújtottak be. Pályázatuk keretében a falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségeit keresték hálózati együttműködések által.

A Nemzetstratégiai Kutatóintézet 2018 februárjában szerződést kötött a Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesületével, mint főpályázóval (konzorciumvezetővel), hogy az EFOP-5.2.2-17-2017-00004 számú, „Falugondnokság határok nélkül – A falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségei hálózati együttműködések által” elnevezésű projekthez kapcsolódó kutatási feladatokat ellátja. A szerződés értelmében az NSKI a projekt céljához kapcsolódó kutatási tevékenységet végzett két szakmai együttműködésbe bevont uniós országban – Magyarországon és Romániában – legkevesebb 100-100 fős célcsoport körében. Ezen felül tájékoztató kutatást bonyolított Szerbiában, a Vajdaság területén működő falugondnoki szolgálatok helyzetéről. Jelen beszámoló a 2018–2019 folyamán különböző módszerekkel és helyszíneken elvégzett kutatások összefoglaló zárójelentése.

A falu- és tanyagondnoki szolgálatok kutatásának háttere és előzményei

A helyszín: az aprófalvak és kistelepülések világa – társadalmi-gazdasági helyzetkép

Kistelepülésnek hagyományosan az 1000 főnél kevesebb lakost számláló községeket tekintjük, ezen belül is az 500 lakost el nem érő települést aprófalunak, a 200 főnél kisebb népességszámú települést pedig törpefalunak szokás nevezni a településtudományban (lásd 1. ábra). A falugondnoki szolgálat létrehozását lehetővé tévő jelenlegi, 2019-ben hatályos jogszabály 600 főnél húzza meg azt a népességhatárt, amely alatt egy település szociális alapfeladatainak ellátására alternatív megoldásként létrehozhatja a szolgálatot, illetve a legkevesebb 70 és legtöbb 400 fő külterületi lakos esetében pedig ugyanezen célból tanyagondnoki szolgálatot létesíthet. Így a falugondnoki szolgáltatás alapvetően a kistelepülések, aprófalvak világához kapcsolódó ellátási forma.

1. ábra: Magyarország kis-, apró-, illetve törpefalvas térségei (Forrás: <http://www.terport.hu/>)

Az aprófalvak, kistelepülések régóta szerves részét képezik a magyar településállománynak, a társadalomkutatói figyelem azonban csak az utóbbi néhány évtizedben, az 1980-as évektől kezdődően terelődött rájuk.¹ Ennek oka, hogy bár a lakónépességük összege a 20. század folyamán már soha nem érte el a teljes népesség 3 százalékát, községeket tekintve a 10 százalékot, tehát az elmúlt száz év folyamán a

¹ A kutatói érdeklődést és eredményeit jól összefoglalja Kiss 2008.

mindenkori ország lakónépességének csekély hányadát tették ki az itt élők, ám számos okból szerepük mégis jelentősebb a lakónépességből való részesedésüknél. A népességszámhoz való csekély hozzájárulásuk mértékénél jóval jelentősebb az ország területéből elfoglalt helyük, 2006-os adatok alapján ez 13 százalékra tehető. A települések számát tekintve pedig már az igazgatási településállomány egyharmadát adják az aprófalvak, miközben számuk fokozatosan növekszik, ahogy egyre több település lakosság száma fog 500 fő alá. Az elmúlt évtizedekben megnövekedett figyelem további okának tekinthető, hogy a különféle vizsgálatokból kiderült az is, hogy az aprófalvak nagy többsége egyfajta tünetegyüttesnek tekinthető, azonos problémák halmazával jellemezhető (Kiss 2008).

A szocialista modernizáció, illetve a korszak településfejlesztési – kistelepülések esetében inkább elsorvasztási – politikájának köszönhetően a falusi térségekben egyre erőteljesebb differenciálódási folyamat indult be. Az aprófalvas térségekben az egyoldalú, mezőgazdasági dominanciájú gazdaság szerkezet, a távolabbi ipari munkahelyek vonzereje, a közlekedési infrastruktúra relatív fejlődése és a körzetesítési politika hatására az intézmény- és szolgáltatáshiányos lét valamint a települési hierarchiában alárendelt, önálló szerep kialakulása, az életkörülmények (lakásállomány elöregedése, infrastruktúra hiányosságai, ingázás) várositól való egyre erősödő lemaradása, valamint az erőszakos szövetkeztesítés a hatvanas évektől erőteljes elvándorlást eredményezett. Ennek következtében a nyolcvanas évekre, amikortól a tudományos érdeklődés kezdete datálható, a korszak szerkezet jelentősen torzult, és ez sok helyen visszafordíthatatlan folyamatokat indított be. A lakónépesség fogyatkozása a szelektív elvándorlás következtében pedig végletesen torz demográfiai és sok esetben társadalmi szerkezetet hozott létre az aprófalvas vidékeken.²

1989-et követően a települési önrendelkezés, öngazgatás visszaszerzése sem tudta azt a földindulással felérő gazdasági átrendeződést ellentételezni, amely a rendszerváltás után a vidéki Magyarországot, és azon belül is hatványozottan a kistelepülések világát és az aprófalvas térségeket sújtotta. A rendszerváltást követően az aprófalvas térségekben erőteljes visszaesés történt a munkahelyek számában, a foglalkoztatottságban, és az eljárók száma is radikálisan lecsökkent. Ezek a folyamatok a munkaerő falvakba történő visszatorlódását és elöregedését eredményezték, amely a kistermelés lehetőségeinek és gyakorlatának visszaszorulásával a vidék eltartó képességének lecsökkenésével is együtt járt (Kovács 2008).

A kétezres évek közepén zajlott egy átfogó tudományos vizsgálat az aprófalvas térségek helyzetéről, lehetőségeiről, amely az aprófalvak sokszínűvé vált világából a sikeres, többnyire nagyvárosok környezetében, árnyékában élő, növekvő népességszámú, s így aprófalvas jellegét és besorolását fokozatosan elvesztő kevés számú kistelepülést nem vizsgálta. Az akkori MTA RKK Térségfejlesztési Kutatások Osztálya által vezetett kutatás figyelme kizárólag a rossz helyzetben lévő, leszakadó aprófalvakra, illetve aprófalvas

² Lásd ehhez többek között: ENYEDI 1980; BELUSZKY és SIKOS T. 1982; BELUSZKY 2002a, 2002b; G FEKETE 2004; KOSTYÁL 2007.

térségekre terjedt ki.³ Az akkori vizsgálat megállapította, hogy a fogyatkozó népességű, átrendeződő, integrált kistelepülések jelentik a hátrányos helyzetű aprófalvas térségek településtípusainak egyik végét, míg a másikat a növekvő népességű, immobil, szegregált falvak (KOVÁCS 2008).

Az említett kutatás további megállapításai közé tartozott, hogy az aprófalvas térségekben a körzetközpontként működő, önmagukban szintén kistelepüléseknek tekinthető települések funkcióinak beszűkülése rendszerint a környező apró- és törpefalvak számára is erőforrásvesztéssel jár (KOVÁCS 2008, VÁRADI 2008). Az akkori kutatás óta is zajló, egyre erőteljesebb centralizáció a közigazgatásban az önkormányzatiság meggyengülésével járt és még több erőforrást vont ki a kistelepülésekről. Ezért a falugondnoki szolgáltatás legfőbb színterének tekinthető törpe- és aprófalvakban, valamint kistelepüléseken tovább romlottak a lakosság életkörülményei és életesélyei. Ez a falugondnoki szolgálat szempontjából a feladatok és ellátottak számának növekedését, a munkakörülmények nehezedését hozta magával.

Ahhoz, hogy minél átfogóbb képet kapjunk a falu-, illetve tanyagondnoki szolgálatok társadalmi, gazdasági környezetéről, különböző időszakokban szükséges megvizsgálnunk a kis- és aprófalvas térségek helyzetét. A falugondnoki szolgálatok megalakulásának kezdő éveiben az 500 fő alatti településeknek volt lehetőségük arra, hogy szolgálatot indíthassanak. Ez, a későbbiekben, s a jelenleg is hatályos jogszabályok szerint 600 főre emelkedett. Mint az fentebb említésre került, ezen falvak hazai településhálózatban betöltött szerepe rendkívül fontos. A teljes településállományon belüli részesedésük az elmúlt 30 évben folyamatosan növekvő tendenciát mutat; 2017-ben megközelítette a 40 százalékot, s összlakosságuk részesedése az ország teljes népességszámából pedig majd 4 százalék (1. táblázat).

Év	600 fő alatti települések száma	600 fő alatti települések aránya az összes településből (%)	600 fő alatti települések összlakossága (fő)	A 600 fő alatti települések népességének aránya az ország teljes lakosságából (%)
1990*	1051	33,32	281 337	2,79
2001	1174	37,45	367 436	3,65
2011	1222	38,74	359 967	3,68
2017	1242	39,38	371 827	3,80

* 1990-ben az 500 fő alatti települések alapján számolva

1. táblázat: Az 500, illetve 600 fő alatti települések részesedése a településállományból és az összlakosságból
Forrás: TeIR

Ezen települések számának, és településállományon belüli arányának növekedése mellett paradox módon népességszámuk folyamatos csökkenése is tapasztalható. A TeIR

³ A 2005-2008 között megvalósult kutatás az *Aprófalvak és aprófalusiak életesélyei* címet viselte, Kovács Katalin volt a témavezetője és NKFP finanszírozásból valósult meg. Eredményei a *Kistelepülések lépéskényszerben* című kötetben jelentek meg (VÁRADI 2008).

adatai szerint az előregedő lakosságuk mellett (állandó lakosságból a 60 év felettek aránya 50,2%) negatív vándorlási egyenleggel is bírnak. Ennek értéke 2017-ben összesen -1560 fő volt. Továbbá az országos átlagnál magasabb munkanélküliségi ráta értéke (2017-ben 5,63% az országos átlag 3,88%-ával szemben) mellett jelentős szolgáltatáshiány is jellemzi ezeket a falvakat; az 1242 darab faluból a TeIR 2017-es adatai szerint mindössze 21 településen található piac, s az általános iskolai feladatellátói helyek száma is csupán 195. Helyközi autóbuszmegállóval majdnem minden falu rendelkezik, azonban a legtöbb esetben ez napi 1-2 járatpárt jelent. Ezzel szemben vasútállomással mindössze 160 darab falu rendelkezik.

A falugondnoki szolgálatok kialakulása és intézményesülése

A falugondnoki szolgálat igényének ötlete Kemény Bertalan fejében fogalmazódott meg, aki a hetvenes évek végétől kezdődő országjárásai során szembesült a kistelepüléseket érintő sokszoros hátrányokkal és az ezek leküzdéséhez szükséges erőforrások hiányával. Az ő elképzelései alapján, alapvetően civil kezdeményezéseknek köszönhetően indult el egy olyan szolgáltatás 1990 augusztusában Borsod megyében, amely a falugondnok személyében valójában egy egyszemélyes intézményt működtetett. A falugondnok feladata a szolgáltatáshiányos településeken a települési hátrányt, az intézményhiányt csökkenteni, az ilyen települések leszakadását lehetőség szerint megállítani, az ott élő népesség társadalmi integrációját, esélyegyenlőségét elősegíteni. Legfőbb eszköze a jármű, amellyel hozzásegíti a településen élőket az alapellátások, alapszolgáltatások eléréséhez. Ezen túlmenően minden olyan feladat ellátása, amelyre helyben igény van, de ellátó, intézmény nincs rá. Tevékenységeiben így többféle feladatkör egyesül a szociális munkáséttól kezdve a vidékfejlesztőn keresztül a közösségfejlesztőig (FALUDI 2004, 2013a, 2013b; Kemény 2004a, 2004b; KOSTYÁL 2007; LADÁNYI et al. 2006a; NAGY é.n.). A falugondnokok oktatását szolgáló tananyag ezt így fogalmazza meg: „A falugondnoknak általában olyan feladatot kell ellátnia, amelynek még nincs vagy már nincs „gazdája” – önálló, intézményesült megoldási módja – életünk fokozódó bonyolultsága, szakmákra hullása és a falu kicsinysége következtében.” (NAGY é.n., 10.)

1991-ben indította be az ágazati minisztérium (az akkori Népjóléti Minisztérium) az évente ismétlődő meghívásos pályázatát a falugondnokok, illetve a külterületi lakott helyek aprófalvakéhoz hasonló helyzetének és problémáinak leküzdése érdekében a tanyagondnokok hálózatának kiépítésére. 1998-ra már az összes megyére kiterjedt a pályázat (LADÁNYI et al. 2006a; FALUDI 2004, 2013a, 2013b).

Ezzel egy időben megindult a szolgálat kodifikációs folyamata is. 1996-ban a szociális törvény módosításával lehetővé vált a minden települési önkormányzat számára meghatározott alapellátási feladatokat az 500 főnél kisebb lélekszámú falvakban, illetve

külterületi lakott helyeken falugondnok közreműködésével ellátni.⁴ Az 1999. évi LXXIII. törvény 18. §. az ötszáz fős népességszám-korlátot hatszáz főre emelte. A 2001. évi LXXIX. törvény 17. §. beemelte a tanyagondnoki szolgálatok lehetőségét a törvénybe, ekkor még 70 és 600 fő között állapítva meg az ellátási terület népességszámát. Utóbbi a 2004. évi CXXXVI. törvény 28. § módosította a ma is érvényben lévő legalább 70 és legfeljebb 400 fős korlátok közé. A falugondnokok feladatait az 1/2000 (I.7.) SzCsM rendelet rendezte, amely a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételéről szól. Állami normatívához 1999 óta juthatnak a falugondnoki szolgálatok, amennyiben rendelkeznek működési engedéllyel, ennek megszerzését a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény és a falugondnoki szolgálat működésének engedélyezéséről, továbbá a szociális vállalkozás engedélyezéséről szóló 188/1999. (XII.16.) Kormányrendelet határozta meg, amely a működési engedély kiadását többek között megfelelő jármű meglétéhez kötötte. A 81/2004. (IX.18.) ESzCsM rendelet az egyes szociális szolgáltatásokat végzők képzéséről és vizsgakövetelményéről 260 órás tanfolyam elvégzéséhez kötötte a falu- és tanyagondnoki szolgálat betöltését.

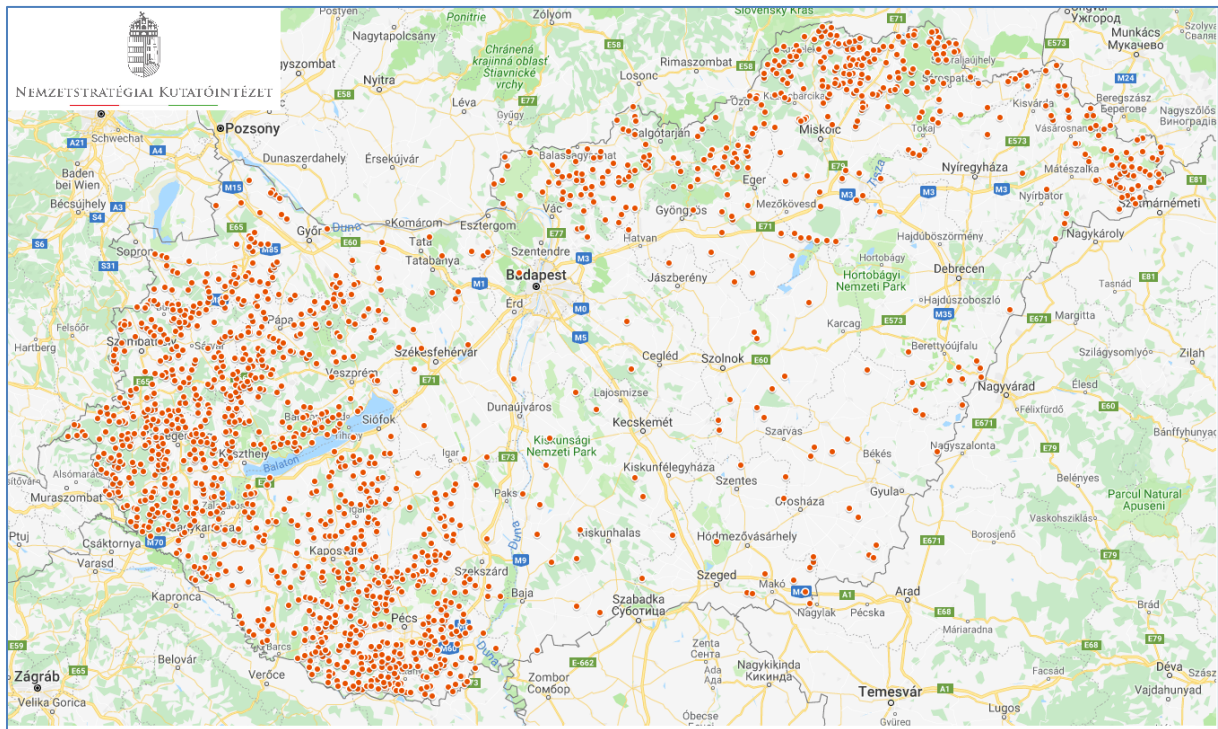
A 2020-as év várhatóan komoly változásokat hoz majd a falu-, illetve tanyagondnoki szolgálatok életében. Az 1993. évi III. törvény 60.§ (2) bekezdésének 2020. január 1-jétől hatályos módosítása értelmében már a **legfeljebb 800 fő** lakosú településeken létesíthető majd falugondnoki szolgálat. Az 1294/2019. (V.27.) Korm. határozat pedig 2022. január 1-jétől az ellátást kiterjeszti a **legfeljebb 1000 fő** lakosú településekre is.

Ezen döntések értelmében 2020-tól 303 településsel,⁵ összesen 1519-re, fog nőni azon települések száma, melyek létesíthetnek falu-, illetve tanyagondnoki szolgálatot. Ez a kör 2022-től várhatóan további 209 településsel gyarapodik,⁶ összesen 1728 település lesz majd jogosult a szolgáltatásra (2. ábra).

⁴ 1996. évi CXXVIII. törvény 14 § (a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény módosításáról)

⁵ 2017-es TeIR adatok alapján számolva, addig az évig várhatóan további települések népességszáma csökken 800 fő alá.

⁶ 2017-es TeIR adatok alapján számolva, addig az évig várhatóan további települések népességszáma csökken 1000 fő alá.

2. ábra: Magyarország 1000 fő alatti települései

Forrás: TeIR

A T/6322. számú „Törvényjavaslat Magyarország 2020. évi Központi Költségvetéséről” 2. sz. melléklete értelmében az éves **normatíva 4 250 000 Ft-ra** emelkedik majd, szélesebb lehetőséget nyújtva a falu-, illetve tanyagondnoki szolgáltatásoknak.

A Modern Városok Program mintájára a Kormány létrehozta a Magyar Falu Programot, melynek keretében, 2019-ben meghirdették a „Falu- és tanyagondnoki szolgáltatás támogatása” című pályázati kiírást, melynek célja „...falugondnoki és/vagy tanyagondnoki szolgáltatást működtető vagy új szolgáltatás indítását vállaló települések esetében a szolgáltatás biztosítását lehetővé tevő magas színvonalú, alacsonyabb károsanyag-kibocsátású és üzemanyag fogyasztású gépjárművek beszerzésének támogatása.”

Ezáltal lehetőség nyílik új gépjárművek beszerzésére, illetve használt buszok cseréjére is, ami növelheti a szolgáltatások tevékenységének színvonalát, hatékonyságát.

A jogi környezet kialakulása mellett fontos lépcsőfok volt, hogy a kilencvenes években, párhuzamosan a szolgálat intézményesülésével, civil kezdeményezésre létrejöttek a falugondnokok munkáját összefogó, segítő megyei szervezetek, ami jól mutatja a szolgáltatások kialakulásában és elterjedésében a civil szféra Magyarországon rendhagyó módon erős szerepét (LADÁNYI et al. 2006a).

A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálat célját a jelenleg érvényben lévő törvényi szabályozás az alábbiakban állapítja meg: „A falugondnoki, illetve a tanyagondnoki szolgáltatás célja az aprófalvak és a külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatásokhoz, valamint egyes

alapszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása, továbbá az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése.”⁷ A falu- és tanyagondnoki rendszer erőssége, hogy komplex alapszolgáltatásokat képes nyújtani, rugalmassága révén pedig képes kezelni az egyéb szolgáltatások hiányából fakadó problémákat. Emellett építhet arra a hátránynak tartott adottságára is, hogy kistelepelesen működik. A kistelepeleknek éppen az lehet az egyik erősségük, hogy a helyi szükségleteket és az elérhető helyi erőforrásokat képesek összehangolni (HALLORAN és VERA 2005). A falugondnoki szolgáltatás éppen a helyi erőforrások összehangolásának, jobb kihasználásának egyik alapesete.

Hatósági és felügyeleti szervei az évtizedek során gyakran változtak. Szakmai felügyeleti, módszertani szerepkört az elmúlt években a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal töltötte be; jelenleg a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság látja el ezt a feladatot. A szolgálatok jogi és hatósági ellenőrzését az illetékes kormányhivatalok látják el, míg a pénzügyi felügyeletüket a Magyar Államkincstár.

A falugondnoki szolgálat kutatásának eddigi eredményei és megállapításai

A magyar falugondnoki rendszer a társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem egyedülálló módját képezi a kis falvakban és a tanyás térségekben, és különösen a személyek és szolgáltatások mobillá tételével segíti az inklúziót (HALLORAN és VERA 2005). A falu- és tanyagondnoki szolgálatokra irányuló eddigi kutatások eredményei alapján elmondható, hogy a falugondnoki szolgáltatás alapvetően jól célzott, eléri a célcsoportjának számító társadalmi rétegeket és korcsoportokat, továbbá hogy valós igényekre adekvát válaszokat tud adni, vagyis képes csökkenteni az egyes szolgáltatások korlátozott elérhetőségéből fakadó települési hátrányokat (HALLORAN és VERA 2005; KOSTYÁL 2009).

Mindazonáltal az eddigi kutatások a szolgáltatások hiányosságait is feltárták és a nehézségekre és problémákra is rávilágítottak. A kétezres évek második felében végzett vizsgálatok rámutattak arra, hogy a falugondnokság „egyszemélyes intézmény” jellege éppen annyi veszélyt, mint előnyt hordozhat magában. Ha a településvezetés, vagy a falugondnok munkáját irányító felettes szerv képviselője és a falugondnok közötti viszony nem megfelelő, ha a falugondnok nem kap kellő önállóságot munkájában, akkor a szolgálat nem tudja betölteni a célját, nem tudja maradéktalanul a település és a településen élők érdekeit szolgálni. Extrém esetekben az is előfordulhat, hogy egyéni érdekek kiszolgálójává válik (HALLORAN és VERA 2005; KOSTYÁL 2009). Az elemzők rámutattak arra is, hogy hiányzik a falugondnokok értékelésének objektív rendszere, és hogy nincsenek kitalálva és kiépítve a falugondnokok folyamatos tanulásának és fejlődésének keretei (HALLORAN és VERA 2005).⁸

⁷ Szociális Törvény 60. § (1)

⁸ Pedig az értékelési rendszert, éppen úgy, mint a folyamatos tanulás és fejlődés rendszerét Kemény Bertalan, a szolgálat megálmodója és gyakorlatba ültetője, a kezdetektől kitalálta és fontosnak is tartotta megvalósításukat, bevezetésüket. (Lásd ehhez többek között: NAGY é.n.)

A kutatásokból kiderült az is, hogy sok helyen a falugondnokokra terhelik rá a házi segítségnyújtás, a házi gondozás feladatait, csökkentve ezzel mindkét szociális szolgáltatási forma eredményességét és hatásfokát. Ráadásul a kutatások arról számoltak be, hogy a falugondnoki buszok miatt a helyi közlekedési szolgáltatók sok helyen ritkítják vagy éppen meg is szüntetik a helyközi járataikat, tovább fokozva ezáltal a szolgáltatáshiányos települések hátrányait. (KOSTYÁL 2009). Strukturális problémának tűnt, hogy a települések szükségletei egyediek, ám a szabályozás keretei az univerzális jelleget tükrözik, így sok esetben éppen gátlói a rugalmas és ebből fakadóan hatékony működésnek (HALLORAN és VERA 2005).

A vizsgálatok azt is megmutatták, hogy a falugondnoki szolgálat képes a már működő, meglévő szociális szolgáltatások hatékonyságát fokozni. Emellett a tapasztalatok azt mutatták, hogy a helyi önkormányzati intézmények és a falugondnok közötti kapcsolatok minősége és intenzitása nagyban befolyásolja a szolgáltatás, a feladatellátás minőségét, minél intenzívebb és jobb a kapcsolat, annál inkább megvalósíthatók a falugondnoki szolgáltatás céljai (HALLORAN és VERA 2005).

Az imént ismertetett megállapításokhoz hozzátartozik az is, hogy ezek nem átfogó, országos hatókörű vizsgálatok eredményeiből születtek, hanem jellemzően egy-egy térségben, mélyfúrás-jelleggel végzett vizsgálatokra alapoztak, amelyek az egyedi, illetve néhány általános probléma feltárása alkalmasak voltak ugyan, de a szolgáltatás általános jellemzésére nem voltak megfelelőek.

A falugondnokság mellett készült egy ilyen kutatás 2007-ben kifejezetten a tanyagondnokságokról is, ez a Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete területén 11 tanyagondnokság helyzetét vizsgálta meg és tárta fel a helyi szervezeti struktúrákban elhelyezett tanyagondnokságok négy alapesetét és foglalta össze ezek előnyeit és hátrányait (ACZÉL 2013).

Az Európai Bizottság által 2004-ben, a Közösségi Akcióprogram keretében indított „peer review” szemináriumsorozatban Magyarországról a falugondnoki szolgáltatást mutatták be 2005-ben, mint a társadalmi befogadást elősegítő jó gyakorlatot. A szemináriumhoz szükséges témaszakértői jelentés elkészítésekor szembesültek a magyar és nemzetközi szakértők azzal, hogy az akkor már közel másfél évtizede létező falugondnoki szolgálatról egészen addig módszeres és részletes adatgyűjtés nem történt. Ezért 2005 tavaszán, az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium megbízásából a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Szociálpolitikai Főosztálya Gyuris Tamás vezetésével országos hatókörű kérdőíves felmérést indított (HALLORAN és VERA 2005). A kutatásban önkitöltős kérdőívek módszerével vizsgáldtak, amelyet eljuttattak minden falugondnoki és/vagy tanyagondnoki szolgálatot működtető településre. A települési kérdőívekben a települések jellemzőit, a szolgáltatás létrehozásának körülményeit, a működő szolgáltatás sajátosságait igyekeztek felmérni. E kérdőívek esetében a visszaküldési/kitöltési arány 42,3 százalékos volt, így a kapott adatok, ha reprezentatívnak nem is voltak nevezhetők, elég alapos és széleskörű

információt nyújtottak a működő szolgálatok akkori állapotáról, helyzetéről (LADÁNYI et al. 2006a).

A kutatás másik fontos elemeként, szintén önkitöltős kérdőívek segítségével igyekeztek megszólítani a falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatot működtető települések polgármestereit, jegyzőit és magukat a falugondnokokat, tanyagondnokokat is. Szisztematikus mintavételi eljárás alkalmazásával összesen 257 falu-, illetve tanyagondnokot kerestek meg a kérdőívvel, a válaszadási arány esetükben 42,8 százalékos volt (összesen 110-en töltötték ki a kérdőívet), továbbá megkérdeztek 243 polgármestert, akik 37,4 százaléka ki is töltötte a kérdőívet, a megkeresett 249 jegyzőnek pedig 44,2 százaléka válaszolt a kutatás kérdéseire (LADÁNYI et al. 2006b).

Mivel az NSKI alább részletesen ismertető kutatásának gerincét is egy átfogó, országos kérdőíves vizsgálat jelenti majd, ezért fontosnak tartjuk a 2005-ös vizsgálat szempontjainak, témacsoportjainak, kérdésköreinek részletes bemutatását.

A 2005-ben végzett kérdőíves kutatás felmérte a szolgálatot működtető települések települési sajátosságait (településszerkezet, elérhető szolgáltatások helyben, legközelebbi településen, munkanélküliek, idősek száma, működő civil szervezetek száma). Rákérdezett a szolgálatok legfontosabb ismérveire: engedélyek jellege, tájékoztatás módja, használt gépjárművek főbb tulajdonságai (szállítható személyek száma, futott kilométerek száma), szolgálat jellege (naponta megtett kilométerek száma), infrastrukturális ellátottság (saját iroda, telefon fővonal, telefax, mobiltelefon, számítógép kizárólagos vagy közös használata) és az igényjelzés módja. Vizsgálta a falu- vagy tanyagondnokok kiválasztásának és irányításának módját, mikéntjét, a finanszírozás jellemzőit, azt, hogy a falugondnok részt vesz-e a testületi üléseken. Az igénybevevői oldalt is több kérdéssel igyekeztek letapogatni, rákérdeztek arra, hogy kinek van döntési jogköre a falugondnoki szolgáltatást igénybe vevők rászorultsága felett, az összes igénybevevő éves számára korosztályi bontásban, az igénybevevők társadalmi összetételére (nem, etnicitás, jövedelmi, munkaerőpiaci státusz). Szondázták a falugondnokok által ellátott feladatokat is típus, gyakoriság szerint (leggyakrabban nyújtott szolgáltatás, legtöbb embert elérő szolgáltatás). Megvizsgálták a falugondnoki szolgálatot ellátó személyeket nemük, lakóhelyük, életkoruk, iskolai végzettségük, képzettségük, szolgálatban töltött éveik száma, korábbi foglalkozásuk szerint (LADÁNYI et al. 2006a).

A felmérés második szakaszában a falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatot működtető települések polgármestereit, jegyzőit és magukat a falugondnokokat, tanyagondnokokat kérdezték meg többek között a szolgáltatásról alkotott véleményükről, tapasztalataikról, benyomásaikról, valamint a szolgáltatás működtetésében betöltött szerepükről (LADÁNYI et al. 2006b). A falu- és tanyagondnokokat megkérdezték arról, hogy véleményük szerint melyik társadalmi vagy életkori csoportnak milyen mértékben kellene segítséget nyújtaniuk, illetve mit mutat a valóságban ehhez képest a feladatellátás. Arra is rákérdeztek, hogy a falu- és

tanyagondnokok szerint a település lakossága mennyire tartja megfelelő megoldásnak vagy hasznosnak a szolgáltatást a településen felmerülő problémákra, vagy megfelelő színvonalúnak azt, és hogy a megkérdezettek szerint melyik az a társadalmi vagy életkori csoport, amely az átlaghoz képest könnyebben jut falugondnoki segítséghez. Megkérdezték a feladatellátókat arról is, hogy mennyire tartják magukat alkalmasnak a feladatra, illetve hogy miként tekintenek magukra, továbbá, hogy véleményük szerint mennyire bízik bennük a lakosság. Kérdezték véleményüket a szolgálat különböző aspektusairól (finanszírozás, hasznosság, jelleg, színvonal), hogy miként lehetne jobbá tenni az általuk ellátott szolgálatot, valamint azt, hogy mennyire bíznak bennük a különböző ellátotti csoportok. Felmérték a falu- és tanyagondnokok szakmai kapcsolathálóját, ennek hiányait, a különböző szakmai kapcsolatok jellegét, beleértve a település vezetésével, üzemeltetésével fenntartott kapcsolatukét is. Ehhez kapcsolódott a munkavégzés önállóságának fokára való rákérdezés, illetve hogy véleményük szerint hogyan lehetne javítani a szolgálat munkáját. A saját magukról kialakított szerepfelfogásuk mellett kérdezték őket arról is, hogy kinek, milyen gyakorisággal jeleztek szakmai problémát, amellyel a jelzőrendszerben elfoglalt helyükre, szerepükre igyekeztek rávilágítani. És végül munkájuk eredményességének mérhetőségét, ennek mikéntjét is megkérdezték a feladatellátóktól.

A kutatás második fázisába beletartozott a fenntartók, illetve azok képviselőinek megkérdezése is (polgármesterek, jegyzők). Őket arról kérdezték, hogy milyen társadalmi és/vagy életkori csoportoknak kellene, hogy segítséget nyújtson a falu- vagy tanyagondnok, mit mutat ehhez képest a valóság, hogy a lakosság milyen mértékben tartja megfelelőnek, illetve hasznosnak a szolgálatot a településen felmerülő problémák megoldására, illetve megfelelőnek a szolgálat működését, továbbá, hogy véleményük szerint melyik életkori vagy társadalmi csoport jut legkönnyebben a falu- vagy tanyagondnokok segítségéhez. Megkérdezték őket arról is, hogy mennyire alkalmas náluk feladatot ellátó személy a falu- vagy tanyagondnoki szolgálat ellátására, hogy a kitöltő miként tekint a feladatellátóra, milyen szerepben látja őt, illetve hogy a település lakossága, valamint ő maga mennyire bízik a falu- vagy tanyagondnokban. Megkérdezték a fenntartói oldalt is arról, hogy miként vélekednek a szolgálat különböző aspektusairól (finanszírozás, hasznosság, jelleg és színvonal), valamint arról, hogyan lehetne a szolgálatot, szolgáltatást javítani, fejleszteni.

Ez a kutatás a fentebb felsorolt szempontokat elsősorban földrajzi, területi bontásban, a szolgálat (falu- vagy tanyagondnokság), esetenként a fenntartó jellege szerinti megoszlásban vizsgálta. A polgármesterek, jegyzők által adott válaszokat területi bontásban a válaszadók tisztsége szerint értékelték (LADÁNYI et al. 2006a, 2006b).

A települések és a szolgálatok alapadatai

Mielőtt az NSKI által végzett kutatás részletes ismertetésébe fognánk, néhány alapadattal kell szolgálni a települési és a szolgáltatási környezetről. Ahogy korábban

már említettük, a falugondnoki szolgálat az aprófalvak, kistelepülések jellemző szolgáltatási formája. Míg a 2011-es népszámlálás szerint 1222 db 600 fő alatti, vagyis falugondnoki szolgálat létrehozására jogosult település volt Magyarországon, addig a TeIR 2017-es adatai szerint már 1242-re emelkedett a számuk.⁹

Ehhez képest, a Szolgáltatói Nyilvántartás adatai szerint 2019 decemberében 993 falugondnoki, illetve 462 tanyagondnoki, összesen 1455 szolgálat működött Magyarországon.¹⁰ A 2. táblázat adatai jól mutatják, hogy míg a falugondnoki szolgálatok az aprófalvas térségekben, jellemzően Somogy, Baranya, Vas, Zala, Veszprém megyékben, valamint Észak-Magyarországon Borsod-Abaúj-Zemplén megyében sűrűsödnek, addig a tanyagondnoki szolgálatok jellemzően a dél-alföldi megyékben (Bács-Kiskun, Csongrád, Békés), kisebb intenzitással Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyékben, valamint a puszták nagyszámú jelenléte miatt Somogy megyében jelennek meg.

Régiók	Megyék	Falugondnoki szolgálat	Tanyagondnoki szolgálat	Megye összesen	Régió összesen
Észak-Magyarország	Borsod-Abaúj-Zemplén	153	11	164	218
	Heves	7	0	7	
	Nógrád	40	7	47	
Észak-Alföld	Hajdú-Bihar	7	31	38	156
	Jász-Nagykun-Szolnok	4	23	27	
	Szabolcs-Szatmár-Bereg	46	45	91	
Dél-Alföld	Bács-Kiskun	10	91	101	224
	Békés megye	7	35	42	
	Csongrád	7	74	81	
Közép-Magyarország	Pest	3	26	29	29
Közép-Dunántúl	Komárom-Esztergom	7	3	10	130
	Fejér	2	6	8	
	Veszprém	101	11	112	

⁹ KSH Népszámlálás 2011 és TeIR adatai alapján

¹⁰ A Szolgáltatói Nyilvántartás a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet rendelkezése szerint *közhiteles hatósági nyilvántartásnak* minősül, kialakítása 2013. december 1-től kezdődött. Engedélyesenként tartalmazza az intézmények, szolgáltatók által nyújtott szolgáltatások jogszabályokban előírt adatait. A szolgáltatásokra vonatkozó adatokat a működést engedélyező szervek – első fokon a megyei kormányhivatalok – jegyzik be a nyilvántartásba. A nyilvántartás működtető és vezető szervének kezdetben az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóságot (ONYF) jelölték ki, ennek Magyar Államkincstárba történő beolvadása óta ez utóbbi szervezet felelőssége a nyilvántartás. Már az ONYF idejében is a központi szociális nyilvántartási rendszerek – ezek közé tartozott a Szolgáltatói Nyilvántartás (MŰKENG) mellett az Igénybevevői Nyilvántartás (KENYSZI), a Pénzbeli és természetbeni ellátások rendszere (PTR) és az Örökbefogadási rendszer (ÖFR) – kezelése, működtetése és fejlesztése a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal (NRSZH) feladatai közé tartozott. Az NRSZH-t a 378/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet értelmében jogutódlással felszámolták, egyes feladatait, így a Szociális Ágazati Portál működtetését is, 2017. november 1-jei dátummal jogutódként a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság vette át. A Szociális Ágazati Portálon található jelenleg a központi szociális nyilvántartási rendszerek előbb felsorolt csoportjainak közhiteles elektronikus nyilvántartása. Lásd: [http://szocialisportal.hu/Szociális Ágazati Portál](http://szocialisportal.hu/Szociális_Agazati_Portál)

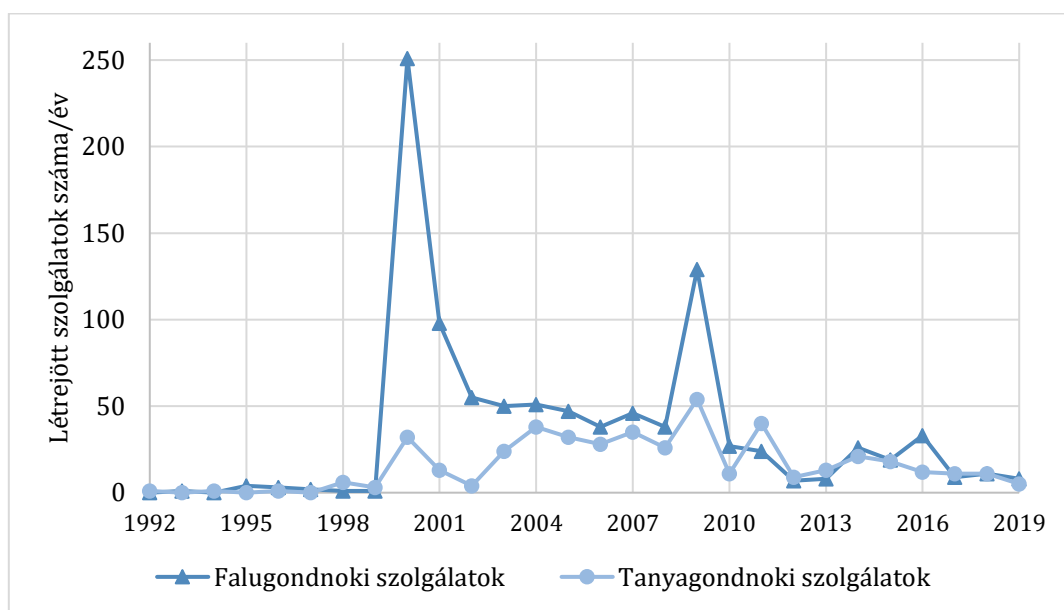

Nyugat-Dunántúl	Győr-Moson-Sopron	51	7	58	327
	Vas	108	2	110	
	Zala	149	10	159	
Dél-Dunántúl	Baranya	158	17	175	371
	Tolna	24	22	46	
	Somogy	109	41	150	
	Összesen	993	462	1455	1455

2. táblázat: A falu- és tanyagondnoki szolgálatok területi megoszlása Magyarországon (2019. december)

Forrás: Szolgáltató Nyilvántartás, 2019. december (<http://szocialisportal.hu/>)

A nyilvántartás szerint a falugondnoki szolgálatok legrégebben működő tagjai 1992-ben alakultak, majd 2000-ben, 2001-ben és 2009-ben jelentek meg kiugróan nagy számban új szervezetek, a többi évben nagyjából egyenletesen 40-50 körül mozgott az újonnan alakult szervezetek száma. 2010-től egyértelmű visszaesés mutatkozik a falugondnoki szolgálatok létrejöttében. A tanyagondnoki szolgálatok közül 1992-es a legrégebbi szervezet, de egészen 2000-ig elvétve alakulnak új szervezetek. Ezt újabb visszaesés követi, majd 2004-től a szabályozás kedvezővé fordulásától ismét megélénkül az új szervezetek létrejötte, ez a tendencia szintén 2009-ben csúcsosodik ki, hogy utána itt is leszálló ágba kerüljön az új szervezetek létrehozásának intenzitása.¹¹

3. ábra: A megalakult falu- és tanyagondnoki szolgálatok száma évenkénti bontásban

Forrás: SzÁP adatbázis alapján (2019. június 11-ei lekérdezés)¹² NSKI szerkesztés

¹¹ Itt meg kell jegyezni, hogy az első szolgálatok 1990-ben alakultak, ekkor 24 darab falugondnoki szolgálat jött létre, ám valamilyen okból ezeknek nincs nyoma a nyilvántartásban. Ennek egyik oka lehet, hogy a törvényi szabályozás csak később rendezte a falugondnokságok és tanyagondnokságok helyzetét.

¹² A kutatás két éve alatt több ízben is lekérdeztük a szolgálatokra vonatkozó adatokat a Szociális Ágazati Portálon, de nem minden alkalommal végeztünk teljes körű lekérdezést. 2018 novemberében, 2019. február 21-én és 2019. június 11-én teljes körűen kérdeztük le az adatokat, ezekből a letöltésekből lehetőségünk van szolgálat típusa, fenntartó típusa, alakulás éve, fenntartó székhelye, telephelye, szolgálat székhelye szerint összesítéseket készíteni földrajzi bontásban. A 2019. január 30-ai és 2019. december 2-

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ai adatlekérdezésünk során csak összesített adataink vannak megyei bontásban a fenntartók, szolgálatok számáról, típusáról, fenntartók telephelyéről.

A falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségeit vizsgáló kutatás részletes bemutatása

Kutatási célok, kérdések

Ahogy korábban már jeleztük, a lassan három évtizede működő falu- és tanyagondnoki szolgálatok működését felmérő részletes, országos hatókörű vizsgálat mindössze egy alkalommal készült, 2005-ben. Ezért megbízónkkal együtt úgy gondoltuk, hogy a jelen projekt keretében végzett szóban forgó kutatásnak amennyire csak lehet, a teljeskörűsége kell törekednie: témájában éppúgy, mint hatókörét tekintve. Ezért egy olyan vizsgálatot terveztünk meg, amely igyekszik visszatekinteni a feladatellátás múltjára, hogy összevetve azt a jelenével, felrajzolhassa az eddig megtett utat. Teszi mindezt annak érdekében, hogy mindeközben a falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségeit, vagyis a jövőbe vezető utakat is kutassa. A vizsgálat egyik fontos célkitűzése ugyanis, hogy eredményei alapján ajánlásokat lehessen megfogalmazni a szolgálat megújításának lehetőségeivel kapcsolatban.

A kutatás egyik alapvető kérdésének számított, hogy megvizsgáljuk, **mennyire van (még) jelen manapság a Kemény Bertalan féle gondolatiság a falu-, illetve tanyagondnoki szolgálatok működésében**, mennyire és milyen irányban távolodtak el az eredeti eszmeiségtől a mai szolgálatok. A detektált változások, eltérések okait is kerestük. Mindezt, úgy gondtuk, legjobban azon keresztül lehet vizsgálni, hogy milyen feladatokat lát el ma egy falugondnok, és ebben milyen változások észlelhetők a kezdeti, kiinduló állapotokhoz képest. Vagyis, milyen irányba fejlődött, változott a feladatellátás, és milyen okok állnak ennek hátterében.

Arra is szerettünk volna választ kapni, hogy változott-e vajon, és ha igen, milyen módon az **ellátottak köre**, és ennek milyen okai vannak.

Minden feladatellátás alapja a **finanszírozás**, ezért azt is meg kellett vizsgálnunk, milyen problémák merülhetnek fel a finanszírozás kérdésével kapcsolatban, mire elegendő a normatíva és mire nem, és milyen következményei vannak a finanszírozás jelenlegi helyzetének.

Szerettünk volna megismerni akár a működésben, akár a finanszírozásban olyan **jó, illetve rossz példákat**, amelyek segíthetik a további tervezést. Ezt a kérdésfelvetést alapvetően támogatja a projekt transznacionális jellege, ebből a szemléletből kiindulva azt is próbáltuk feltárni, hogy mit tanulhatunk a külhoni szolgálatoktól (szemlélet, feladatellátás, finanszírozás stb. terén).

Végül, de nem utolsó sorban azt is szeretttük volna megtudni, hogy milyen (szolgáltatási) hiányokkal és lehetőségekkel jellemezhető ma a falu- és tanyagondnoki szolgálat Magyarországon.

Alapvető célunk volt tehát a magyarországi falugondnoki szolgálat **jelenlegi szakmai tartalmának és finanszírozási kereteinek átfogó felmérése, továbbá a jellemző szolgáltatási hiányok és lehetőségek feltárása.**

Mind emellé, a pályázati kiírás lényegi eleméből következően, meg kellett vizsgálnunk a Kárpát-medencei országokban működő falugondnoki szolgálatokat, illetve az ezekkel folytatott együttműködések jellegét, eredményeit is. A külföldön végzett vizsgálat azt a célt szolgálta, hogy megismerjük az azonos céllal (a falu társadalmi rehabilitációja), ám eltérő jogi keretek között és különböző finanszírozási háttérrel, részben eltérő társadalmi igényeket kielégítve működő szolgálatok munkáját és feltárjuk azokat a jó gyakorlatokat, amelyek esetlegesen irányadóak lehetnek az itthoni feladatellátás számára. Az erdélyi helyszín teljes körű vizsgálata mellett Szerbiában, a Vajdaságban működő szolgálatok felmérését is elvégeztük, ám ez utóbbit nem tekintettük kutatásunk elsődleges céljának.

A kutatás módszertana, eszközei és lebonyolítása

Kutatásunk alapvetően **empirikus** jellegűnek tekinthető, tehát a valóság tapasztalati feltárására épített, ugyanakkor **primer és szekunder adatokra** is támaszkodott, vagyis a **desk-research** technikával nyilvánosan is elérhető, összegyűjthető adatok (nyilvános adatbázisokból elérhető adatok, korábbi kutatások, elemzések eredményei, a témához kapcsolódó dokumentumok és a joganyag elemzése, stb.) másodelemzése mellett terepkutatásunk alkalmával mi magunk is állítottunk elő adatokat a **kérdőívezés** és az **interjúzás** eszközeit/technikáit használva. Bár a kutatás időszemlélete, vagyis hogy szeretné mérni a változást is, éppen nem a kérdőíves vizsgálatot támogatná, az országos hatókör igénye mindenképpen az extenzív adatgyűjtési módszerek alkalmazása felé vitt el bennünket. Azért döntöttünk a kérdőíveket kiegészítő interjú technikával mellett is, hogy alaposabb képet kaphassunk a változásokról és irányairól. Így kutatásunk egyszerre kvantitatív és kvalitatív szemléletűnek is tekinthető, mivel a különféle módon előálló adatbázisok számszerűsíthető adatainak elemzését mélyinterjúkból származó információkkal egészítettük ki.

Ez a módszertani, szemléletbeli és technikai kettőség (primer-szekunder adatok; kvantitatív-kvalitatív szemlélet; kérdőíves-interjú technika) jellemzi nemcsak a magyarországi, hanem az erdélyi és a vajdasági kutatást is. A kérdőíves mintavétel esetében a teljes mintára törekedtünk úgy Magyarországon, mint Erdélyben is, amelyhez a kutatás fő kérdéseire illeszkedő szempontok alapján készítettünk kiegészítő interjúkat (a falugondnoki szolgáltatás múltjára és jelenére is nagy rálátással rendelkező személyek, jó vagy rossz gyakorlatokat működtető fenntartók vagy feladatellátók megkeresése stb.).

A vegyes módszertannal összegyűjtött adatokat elemzést követően a nyilvánosság elé tártuk tudásmegosztó rendezvény keretében.

A magyarországi módszer, a vizsgálat és a minta bemutatása

A Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete, mint Megbízó és az NSKI mint Megbízott között 2018 februárjában létrejött a **kutatási szerződés**, melynek értelmében az NSKI munkatársai márciusban már el is kezdték a munkát. A megbízóval történt egyeztetések alapján 2018 májusára **elkészült a részletes kutatási terv** (1. sz. melléklet), amely tisztázta a kutatás fő kérdésfeltevéseit, az alkalmazott módszereket, eszközöket és technikákat, meghatározta a kutatás lépéseit és menetét, az eredményeket. A kutatás időtartama alatt néhány esetben kisebb módosításokat kellett végrehajtani a módszerben vagy az eszközökben az eredeti elképzeléseinkhez képest, ezeket a módosításokat, változtatásokat ebben a fejezetben igyekszünk minden esetben jelezni.

Kutatásunk elején számos tevékenység párhuzamosan haladt előre. **Megkezdtük az anyaggyűjtést**, ami a *települési környezet legfontosabb adatainak, a vonatkozó szakirodalmaknak és egyéb dokumentumoknak* (pl. jogszabályok) az *összegyűjtését* jelentette, valamint a szolgáltatói adatbázisból kinyerhető adatok lekérdezését.

A szolgálatok minél teljesebb körű megismerésének érdekében, megbízóink kérésének is eleget téve, a **feladatellátók** (2. sz. melléklet) és a **fenntartók** (3. sz. melléklet) **száma** is összeállítottunk egy-egy, alapvetően **önkitöltős kérdőívet**, hasonló tematika és kérdéskörök mentén. A kérdőívek kérdésköreit, kérdéseit a megbízónkkal egyetértésben állítottuk össze. 2018 júniusára készült el a kérdőívek első változata, így a hónap végéig a próbakérdezés és a kérdőívek véglegesítése is megtörtént.

A kérdőívek részletesen vizsgálták a szolgálatok legfontosabb adatait (fenntartóra, ellátási területre vonatkozó adatok), de például, eltérően a 2005-ös, az NCSSZI felmérésben használt kérdőívtől, a települési környezet részletes vizsgálatára nem tért ki a kérdőív. E helyett rákérdezett az ellátotti körre és az ebben történt változásokra. Részletesen felmérte a falu- és tanyagondnokok kapcsolatrendszerét, együttműködési stratégiáit és a helyi társadalomba, közéletbe való beágyazottságuk mértékét. Külön blokkban vizsgálta a kérdőív a falugondnokok és tanyagondnokok képzettségét, képességeit. A feladatkörök és szerepkörök változását is igyekezett mérni a kérdőív részletes tevékenységlistával, a feladatkörök és tevékenységek fontosságának értékelésével. Fontos része volt a kérdőívnek az eszközellátottság és az eszközigény vizsgálata, de ugyan így, a fenntartóval meglévő kapcsolat és a munkaköri körülmények (elismertség) értékelése is.

A fenntartóknak készült kérdőív hasonló felépítésű volt a falugondnoki, tanyagondnoki kérdőívhez, de abban például a szolgálat bemutatásánál a kérdőív rákérdezett a szolgálat múltjára, a szolgálatok számára, vizsgálta a település helyzetét. Fontos része volt a fenntartói kérdőívnek a finanszírozásra vonatkozó kérdésblokk. Megkérdezte a fenntartók véleményét a feladatellátók szükséges, minimális és optimális képzettségéről, képességeiről, a fejlődés lehetőségének értékeléséről. A feladatkörök és tevékenységek, illetve részben változásuk, szükségességük véleményezését is elvégeztettük a fenntartókkal, ahogy az ellátotti kör és változásának értékelését is. Csak a fenntartóknál jelent meg a törvényi szabályozás és szükségességének véleményezése. Vizsgálta a

fenntartók és feladatellátók kapcsolatát, illetve a fenntartók hatóságokkal ápolt kapcsolatait. Rákérdezett a falu- és tanyagondnokok munkakörülményire, valamint a fenntartók által szükségesnek látott további fejlesztésekre is.

Még a kutatási terv készítésének idején alapvetően abban állapodtunk meg a megbízó képviselőivel, hogy a kérdőíveket online elérhetővé tesszük, illetve elektronikus levél formájában eljuttatjuk minden magyarországi fenntartó, illetve falugondnok számára a megbízó által biztosított címlisták használatával. Időközben a folyamatos egyeztetések eredményeképpen az a döntés született, hogy a falu- és tanyagondnokok elektronikus levél formájában történő elérése problémákba ütközhet, továbbá ez a réteg kevésbé járatos az online kérdőívek kitöltésében, ezért elérésükhöz más módszert kell alkalmazni. Az a megállapodás született, hogy a fenntartókat továbbra is elsősorban elektronikus levél formájában keressük meg és rajtuk keresztül próbáljuk elérni a feladatellátókat is, de utóbbiak megkeresésére más módszereket is alkalmazunk.

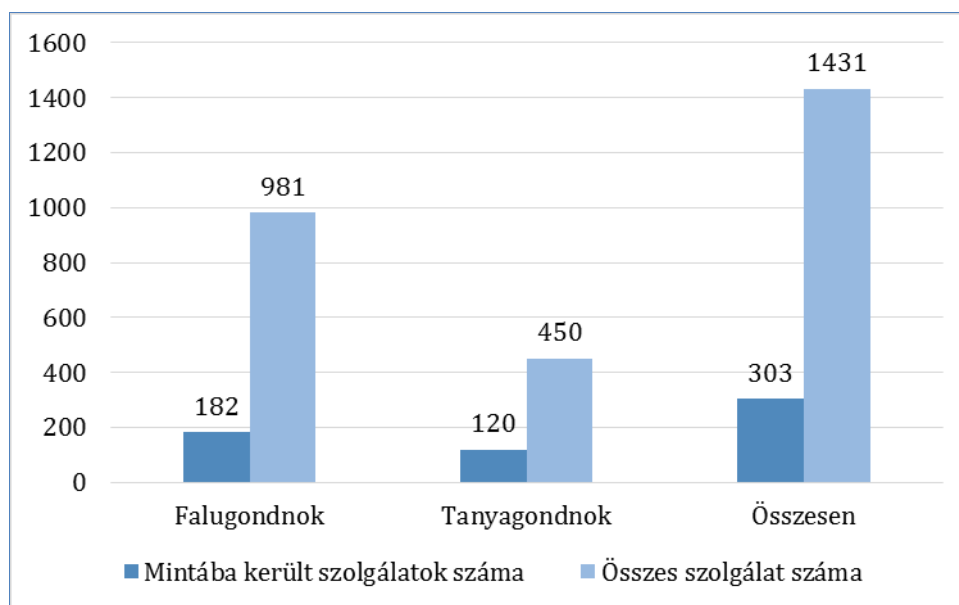
Így első lépésben a címlisták összegyűjtését kezdtük el, amihez a megbízóink által átadott címek segítségével felvettük a kapcsolatot az egyes megyei szervezetekkel (2018. július), kérve őket az együttműködésre. Fenntartói, illetve feladatellátói címlisták átadását kértük a kérdőívek kiküldése céljával, illetve a kérdőívek eljuttatásában és begyűjtésében, visszajuttatásában való közreműködést az ősz folyamán. Némelyik megyei szervezet alacsony együttműködési hajlandósága miatt a teljeskörű címlisták beszerzése nehézségekbe ütközött.

Mindazonáltal a megbízóink és a rajtuk keresztül elért megyei szervezetek által átadott címlisták segítségével 2018 szeptembere és októbere folyamán 9 megye egyesületi névjegyzékében szereplő 439 címre lettek kiküldve a fenntartói és falu-, illetve tanyagondnoki kérdőívek. Így Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kivételével a teljes kelet-magyarországi országrész minden szervezetét (és rajtuk keresztül a falu-, illetve tanyagondnokokat) elérte a megkeresés. Az év novemberében és decemberében pedig kiküldtük a dunántúli egyesületi címlisták alapján a fennmaradó 9 megyébe is a fenntartói és feladatellátói kérdőíveket. Az alacsony visszaküldési hajlandóság miatt két alkalommal is körlevélben jeleztük a határidő-hosszabbítást.

Látva időközben, hogy az online megkeresés nem a megfelelő módszer a teljes alapsokaság eléréséhez, három másik módszert is alkalmaztunk a kitöltési hajlandóság fokozása, illetve a mintanagyság növelése érdekében. Egyfelől arra a megállapodásra jutottunk a Megbízó képviselőivel, hogy a kutatásban résztvevő mindkét konzorciumi partner szervezet terjeszti a kérdőíveket saját szakmai rendezvényeiken is, illetve az általuk szervezett alap-, illetve továbbképzéseken. Másfelől, ahogy azt fentebb jeleztük, a nyári levelünkben kértük az egyes megyei szervezetek segítségét, hogy rendezvényeiken hirdessék a kutatás tényét, ha módjukban áll, akkor a kérdőíveket is terjesszék, illetve végezzék el a begyűjtés és visszajuttatás feladatait is, ezzel is elősegítve a nagyobb válaszadási hajlandóságot. E mellett mi magunk is részt vettünk a projekt kezdetétől fogva a hozzá kapcsolódó rendezvényeken, illetve 2018 novemberében a III. Országos

Falugondnoki Szakmai Konferencián Szigetváron, továbbá a konzorciumi partnerek egyéb más, fontosnak ítélt rendezvényein (lásd 3. táblázat). Ezeket az alkalmakat is felhasználtuk a kutatás hírének terjesztésére, illetve kérdőívek szétosztására, vagyis szakmai és módszertani céljaink eléréséhez.

Mindezen erőfeszítéseket végül is viszonylagos siker koronázta. A különböző elérési csatornákon keresztül eljuttatott kérdőívek begyűjtését végül 2019. május 15-én zártuk le, így az extenzív adatgyűjtés közel 11 hónapon át tartó időszakát is. Összesen 426 darab kérdőív került kitöltésre, melyből 262 darab falu-, illetve tanyagondnoki (melyből 1 esetben nem lehet eldönteni, melyik típusba tartozik a kérdőív), míg 164 darab a szolgálatot fenntartó szervezetek (leginkább önkormányzatok) által kitöltött kérdőív. A fenntartói kérdőívek azonban egyszerre több szolgálatról is gyűjthettek adatot, így a fenntartók által kitöltött kérdőívek alapján összesen 202 szolgálatról rendelkezünk adatokkal. Az országban működő 1431 szolgálat ismeretének tükrében közel sem tekinthető teljes körűnek a lekérdezés; minden igyekezetünk ellenére rendkívül alacsony kitöltési hajlandósággal szembesültünk. A mintába került összes olyan szolgálat száma, amelyről legalább egyik féle adatforrás – fenntartói vagy feladatellátói kérdőív – rendelkezésünkre áll 303, ami azt jelenti, hogy **kérdőíves megkereséssel az összes szolgálat 21 százalékát sikerült elérni** (4. ábra).

4. ábra: A mintába került szolgálatok száma típusonként az összes szolgálat számához viszonyítva
 Forrás: SZÁP 2019. január 30. és saját adatgyűjtés alapján NSKI saját szerkesztés

Ezt követően elkezdtük a beérkezett kérdőívek rögzítését, feldolgozását, valamint a **kiegészítő információk interjú technikával történő begyűjtését**, utóbbit már csak 2019 őszén. (Az interjúvázlatot a 4. sz. melléklet, a magyarországi interjúpartnerek listáját az erdélyi és vajdasági interjúkkal együtt a 8. sz. melléklet tartalmazza.) Interjúval a Megbízóval egyeztetett szakértőket kerestük meg, nemcsak kizárólag feladatellátókat és fenntartókat, ahogy eredetileg terveztük. Ezekkel a módszerekkel és technikákkal a

primer adatok igen nagy mennyiségét sikerült előállítani, ám emellett igyekeztünk a kontextualizálás érdekében más egyéb adatforrásokra is támaszkodni.

Fontos részét képezte kutatásunknak az a módszer, hogy intenzíven támaszkodtunk az információ- és adatgyűjtésben a projekthez kapcsolódó rendezvényekre, illetve Megbízóink, vagy általában a falugondnok szervezetek által szervezett rendezvényekre. Ezeket a **saját élményű tanulás és tapasztalatszerzés céljával látogatott rendezvényeket** kezdetben a kérdőív tartalmi összeállításához szükséges ismeretek, információk összegyűjtése miatt, később már kifejezetten az adatgyűjtés (kérdőívek lekérdezése, szétosztása) céljából látogattuk, míg végül 2019 második felében már eredményeink megismertetése és visszajelzések gyűjtése volt a célunk. A meglátogatott rendezvényeket a 3. táblázat foglalja össze.

	Időpont	Helyszín	Műhelymunka címe / célja	Szervező
1.	2018. március 8	Mezőhegyes	„A Kemény Bertalan által kitalált falugondnokság, tanyagondnokság feladatai – eltérések a kezdetektől napjainkig”	FDTKE
2.	2018. március 23	Répceszemere	„A Kemény Bertalan által kitalált falugondnokság, tanyagondnokság feladatai – eltérések a kezdetektől napjainkig”	FVGYSME
3.	2018. június 4.	Szentkirály	„A falu- és tanyagondnokságban a különféle szolgáltatások megléte és hiánya. A falu- és tanyagondnokság finanszírozási kérdései.”	FDTKE
4.	2018. június 28.	Zsana	Falugondnoki találkozó	FDTKE
5.	2018. július 19.	Szabadka (SRB)	Szakmai egyeztetés a délvidéki kutatásról a Délvidéken működő falugondnoki szolgálatok fenntartóival	FDTKE
6.	2018. augusztus 30–31.	Homoródkarácsonyfalva (RO)	Kárpát-medencei falugondnokok találkozója	Romániai Falugondnokok Szövetsége
7.	2018. október 25.	Szigetvár	III. Országos Falugondnoki Szakmai Konferencia	Baranya Megyei Falugondnokok Egyesülete
8.	2018. november 21.	Mihályi-Bodonyhely	„20 éves a falugondnokság Győr-Moson-Sopron megyében”	FVGYSME
9.	2018. november 22.	Zákányszék	Falugondnoki találkozó	FDTKE

	Időpont	Helyszín	Műhelymunka címe / célja	Szervező
10.	2019. február 20.	Szalafő	„A falugondnoki szolgálatok fejlődése kezdetektől napjainkig – az anyaországban és határainkon túl. A fejlesztés lehetőségei.”	FVGYSME
11.	2019. március 7.	Kelebia	„Kitekintés a Kárpát-medencébe: Szerbia, Románia”	FDTKE
12.	2019. október 3-4.	Velençe	Tudásátadás és disszeminációs tréning	NSKI, FDTKE
13.	2019. november 5.	Mórahalom	Tanyagondnoki találkozó	FDTKE
14.	2019. november 29.	Vasegerszeg	Évzáró rendezvény	FVGYSME

3. táblázat: A kutatás során felkeresett falugondnoki rendezvények (2018. március – 2019. november)

2019. október 3-án és 4-én tudásátadó rendezvényt szerveztünk, amelynek keretében ismertettük a kutatás legfőbb eredményeit megbízóink és más szakmai szervezetek számára. Ezt követően részt vettünk a projekt disszeminációs tréningjén, ahol Megbízóink a kutatási eredményekkel ismertették meg a feladatellátók és fenntartók meghívott képviselőit.

Az erdélyi módszer, vizsgálat és minta bemutatása

Ahogy fentebb már jeleztük, Erdélyben a kutatást leginkább megnehezítő tényezőnek az mutatkozott, hogy a központi vagy közös nyilvántartás hiányából fakadóan a falugondnokságok pontos száma és megjelenési helye nem ismert. Ez azt jelenti a módszertan nyelvére lefordítva, hogy nem ismert az alapsokaság, sem számosságát, sem térbeli előfordulását, sem egyéb társadalmi jellemzőit nem tudjuk pontosan meghatározni. Ez azonban bármilyen elemszámú minta és mintavételezési eljárás érvényességét erősen megkérdőjelezi, hiszen nem tudjuk maradéktalanul és érvényesen bemutatni az alapsokaság és a minta egymáshoz való viszonyát. Nem biztosítható ilyen helyzetben a mintavételezési eljárás két legfontosabb alapelve, vagyis a mintába kerülés egyenlő esélye és a minta és az alapsokaság közötti reprezentativitás. Ebben a helyzetben azt sem lehet tudni, hogy az előírt 100 elemszámú minta nagysága hogyan viszonyul az alapsokaság nagyságához. Előzetes feltáró kutatásaink, valamint a megbízónktól és partnerszervezeteitől kapott információk alapján úgy tűnt, hogy az előírt minta nagysága jóval meghaladja a teljes populáció nagyságát, vagyis nincs 100 falugondnoki szolgálat Erdélyben.

Ezt a módszertani dilemmát végül a szemléletbeli váltással sikerült feloldanunk, hogy a teljes szolgáltatási környezetet tekintettük a falugondnokság esetében alapsokaságnak és egyben célcsoportnak is. Úgy véltük, hogy ott a lassan három évtizedes próbálkozások ellenére is egy bevezetés alatt álló, kísérleti jellegű ellátási formáról van szó, ahol nagyjából annyi formája, megoldási módja létezik a szolgáltatásnak, ahány megjelenési formája. Így, mivel nincs egységes, kiforrott formája,

minden, a szolgáltatással csak valamilyen parciális formában módon kapcsolatba kerülő személy érintett és érdekelt célcsoportnak tekinthető. Ezért tehát célcsoportnak tekintettük nemcsak a falugondnoki szolgáltatást végző személyeket és a szolgálatokat fenntartó szervezeteket, hanem azt a tágabb, települési-társadalmi környezetet is, amelyben a falugondnokság megvalósul. Vagyis, azoknak a településeknek a lelki, szellemi és közigazgatási vezetőit, ahol a falugondnokság, mint szolgáltatás megjelent. Így képet kaphattunk arról a társadalmi környezetről is, amelybe a falugondnoki szolgáltatásnak be kell illeszkednie. Ám mivel ebben az esetben olyan sokféle települési és azon belül is szolgáltatási mikrokörnyezettel lehet találkozni, úgy döntöttünk, az alaposabb, feltáró jelleg szükségessége miatt az interjút használjuk megismerési-adatgyűjtési eszközként ahhoz, hogy ezt a mindenhol más, tágabb társadalmi környezetet megismerhessük. (Az erdélyi interjúvázlatot a 6. sz. *melléklet* tartalmazza.) Emellett az ellátottakra tapasztalati szakértőkként tekintettünk, mivel ők tudják a legjobban megmondani, hogy milyen előnyei és hátrányai vagy hiányosságai vannak egy adott szolgáltatásnak. Tőlük az adott településen megvalósuló szolgálat néhány igénybevevő szempontú alapadatára kérdeztünk rá (lásd az adatlapot a 7. sz. *melléklet* részeként). Az adatgyűjtéshez önkitöltős kérdéssort szerkesztettünk, amelyek lekérdezésében a falugondnokok is segédkeztek.

A falugondnokságok listáját első lépésben megbízóink, valamint partnerszervezeteik, a Romániai Magyar Falugondnokok Szervezete (ROMFALSZ), továbbá a Gyulafehérvári Caritas Falugondnokság információi alapján állítottuk össze. Másik forrásunk a Szülőföld Alaphoz és a jogutódjaként működő Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.-hez beérkezett pályázatok átvizsgálása volt. A pályázati nyilvántartások alapján számba vettünk minden olyan települést és szervezetet, amely akár egyszer is pályázott falubuszra, vagy a falugondnokság létrehozásához, fenntartásához szükséges (pénz)eszközre. Ezt követően, amennyiben a szervezet egyáltalán még megtalálható volt, lehetőség szerint mindegyikkel felvettük a kapcsolatot.

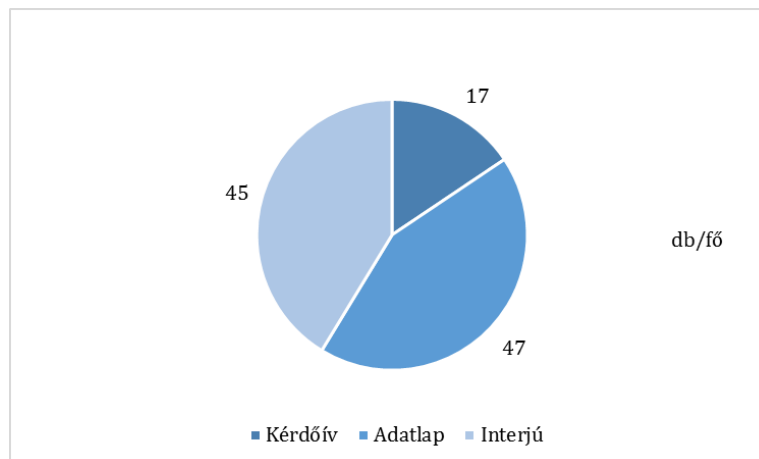
A falugondnokságok száma a kutatásnak még ebben a fázisában is bővült, mert a megkeresett személyek, szervezetek nem egy alkalommal további jó példákkal tudtak szolgálni. A falugondnokságok felkutatásában, összegyűjtésében ez a hólabda elv egyébként még a terepi munka szakaszában is hozott további eredményeket, a helyszíni interjúk során is előfordult, hogy említettek máshol, általunk még nem ismert, működő falugondnokságot. Így a megtalált és/vagy valaha valamilyen címen falugondnoki tevékenység támogatására pályázott szervezetek, települések nyilvánvalóan nem hiánytalan listája csak az empirikus kutatás végére állt össze és 33 települést érintő 31 szolgálatot tartalmazott. A megkeresések és információgyűjtések, illetve magának a terepi kutatásnak az eredményeként elmondható, hogy **2019-ben** nagy bizonyossággal **25 működő falugondnokság azonosítható Erdélyben, amely 28 településen biztosít ellátást.**

A kutatás módszertana tehát abban a tekintetben illeszkedett a magyarországi vizsgálathoz, hogy Erdélyben is megcélzottuk a (szűken értelmezett) teljes alapsokaság,

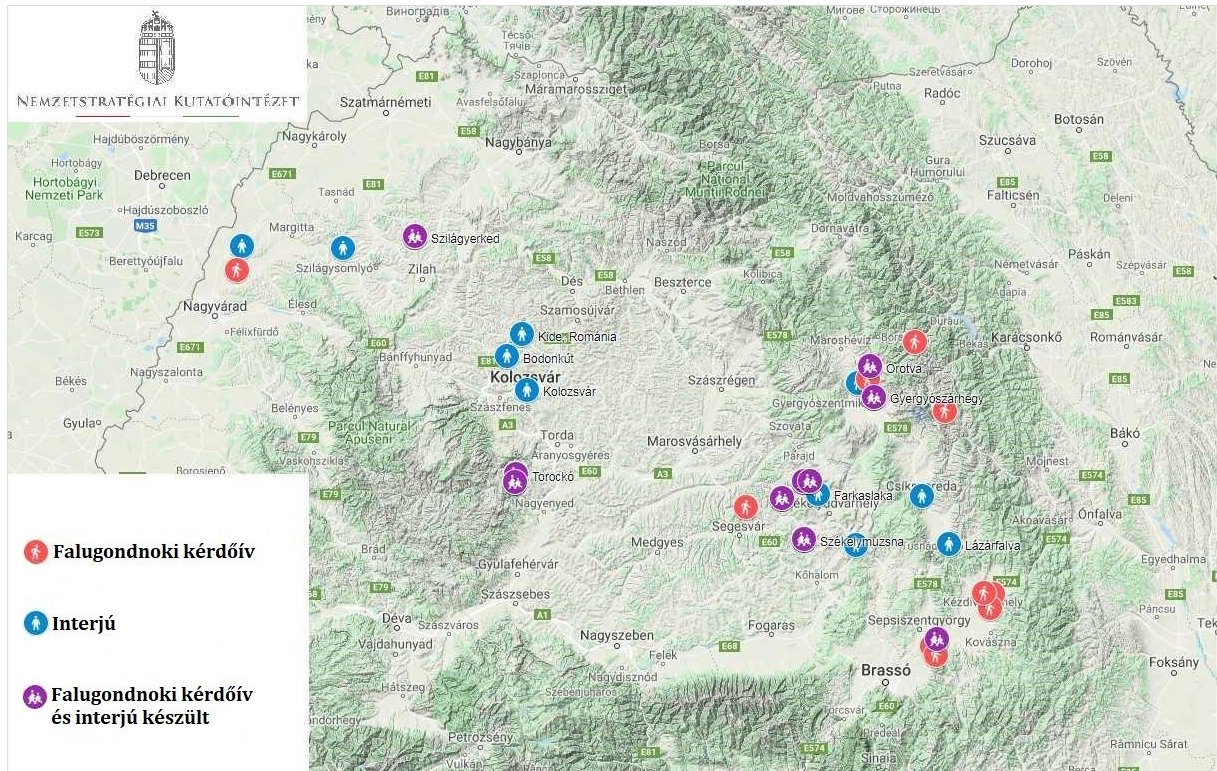

tehát az összes falugondnok és fenntartó megkeresését, mintavételezés ebben az értelemben nem történt. Azzal a szemléletbeli váltással, miszerint a teljes szolgáltatási környezetet beemeltük célcsoportként és ezzel bevettük az alapsokaságba, lehetővé vált a 100 fős minta elérése, ám klasszikus, módszeres mintavételezés ez esetben sem történhetett, mert ezzel a fókuszváltással sem lehetett számszerűsíteni egy teljes alapsokaságot, vagyis meghatározni, ki mindenki tartozik abba bele.

Összességében kérdőívvel 17 falugondnokot sikerült elérnünk (ennyien vállalkoztak a kérdőív kitöltésére, a kérdőívet lásd az 5. sz. *melléklet* részeként), az ellátottak közül hét helyszínen (Torockón, Torockószentgyörgyön és öt gyergyói településen) véletlenszerűen kiválasztott alanyokat, összesen 47 főt pedig adatlap kitöltésére kértünk fel. A fenntartók esetében is eltekintettünk az eredetileg tervezett kérdőíves megkereséstől, mivel még a falugondnokoknál is kevesebb számú fenntartóval lehet, illetve kell számolni Erdélyben. Ehelyett 45 interjút készítettünk a falugondnokságot létrehozó, üzemeltető vagy támogató személyekkel, szervezetekkel, köztük a fenntartókkal is, ez a szám jóval meghaladja az eredetileg tervezettet. A három különböző adatgyűjtési módszerrel végül Erdélyben 109 fős mintát sikerült elérni, a mintánk módszerek szerinti megoszlását az 5. *ábra*, a kutatási helyszínek módszertan szerinti és területi megoszlását a 6. *ábra* szemlélteti.

5. *ábra*: Az erdélyi minta megoszlása az adatgyűjtési módszerek szerint (N=109)

6. ábra: A kutatás erdélyi helyszínei az adatgyűjtés módszertana szerint

A vajdasági módszer, vizsgálat és minta bemutatása

A határon túli szolgáltatási formák és együttműködési lehetőségek feltárása érdekében **2 db** tájékozódó **interjú készült Szabadkán, Vajdaságban** a szerbiai helyzet megismerésére az ottani szolgáltatókat fenntartó szervezetek képviselőivel. Ezek az interjúk azt a célt szolgálták, hogy feltérképezzük a falugondnoki szolgálatok körét, a működés alapvető módjait. A kutatási tervben említett kérdőíves, adatlapos adatfelvétel itt végül elmaradt, és kevesebb interjú is készült a tervezettnél, mivel úgy döntöttünk, az alapstruktúra megismerésén túl mélyebb vizsgálatot nem végzünk Vajdaságban.

A falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségeit vizsgáló kutatás eredményeinek részletes bemutatása

A magyarországi vizsgálat legfontosabb eredményei

A kutatásunk megkezdése előtt arra a kérdésre kerestük a választ, hogy milyen mértékben van jelen a Kemény Bertalani gondolatiság a hazai falu- és tanyagondnoki szolgálatok működésében, mennyire tapasztalható még az a fajta közösségfejlesztésen alapuló és működő vidékfejlesztés, amelyet Kemény Bertalan megálmodott az első szolgálatok megalakulása előtt.

Az egész kutatás és azon belül a kérdőív módszertanát ennek megfelelően alakítottuk ki, hogy ezen kérdésekre megfelelő válaszokat kapjunk. A kutatásunk kezdeti fázisában még ismeretlenek voltak számunkra, s az egész köztudat számára, a korábbi fejezetekben ismertetett, a szolgálatok jövőbeni működését nagymértékben befolyásoló jogszabályi változások, amelyek jelentősen kitágítják majd a falugondnoki szolgálat fenntartására jogosult települések körét egy magasabb összegű normatív ellátással. Így jelen kutatásunk tekinthető amolyan korszaklezáró tanulmánynak, ugyanis nem kérdés, hogy a 2020-tól hatályos intézkedések jelentős mértékben fogják átalakítani az országban működő szolgálatokat. Továbbá kutatásunk idején zajlott a falugondnoki képzés átalakítása is, eredmény a kutatás lezárásáig nem született, így nem tudjuk megmondani azt sem, hogy ez a vizsgálatunkban is fontos helyen szereplő kérdéskör milyen változásoknak néz elébe.

Jelen fejezetben a beérkezett falu- és tanyagondnokok számára készített, illetve a falu- és tanyagondnoki szolgálatot fenntartó szervezetek számára készített kérdőívek eredményeinek bemutatására kerül sor, összevetve (ahol erre lehetőség adódott) a két oldalról kapott válaszokat.

A falu- és tanyagondnokok (továbbiakban: feladatellátó) számára készített kérdőív hat kérdéskörből tevődött össze. Az első kérdéskör a szolgálat bemutatására irányuló kérdéseket tartalmazta. Ezt követték a képzésekre, képességekre irányuló, majd a feladatkörök, szerepkörök változására kérdező, majd az eszközellátottságot, illetve eszközigényt felmérő kérdéscsoportok. Rákérdeztünk a fenntartó-feladatellátó kapcsolatra, valamint a munkakörülményekre is. A kérdőívet néhány szociodemográfiai adatra irányuló kérdéssel zártuk.

A falu- és tanyagondnoki szolgálatot fenntartó szervezetek (továbbiakban: fenntartó) számára készített kérdőív hasonló kérdésköröket tartalmazott, annyi különbséggel, hogy itt kitértünk finanszírozási és jogszabályi kérdésekre is.

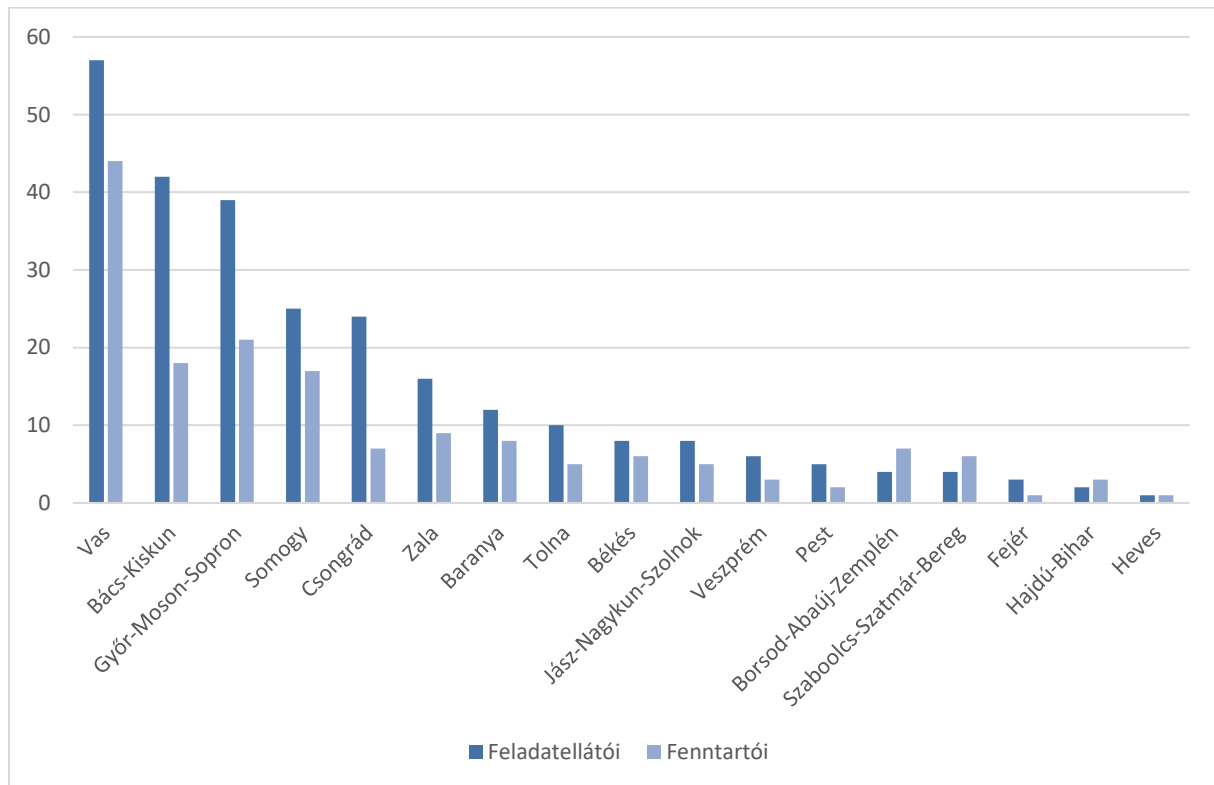
A következőkben e kérdéskörök mentén kívánjuk bemutatni kutatásunk eredményeit. (Ha külön nem jelöljük, a bemutatott adatok minden esetben a saját adatgyűjtésünkből összeállt adatbázisainkból származnak.)

A szolgálat bemutatása kérdéskör

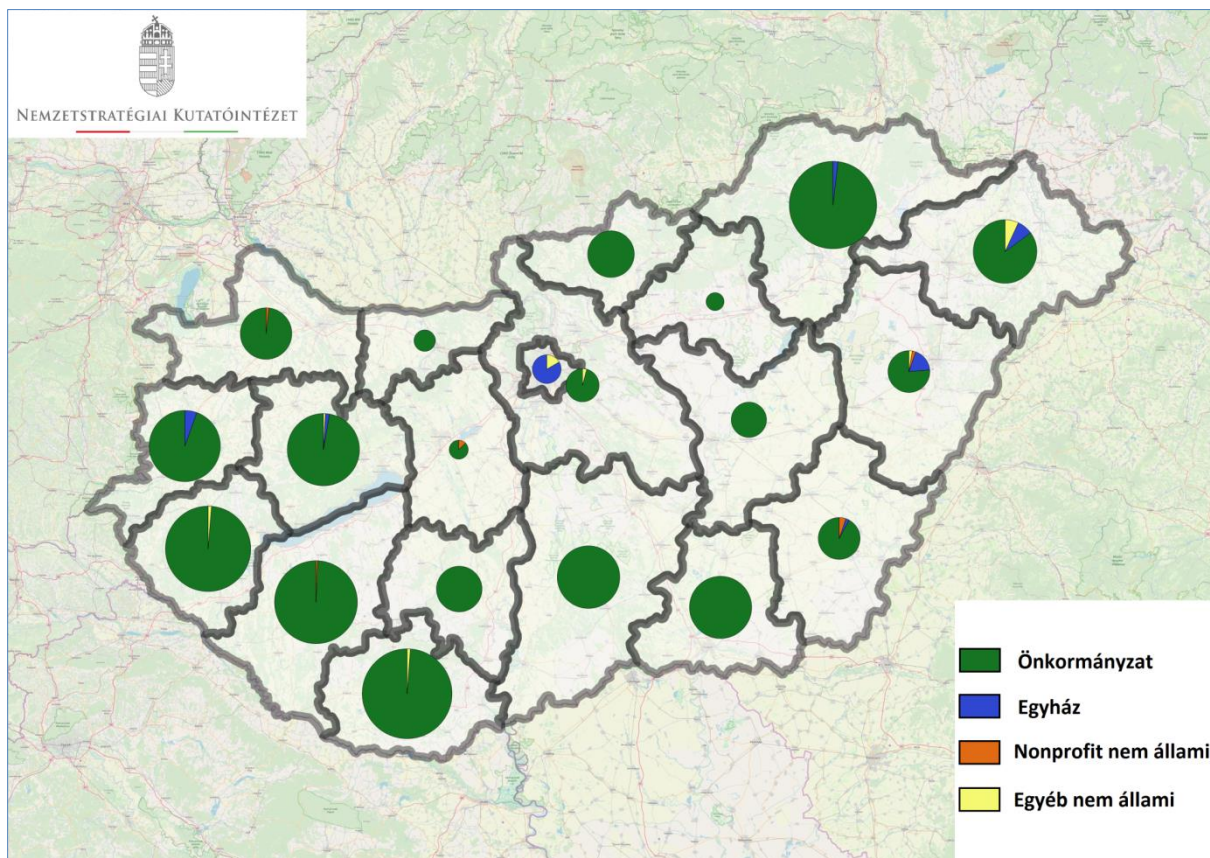
Mint az fentebb kiderült, s beérkezett kérdőívek tisztítása után a kutatás során 262 darab kérdőív eredményeit vettük figyelembe feladatellátói oldalról, melyből 160 darab falugondok, 101 darab pedig tanyagondnok által lett kitöltve. 1 darab kérdőív esetében a válaszadó nem jelölte, hogy falu- avagy tanyagondnoki szolgálatot lát el. Fenntartói oldalról ez az arány 113 falugondnokságot fenntartó, 51 pedig tanyagondnokságot fenntartó. A fenntartóktól beérkezett kérdőívek aránya lényegében tükrözte az ország összes szolgálatát figyelembe vevő, falugondnoki szolgálatok irányában tapasztalható kétharmad/egyharmad arányt.

Területi megoszlásukat tekintve megállapítható – mint ahogy azt fentebb is említettük -, hogy a Dunántúl nyugati részéről, illetve Bács-Kiskun megyéből érkezett vissza a legtöbb kérdőív, míg az ország északi, illetve keleti megyéi rendkívül alulreprezentáltak a válaszadás tekintetében. Az alábbiakban megyénként, feladatellátói és fenntartói bontásban mutatjuk a visszaérkezett kérdőívek megoszlását (7. ábra).

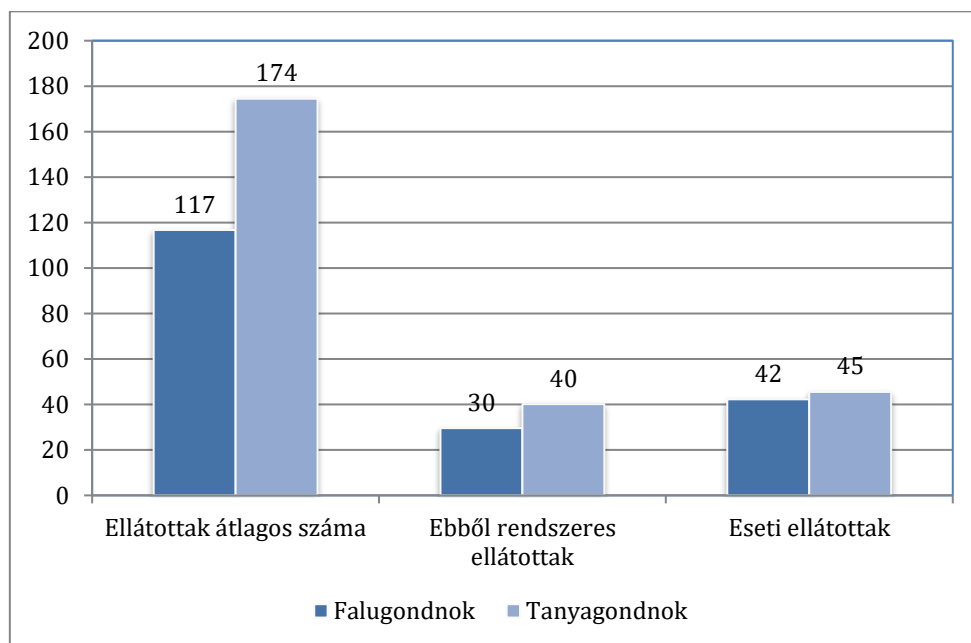
7. ábra: A beérkezett kérdőívek megyénkénti megoszlása feladatellátó és fenntartó szerint

Az országban működő falu- és tanyagondnoki szolgálatokat fenntartó szervezetek az esetek több mint 90 százalékában az önkormányzatok (lásd: 8. ábra). Ez megmutatkozott a kérdőívet kitöltők között is; elenyésző az egyházi, illetve civil szervezet által fenntartott szolgálatok aránya.

8. ábra: Falu- és tanyagondnoki szolgálatok megoszlása fenntartói formák szerint
 Forrás: Szociális Ágazati Portál 2019. december 2-ai lekérdezés)

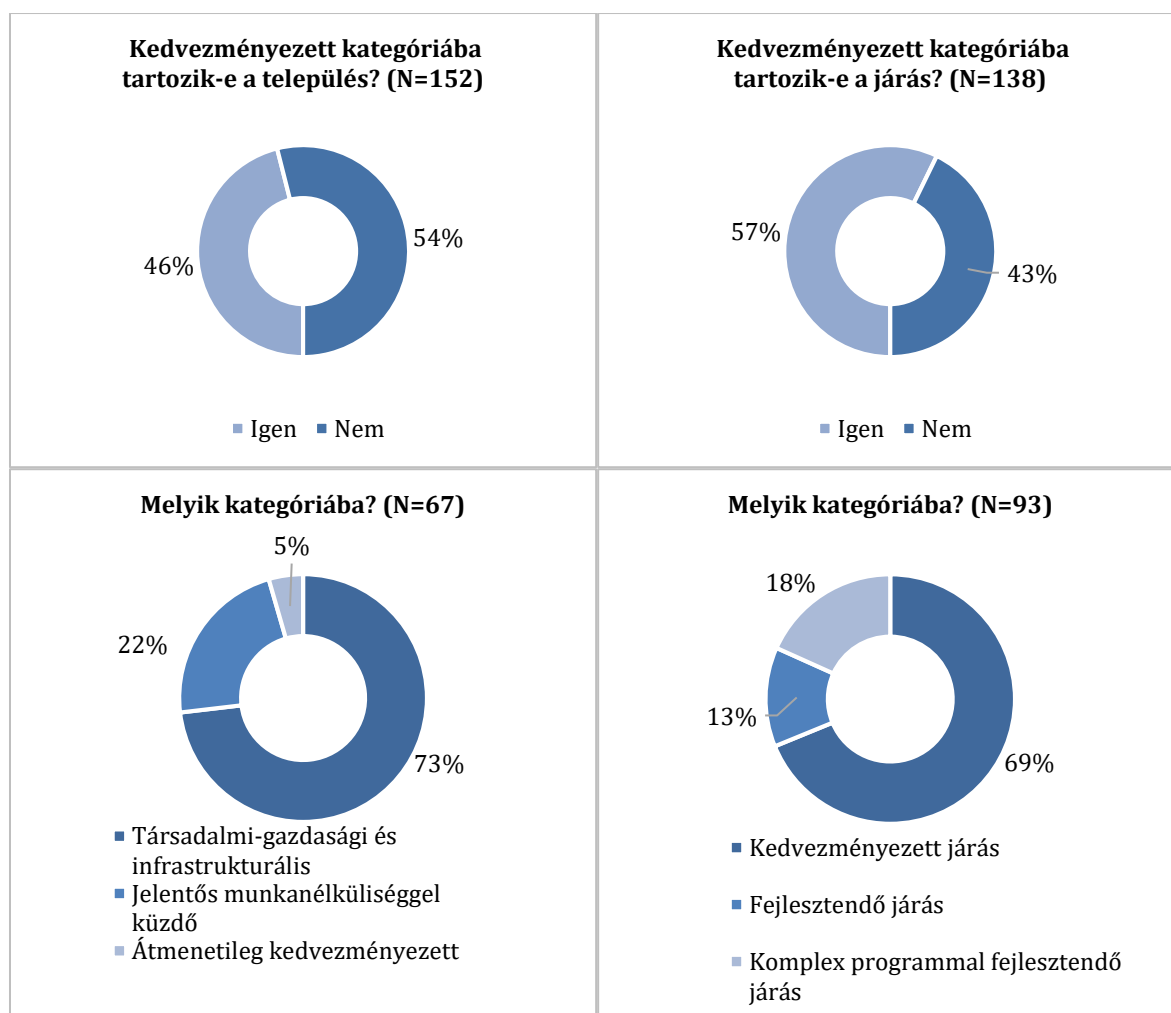
Az ellátottak átlagos száma egyértelműen azt mutatja, hogy egy tanyagondnok több személyt lát el; ez igaz a rendszeres, illetve az eseti ellátottak számára egyaránt (9. ábra).

9. ábra: Az ellátottak átlagos száma (N=245)

Tanyagondnokságot fenntartóktól megkérdeztük, hogy hány szolgálatot működtetnek. A kérdésre 64-en válaszoltak, melyből 41-en egy, míg 16-an két szolgálatot működtetnek. Ezen felül hárman jelölték, hogy három, ketten, hogy négy, valamint egy-egy válaszadó írta, hogy öt, illetve hét szolgálatot tart fenn. A kérdéshez kapcsolódóan arra is kíváncsiak voltunk, hogy hány szolgálat működtetésére lenne szükség; a beérkezett 49 válaszból 24-en az egy, míg 17-en a két szolgálatot választották. Elenyésző, mindössze 8 válaszadó írt három, vagy annál több szolgálatot. A válaszok azt bizonyítják tehát, ha nem is egyértelmű többségben, de a működő szolgálatok száma nagyrészt megfelel az ellátási igényeknek.

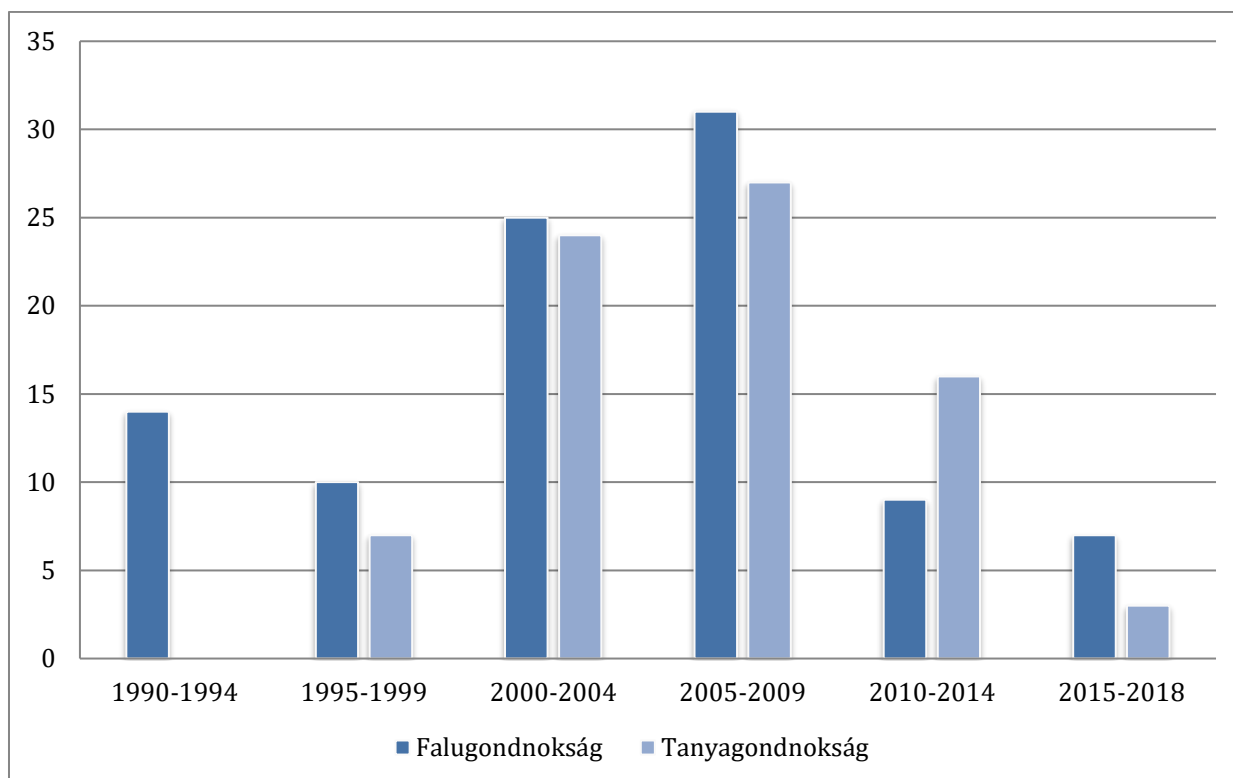
Szintén a szolgálatot fenntartóktól kérdeztük meg, hogy a jogszabályi besorolás szerint tartozik-e valamelyik kedvezményezett kategóriába a település, illetve járás, s amennyiben igen, mely kategóriába. Utóbbi kérdésre a kitöltő több választ is adhatott, melynek eredményeit a 10. ábra szemlélteti.

10. ábra: A mintába került települések és járások kedvezményezetti besorolása

A fenntartói kérdőívben megkértük, hogy adjanak meg a falu-, vagy tanyagondnoki szolgálat múltjára vonatkozó néhány információt. Kíváncsiak voltunk a szolgálat alapítási évére, valamint, hogy eddig hányan látták el a szolgálatot a településen, illetve

tanyagondnokságok esetében az egyes körzetekben. Az alapítás évét tekintve kiugró a 2000 és 2009 között eltelt időszak, ami a falubusz programok megjelenésével magyarázható (lásd 11. ábra). Az alapítás óta szolgálatot ellátott falugondnokok átlagos száma a válaszok alapján 2,1, míg tanyagondnokok esetében 1,9. Összességében megállapítható, hogy a szolgálatokat átlagosan 15 éve alapították, s ez idő alatt átlagosan 2 ember látta el a szolgálati teendőket.

11. ábra: Falu- és tanyagondnoki szolgálatok a létrehozás ideje szerinti bontásban (N=173)

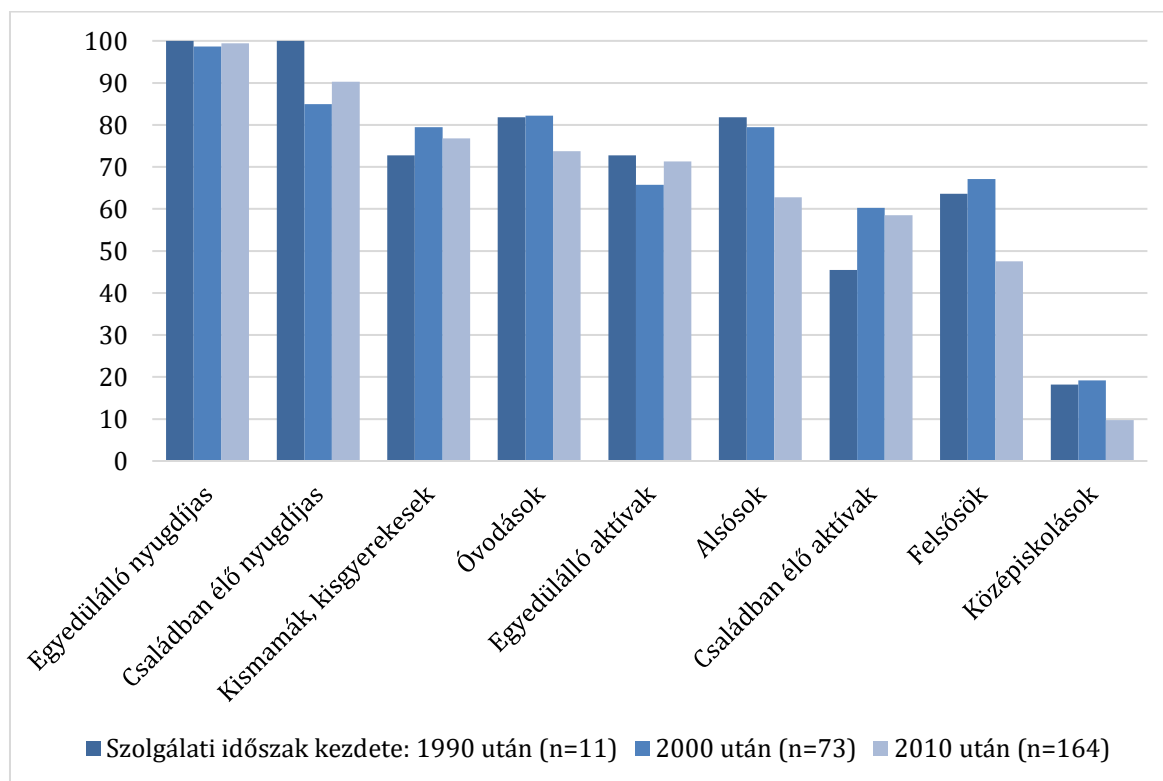
A kutatásunk egyik fő kérdése az volt, hogy mennyiben tér el a szolgálatok jelenlegi működése a falugondnoki szolgálatok alakulása óta. Erre a kérdésre több alkalommal, más-más oldalról megközelítve is kitértünk a kérdőív során. A feladatellátói kérdőívben megkérdeztük, hogy változott-e a szolgáltatást igénybevevők köre a szolgálat első évéhez képest.¹³ E kérdés esetén differenciálnunk kellett a kapott válaszokat aszerint, hogy hány éve látja el az adott falu- vagy tanyagondnok a szolgálatát; ugyanis nem mindegy, hogy 1-2 évről, vagy adott esetben 15 évről beszélünk. Ezáltal külön kategóriába vettük azokat, akik 1990 után, 2000 után, illetve 2010 után lettek falu- vagy tanyagondnokok.

A szolgálat első évében említett ellátotti csoportok százalékos előfordulása alapján megállapítható, hogy jelentős változás nem figyelhető meg, azonban kisebb eltérések

¹³ A kérdés szerint az egyes ellátotti csoportok esetében meg kellett adni, hogy a szolgálat első évében megjelent-e adott csoport az ellátottak között (igen/nem), illetve hogy jelenleg megjelenik-e (igen/nem). Ezek alapján számoltunk a két igen esetében százalékos említést, illetve az egyes ellátotti csoportok esetében a változás arányát a három évtized függvényében.

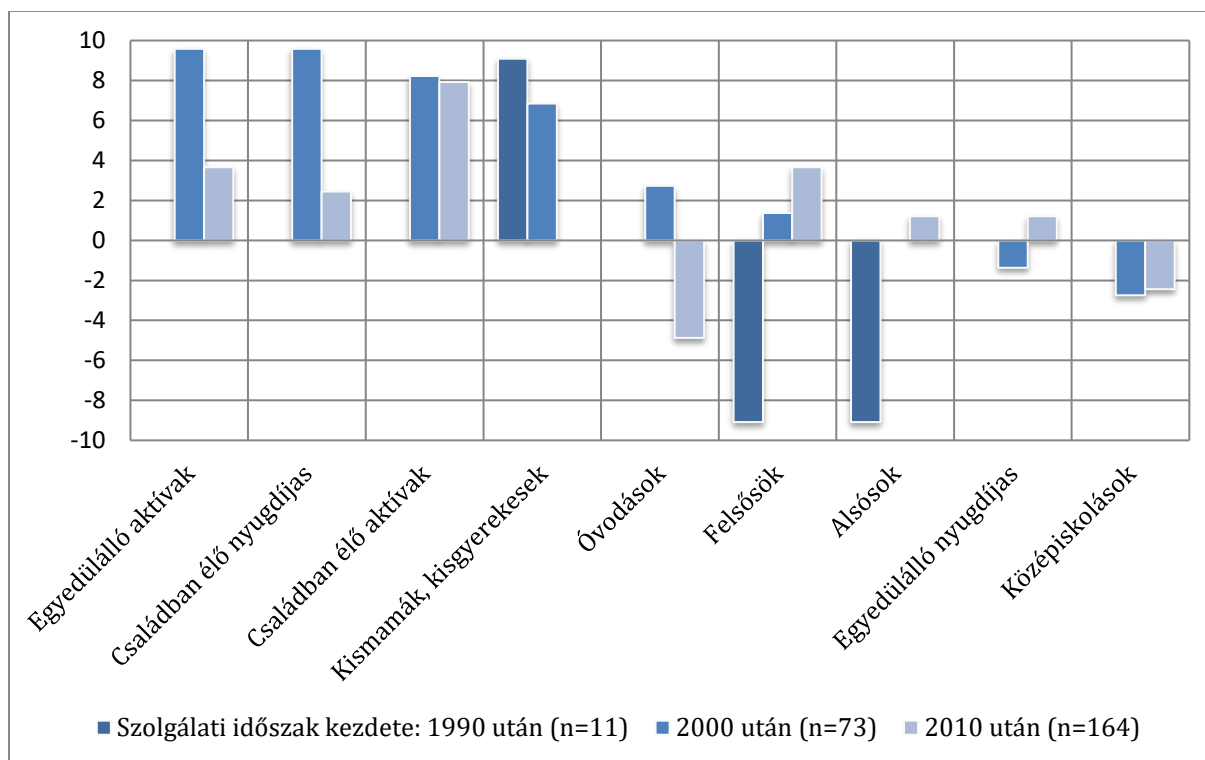
tapasztalhatóak. A 12. ábrából egyértelműen látható, hogy a 90-es évek óta lényegében változatlanul a(z) (egyedülálló) nyugdíjasok számítanak a legfontosabb ellátandó csoportnak. Míg a szolgálatukat a 90-es években kezdők viszonylag nagy arányban kellett, hogy ellássanak óvodásokat és alsó tagozatosakat (szállítás), addig a szolgálatukat a 2010-es években kezdők között már kevesebben vannak valamelyest azok, akiknek óvodásokat és alsó tagozatosokat kell ellátniuk. Növekedett viszont a családban élő aktív korúak részesedése az ellátásban.

Ezzel szemben az ellátotti csoportok eltérő képet mutatnak a szolgálat első évéhez képest tapasztalható változások esetében. A szolgálatukat a 2000-es és 2010-es években kezdő falu- és tanyagondnokok körében¹⁴ alapvetően jellemző, hogy több általános iskolást kell ellátni manapság, mint szolgálatuk első évében, illetve a 2000-es években kezdők óvodásból is többet látnak el. Mindezek azt mutatják, hogy egyre nagyobb szelete a napi munkavégzésnek az óvodások és iskoláskorúak intézménybe történő szállítása, ami az intézmények összevonásával, körzetesítésével magyarázható. Ugyanakkor az egyedül és családban élő aktívkorúak részesedése is növekvő tendenciát mutat a napi feladatellátásban, ami a közfoglalkoztatással kapcsolatos falugondnoki teendők sokasodásával magyarázható. A családban élő nyugdíjasok egyre gyakoribb megjelenése az ellátottak között is szembeszökő, háttérben változatos okok állhatnak (13. ábra).

12. ábra: A feladatellátó szolgálatának első évében megjelenő ellátotti csoportok (%)

¹⁴ Azért e két csoportról beszélünk alapvetően, mert az 1990-es években kezdő feladatellátók almintájának elemszáma olyannyira kicsi, hogy az ott mutatkozó változásokról nincs értelme beszélni.

13. ábra: Az ellátotti csoportok százalékpontos változása a szolgálat első évéhez képest.

A feladatellátói kérdőívben kíváncsiak voltunk a falu-, illetve tanyagondnokok munkamegosztási, helyettesítési, illetve kapcsolatépítési szokásaira. Csak a tanyagondnokoktól kérdeztük meg, hogy van-e másik tanyagondnok a településen, s ha igen, együttműködnek-e. A válaszadók 43 százaléka válaszolta azt, hogy van másik tanyagondnok, s az igen választ adók közül 67-en azt, hogy együtt is működnek, 17-en pedig azt, hogy nem. Az együttműködés általában kiterjed a teljes tanyagondnoki feladatkör ellátására.

Ehhez a kérdéshez kapcsolódóan megkérdeztük, hogy más település falu-, vagy tanyagondnokával együttműködnek-e, s ha igen, milyen szintre terjed ki ez az együttműködés. A 257 válaszadó 74 százaléka válaszolt igennel, ami nagyrészt a teljes helyettesítésre, illetve óvodások, iskolások szállítására terjed ki.

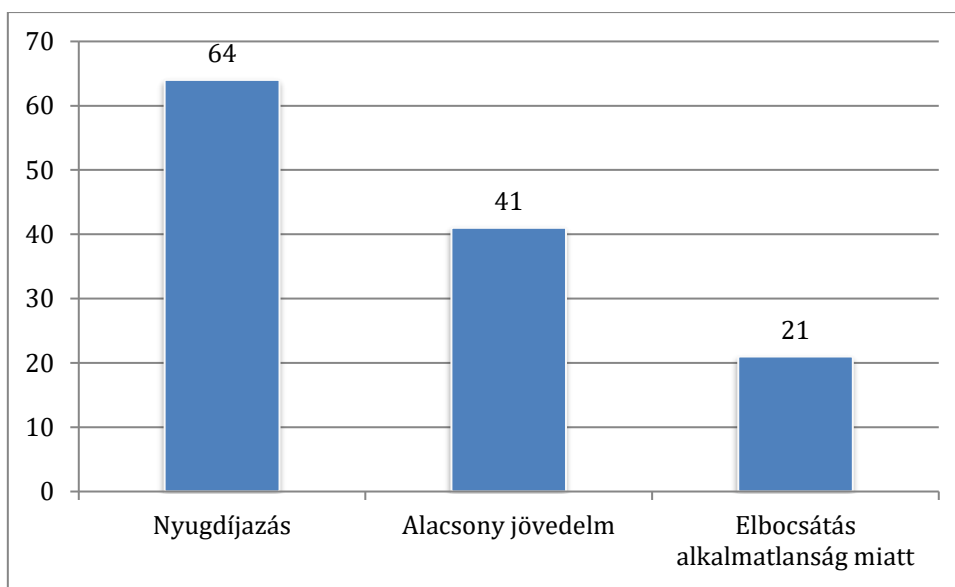
A helyettesítésre konkrét kérdés formájában is kerestük a választ; arra a kérdésünkre, hogy rendelkezik-e helytessel, a válaszadók több mint 85 százaléka, 225 fő válaszolt igennel; helyettesnek pedig a legtöbben a másik falugondnokot, tanyasegítőt, mezőőrt, de sok esetben a polgármestert jelölték meg.

Ehhez kapcsolódóan arra a kérdésünkre, hogy van-e tanyasegítő, vagy egyéb munkatárs, akivel megosztja a feladatát, a 250 válaszadóból 130-an válaszoltak igennel, személynek pedig döntő többségében a tanyasegítőt, vagy szociális gondozót adták meg.

Szerettük volna kideríteni a fluktuáció mértékét is. Ennek keretében megkérdeztük, mióta töltik be a szolgálatot. A válaszok alapján az átlag 7,6 év lett. Ebből a falugondnok

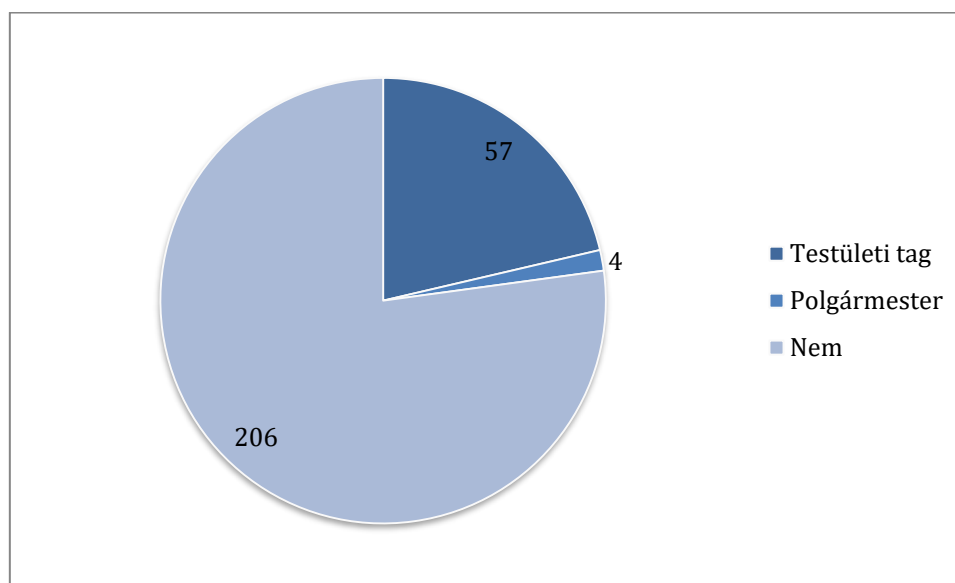

7,9, míg a tanyagondnok 7,4 év átlagosan. A kérdőívet kitöltő feladatellátók közel háromnegyedének, 187 főnek volt(ak) elődje(i), akikből 117-en tartják is a kapcsolatot az előddel. Természetesen fenntartói oldalról is kíváncsiak voltunk, miképpen látják a fluktuáció kérdését. Arra kértük a kitöltőket, hogy jelöljék meg azt a három leggyakoribb okot, ami miatt egy falu-, vagy tanyagondnok felhagyott a feladatellátással. A három leggyakoribb ok a nyugdíjazás, az alacsony jövedelem, valamint az elbocsátás alkalmatlanság miatt volt (14. ábra).

14. ábra: A három leggyakoribb felmondási ok a feladatellátók esetében

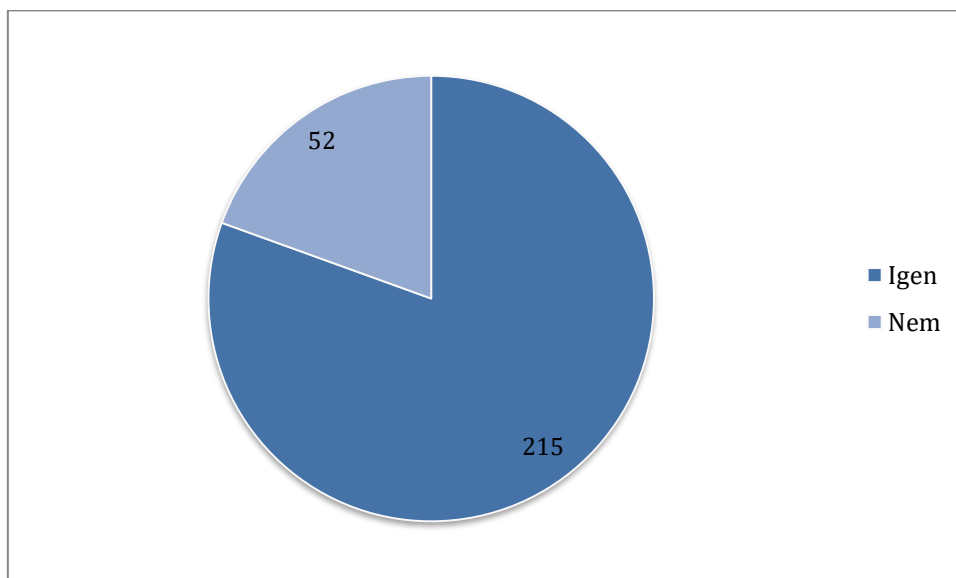
A kérdéskör végén néhány kérdés erejéig kitértünk a falu-, vagy tanyagondnok közéleti szerepvállalására. A válaszadók több mint háromnegyede nem tagja a helyi képviselőtestületnek, 57 válaszadó azonban tagja, s négy esetben a falugondnok egyszerre polgármester is (15. ábra).

15. ábra: A falu- vagy tanyagondnok helyi politikában való szerepvállalása (N=267)

Végül kíváncsiak voltunk, mennyire vesznek részt a falu- és tanyagondnokok a megyei egyesületük programjain; a válaszok szerint a feladatellátók igen nagy arányban, több mint 80 százalékban ott vannak ezeken a rendezvényeken (16. ábra).

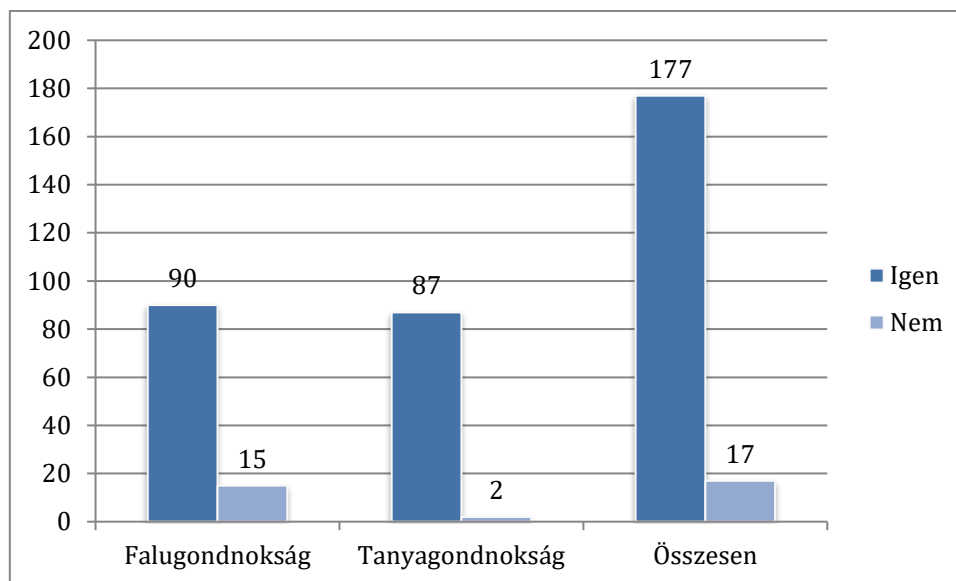
16. ábra: Részt vesz a falugondnoki egyesület programjain (N=267)

Finanszírozás kérdéskör

A falu-, illetve tanyagondnoki szolgálatok finansziális kérdéseit a fenntartói kérdőívekben tettük fel. Fontos megjegyezni, hogy a kérdőív összeállításakor, illetve a mintavétel során még nem voltak ismertek a 2020. január 1-jétől hatályos jogszabályi rendelkezések, így például a normatíva elégségére irányuló kérdések még a 3,1 millió forintos éves összeg figyelembevételével lettek megkérdezve, illetve megválaszolva.

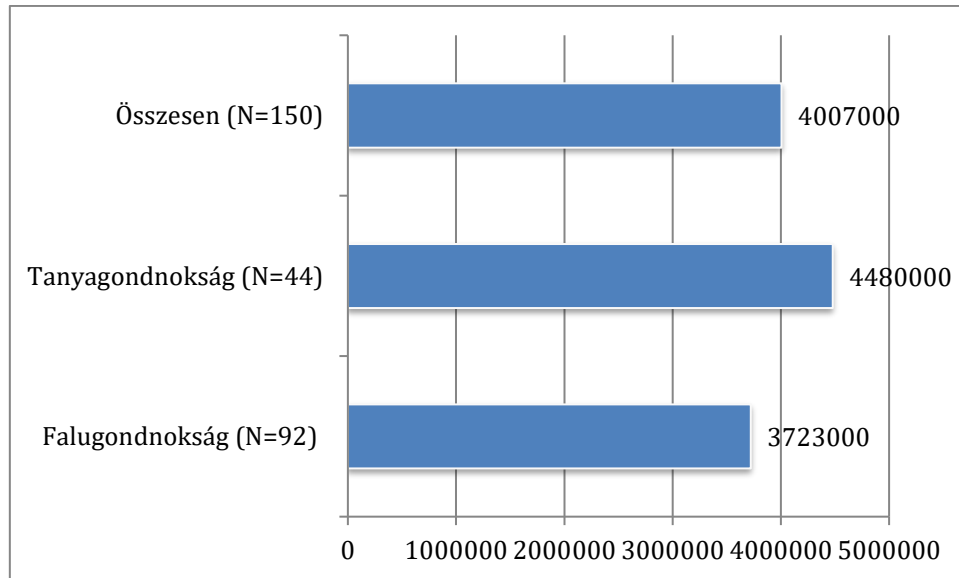
Az első kérdésünk arra irányult, hogy kiegészíti-e saját forrásból a szolgálat működésére kapott összeget a fenntartó, s ha igen, milyen arányban teszi. A válaszadók nagyon nagy hányada kiegészíti (lásd 17. ábra), azonban arra a kérdésünkre, hogy milyen arányban, nagyon sokan helytelenül válaszoltak, így ezek a válaszok nem mind értelmezhetők.

17. ábra: Éves állami normatíván felül saját forrásból történő működési kiegészítés (N=194)

113 válasz alapján azt az eredményt kaptuk, hogy összesen, átlagosan egy szolgálat éves költségét 70 százalékban finanszírozza az éves normatíva, s 30 százalékban a saját forrás. Ez az arány csak a falugondnokságok tekintetében átlagosan 74,5 százalék normatíva mellett 25,5 százalék saját forrást, míg tanyagondnokságok esetében átlagosan 62,9 százalék normatíva mellett 37,1 százalékos saját forrást jelent. Ebből tisztán látszódik, hogy átlagosan egy tanyagondnoki szolgálat fenntartása és üzemeltetése éves szinten átlagosan több mint 10 százalékkal többbe kerül, mint egy falugondnoki szolgálat fenntartása.

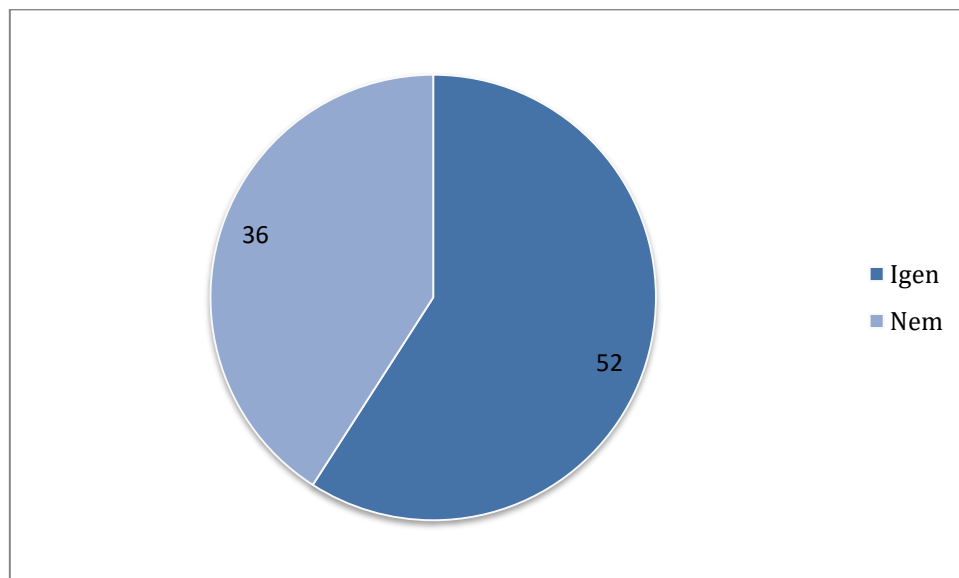
Ezt a megállapításunkat erősíti meg az ezután feltett kérdésünkre beérkezett válaszok átlagértéke: rákérdeztünk ugyanis, mennyibe kerül a szolgálat éves fenntartása. A beérkezett 150 válasz alapján is megállapítható a tanyagondnoki szolgálatok működtetésének magasabb éves költsége (18. ábra).

18. ábra: A szolgálatok éves átlagos fenntartási költsége forintban

Arra a kérdésünkre, hogy mennyi lenne az ideális összeg a szolgálatok fenntartására, amelyből megfelelően el lehetne látni a feladatokat, összesen átlagosan 4 621 000 forint jött ki a válaszokból; falugondnoki szolgálatokra vetítve 4 573 000 forint, tanyagondnoki szolgálatokra vetítve pedig 4 632 000 forint. Ez tehát arra enged következtetni, hogy 2020-tól az éves normatíva 4 250 000 forintra emelésével viszonylag alacsony éves önkormányzati plusz ráfordítással mindenhol lehetővé válik a színvonalas szolgálatellátás.

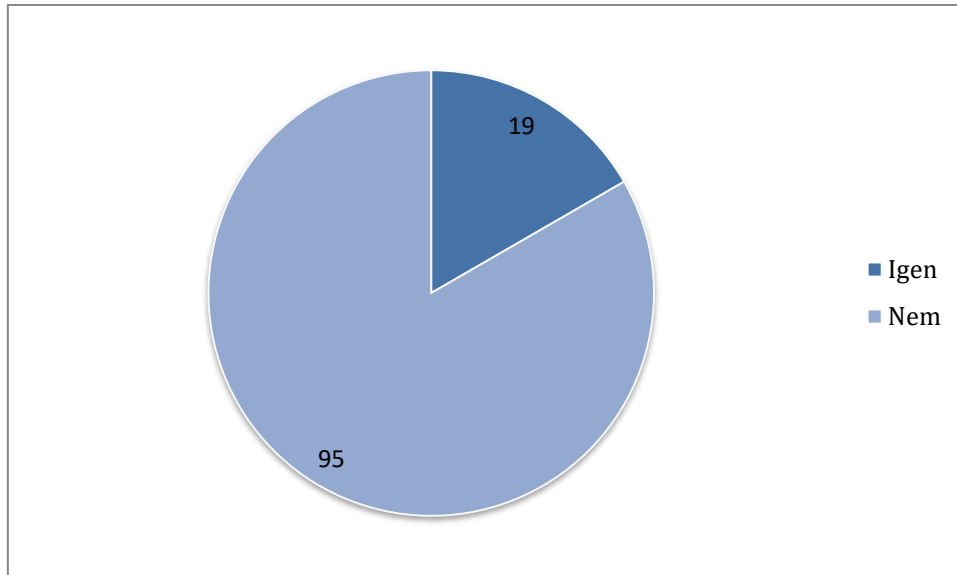
Szintén a normatívához kapcsolódóan megkérdeztük, hogy a válaszadó egyet ért-e azzal, hogy a falu- és tanyagondnoki szolgálat finanszírozását külön kéne választani (eltérően finanszírozni). A válaszadók közel 60 százaléka helyeselné ezt a döntést (19. ábra).

19. ábra: A falu- és tanyagondnoki szolgálatok normatív finanszírozásának szétválasztását támogatók, illetve elutasítók megoszlása (N=88)

A tanyagondnoki szolgálatok esetében a jogszabályban meghatározott minimális ellátotti létszám 70 fő. Kíváncsiak voltunk, hogyan látják a fenntartók; szükséges lenne-e bevezetni a falugondnoki szolgálatok esetében is egy ilyen minimális számot? A válaszadók egyértelműen megfelelőnek tartják a jelenlegi szabályozási rendszert, csupán 16 százalék látná helyes döntésnek egy ilyen minimális létszám bevezetését (20. ábra).

20. ábra: A falugondnoki szolgálatok esetében esetleges minimális ellátotti létszám bevezetésének támogatottsága (N=116)

Képzés, képzettség kérdéskör

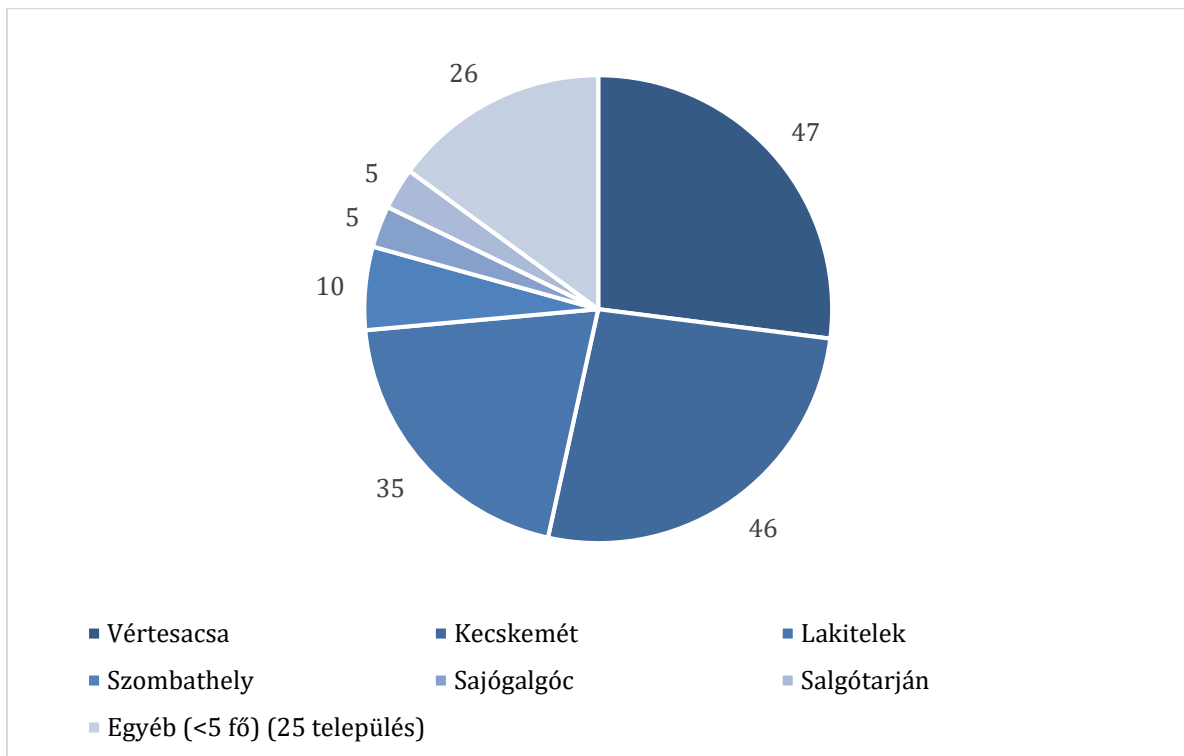
Mind a feladatellátói, mind pedig az fenntartói kérdőívben rákérdeztünk a falu- és tanyagondnokok kötelező alap- és továbbképzési rendszerének főbb ismérveire; igyekeztünk felmérni a képzések tematikáját, színvonalát, s igyekeztünk kideríteni azt, hogy milyen további képzésekre lenne igény.

Feladatellátóktól rákérdeztünk az alapképzés idejére, helyére, valamint kértük, hogy egy tízfokú skálán értékeljék, mennyire volt hasznos a képzés a napi munkavégzéshez. A legtöbb kitöltő Vértesacsát, Kecskemétet, illetve Lakitelket jelölte meg (lásd 21. ábra), E három képzőhely a válaszok majd háromnegyedét jelentette. Az alapképzés napi munkavégzéshez mért hasznosságának tízfokú skálán való értékelése során pedig átlagban 8,5-es értéket kaptak a képzőhelyek, ami kifejezetten jó értékelésnek tekinthető.

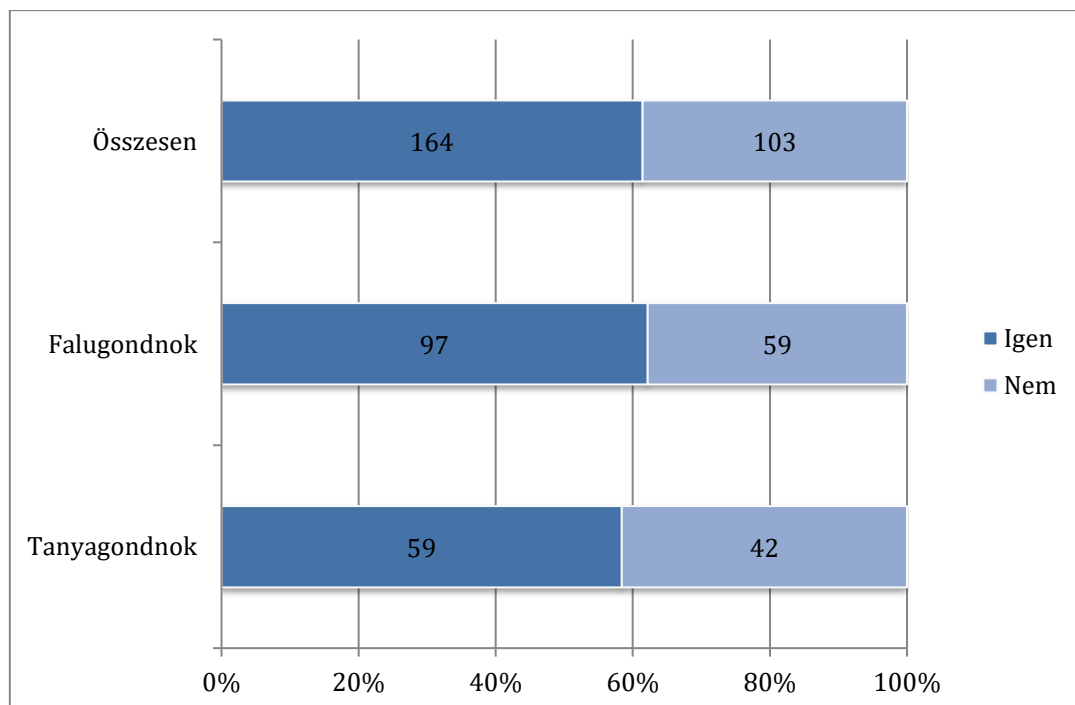
Az alapképzéshez hasonlóan a továbbképzésekre is rákérdeztünk. A válaszadók közel 60 százaléka vett már részt valamilyen továbbképzésen, ami viszonylag alacsony arány, bár hozzátartozik, hogy sok olyan falu-, és tanyagondnok töltötte ki a kérdőívet, aki csupán egy-két éve tölti be a szolgálatot. Ez a durván 60-40 százalékos részvételi arány figyelhető meg a falu-, illetve tanyagondnokok szerinti bontásban is, bár a

tanyagondnokok minimális mértékben, de kisebb hányadban vettek részt továbbképzése(ke)n (lásd 22. ábra).

21. ábra: Az alapképzés helyszíneinek megoszlása a válaszadók körében. (N=200)

22. ábra: Falu-, illetve tanyagondnokok továbbképzésen való részvételi aránya (N=267)

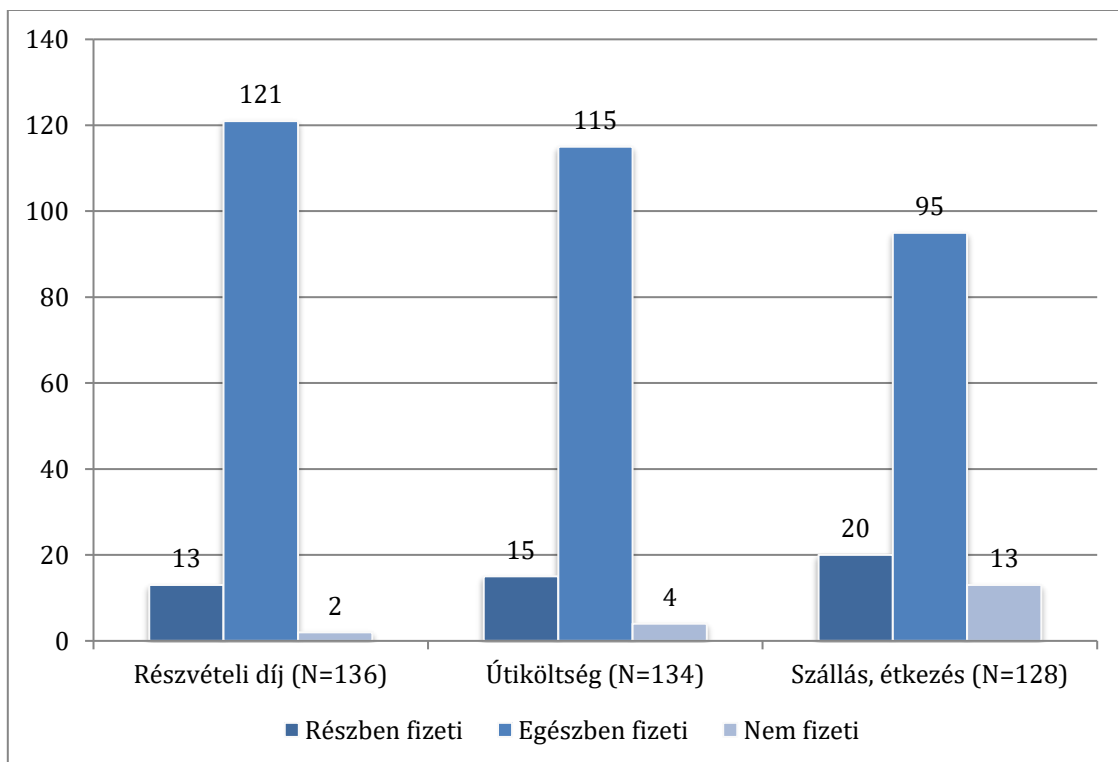
A továbbképzéseket leginkább a Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete, valamint a Falugondnokok Vas- és Győr-Moson-Sopron Megyei Egyesülete szervezték, leginkább

elsősegély, baleset-megelőzés, idősgondozás, szenvedélybetegségek, illetve kommunikáció témakörökben. A továbbképzések általában személyes jelenlét mellett folytak.

Ehhez kapcsolódóan kíváncsiak voltunk, milyen képzésekre lenne a legnagyobb igény; 120 válasz alapján a leggyakrabban a többszöri elsősegély-képzéseket, a szupervíziót, a KRESZ ismereteket, illetve a számítástechnikai képzéseket említették, de többen említették a kommunikációs és kiegészítő tréningeket is. A fenntartók válaszai között a legnagyobb arányban az elsősegély, a kommunikációs, valamint a szociális témájú képzések fordultak elő.

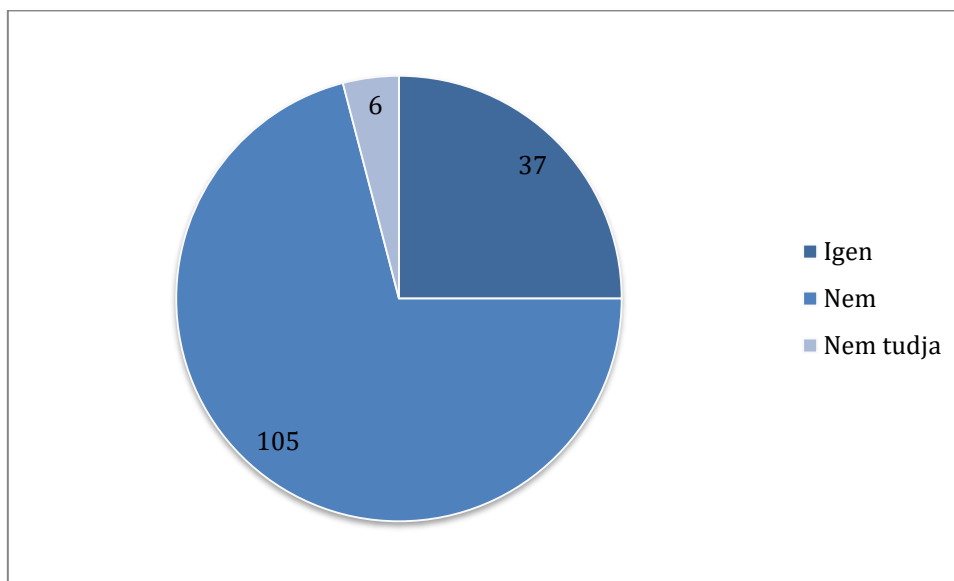
Fenntartói oldalról rákérdeztünk, hogy miképpen járul hozzá a falu-, vagy tanyagondnokok képzéséhez. A válaszok egyértelműen mutatják, hogy a kötelezően biztosítandó alapképzésen túl rendkívül magas arányban járulnak hozzá a falu-, illetve tanyagondnokok továbbképzéséhez. A 144 válaszadó közül 143-an biztosítják a továbbképzéseket. A 144 válaszadóból 140-en munkaidő biztosításával, valamint költségtérítéssel járulnak hozzá falu- vagy tanyagondnokuk továbbképzéséhez. Aki jelölte a költségtérítést, attól kértük, jelölje, hogy a képzés során felmerülő költségnemeket (képzés díja, útiköltség, szállás, étkezés díja) milyen mértékben térítik. A 23. ábra tanulsága szerint a fenntartók nagyon magas aránya teljes mértékben járul hozzá a képzések összes költségéhez.

23. ábra: A fenntartó hozzájárulása a falu- vagy tanyagondnokok továbbképzéséhez költségnemenként

A falu- és tanyagondnokok képzettsége mellett arra is kíváncsiak voltunk, hogy miképpen viszonyulnak a fenntartók a saját képzettségük fejlesztéséhez, s

megkérdeztük, hogy igényelnének-e felkészítést, továbbképzést a fenntartói feladat ellátásához. A válaszadók csupán negyede gondolja úgy, hogy hasznos lenne valamilyen továbbképzés a fenntartói oldal számára is (24. ábra).

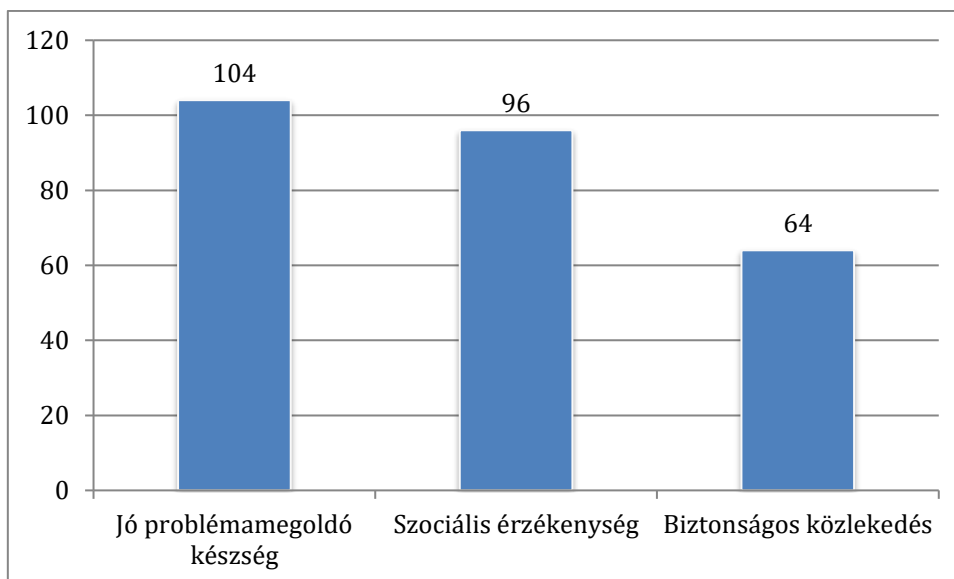

24. ábra: A fenntartói továbbképzést támogatók/nem támogatók megoszlása (N=148)

Az igennel válaszolók a jogszabályok állandó változása miatt érzik ennek szükségességét, valamint így ők is jobban átlátnák a feladatellátói oldal működését, helyzetét is. Ezzel szemben a nemmel válaszolók azzal indokolták válaszukat, hogy elegendő a tanyagondnokok folyamatos képzése, ők jobban átlátják a napi munkavégzéssel kapcsolatos dolgokat. Kiemelték továbbá, hogy ismernek minden jogszabályt, nincs szükség egyéb képzésre.

Szintén az igennel válaszolóktól megkérdeztük, hogy milyen témájú továbbképzéseken vennének részt szívesen. A legtöbben jogszabályi változásokkal kapcsolatos képzéseket, a kommunikációs tréningeket, adminisztrációt segítő képzéseket, valamint a falu-, illetve tanyagondnokok munkáját megismerő képzéseket említették.

A kérdéskör végén megkérdeztük, hogy a fenntartó szerint melyik az a három legfontosabb tulajdonság, amellyel egy falu-, illetve tanyagondnoknak rendelkeznie kell. A legtöbben a jó problémamegoldó készséget, a szociális érzékenységet, valamint a biztonságos közlekedést jelölték meg (25. ábra).

25. ábra: A három legfontosabb tulajdonság, amivel egy feladatellátónak rendelkeznie kell az említések gyakorisága alapján (N=164)

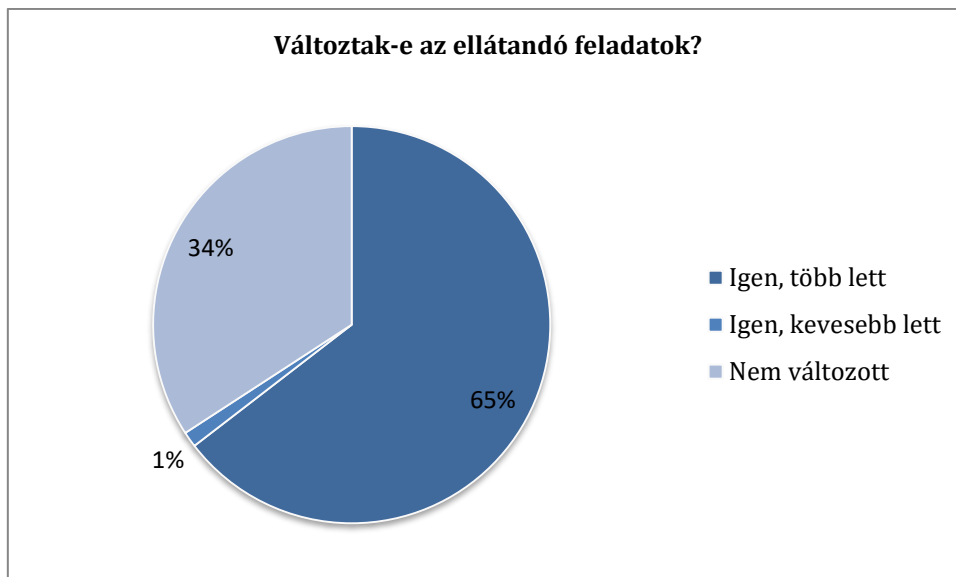
Feladatkörök, szerepkörök változása kérdéskör

Kutatásunknak egy hangsúlyos fejezete, hogy miképpen változtak az ellátandó feladatkörök a szolgálatok elindulása óta. Ennek megfelelően a kérdőíves lekérdezés során is nagy hangsúlyt fektettünk a kérdéskör feltárására.

Mind feladatellátói, mind pedig fenntartói oldalról megkérdeztük, hogy változtak-e az ellátandó feladatok. Ezt a falu-, illetve tanyagondnokoktól a szolgálat első évéhez képest kértük viszonyítani, míg a fenntartótól a szolgálat indítása óta a feladatok mennyiségében történt változás megítélését kérdeztük. Feladatellátói oldalról igen kiegyenlített válaszokat kaptunk a változás tényének megítéléséről (lásd 26. ábra), míg fenntartói oldalon egyértelmű többségben vannak a mennyiségi változást (növekedést) érzékelők (lásd 27. ábra).

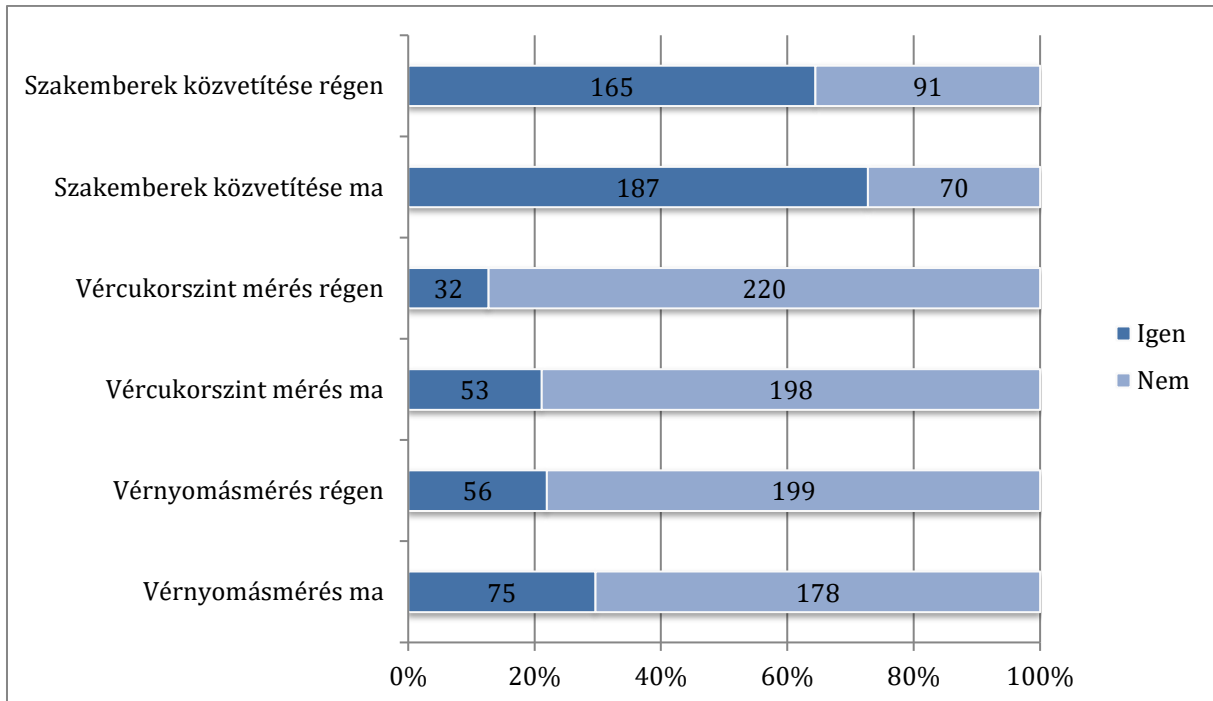

26. ábra: Az ellátandó feladatok változásának megítélése a feladatellátók szerint (N=247)

27. ábra: Fenntartók szerint az ellátandó feladatok mennyiségének változása a szolgálat megindítása óta (N=158)

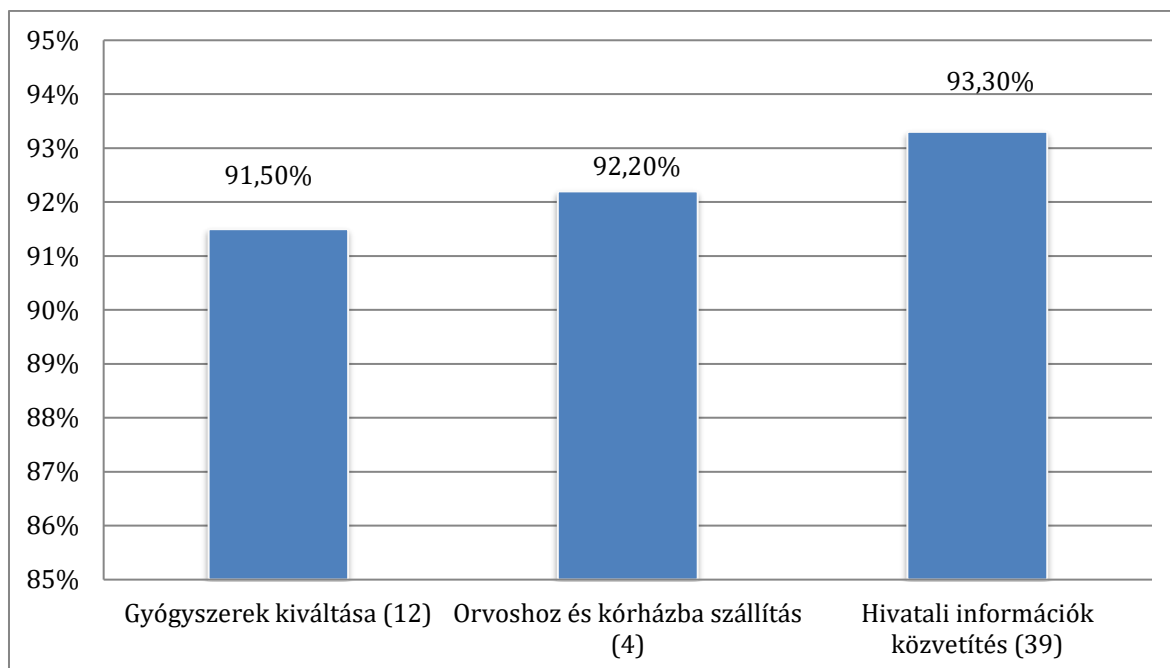
A feladatellátói, illetve a fenntartói kérdőíven feltűntettük a jogszabályban meghatározott tevékenységlistát, amivel egy falu-, illetve tanyagondnok foglalkozhat. E negyvenhárom tételből álló listából kértük a falu-, illetve tanyagondnokokat, hogy adják meg tevékenységenként, hogy szolgálatuk első évében végezték-e az adott tevékenységet vagy sem, illetve azt, hogy jelenleg végzik-e az adott tevékenységet vagy sem. A 28. ábra azt a három tevékenységet ábrázolja, amelynek ellátása a legnagyobb mértékben változott a szolgálati év első évéhez képest az összes válasz tekintetében. Az ábra tartalmazza a három tevékenység első évre vonatkozó megoszlását, valamint az előző egy évre vonatkozó megoszlását aszerint, hogy végezte-e a falu-, illetve tanyagondnok szolgálata során, avagy sem.

28. ábra: A három legnagyobb mértékben változott tevékenység a szolgálat első évéhez mérten a feladatellátók szerint

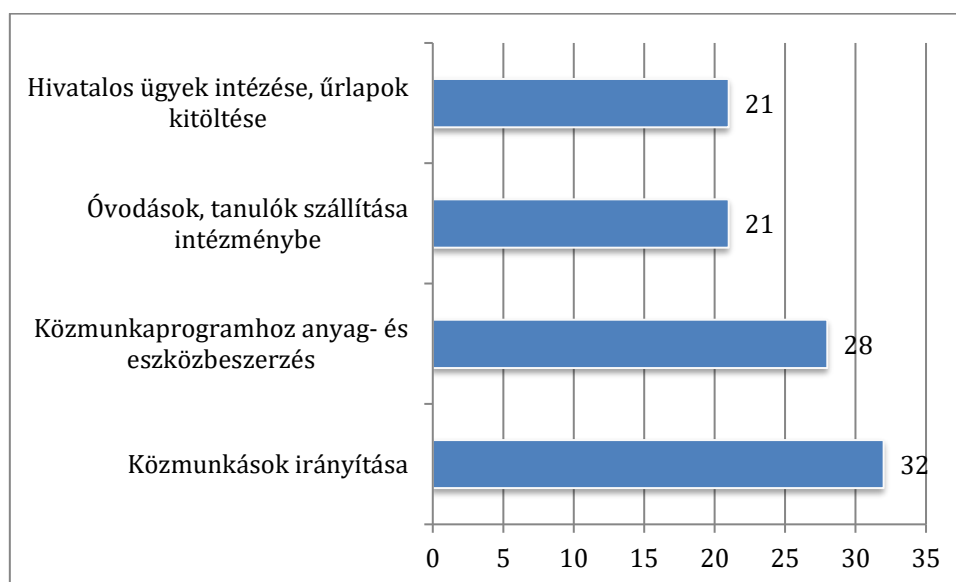
A legnagyobb mértékű, 9 százalékpontos változás (emelkedés) a szakemberek közvetítése, illetve a vércukorszint mérés tevékenységeknél tapasztalható; míg a vérnyomásmérés esetén 8 százalékpontos emelkedés figyelhető meg az első szolgálati évhez képest. Utóbbi két tevékenység esetében bár arányaiban nagy elmozdulás történt, ám még manapság sem tartoznak a falu- és tanyagondnokok leggyakrabban ellátott feladatai közé.

A válaszokból az is kiderült, hogy a három leggyakrabban végzett tevékenység napjainkban a hivatali információk közvetítése, az orvoshoz és kórházba szállítás, valamint a gyógyszerek kiváltása. Ezeket a tevékenységeket a válaszadók több mint 90 százaléka jelölte (29. ábra).

29. ábra: A falu, és tanyagondnokok által végzett három leggyakoribb tevékenység a feladatellátók szerint

Hogy minél átfogóbb képet kapjunk; a fenntartóktól is megkérdeztük, hogy melyek azok a tevékenységek, amelyeket a szolgálat indításakor még nem kellett, manapság azonban már el kell látnia egy falu- vagy tanyagondnoknak. A legtöbben a közmunkások irányítását, a közmunkaprogramhoz való anyag- és eszközbeszerzést, az óvodások, tanulók szállítását, valamint a hivatalos ügyek intézését említették (30. ábra).

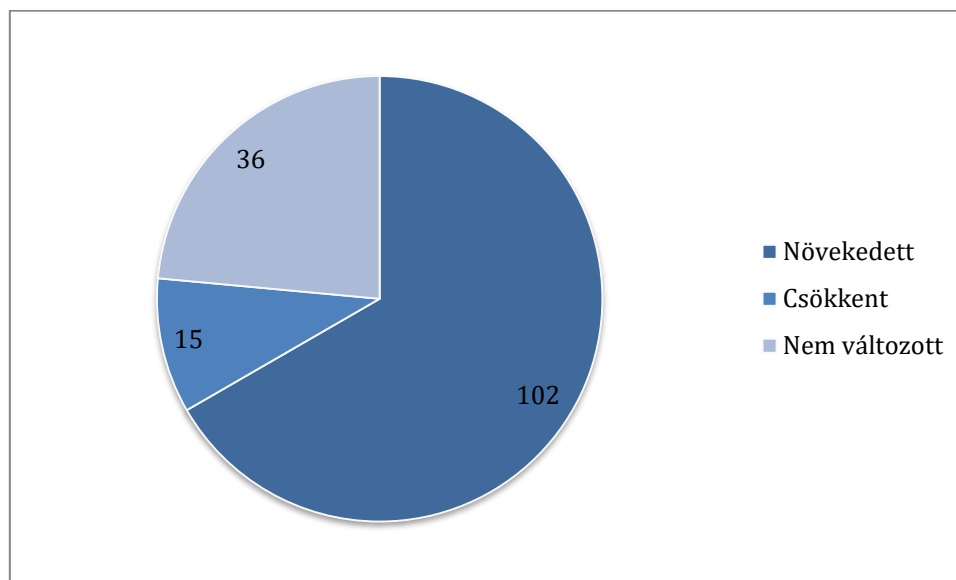
30. ábra: Fenntartók szerint a három leggyakoribb tevékenység, amelyet a szolgálat indításakor még nem, manapság azonban már el kell látniuk a falu- vagy tanyagondnokoknak az említések számában (N=102)

Arra a kérdésre is kerestük a választ, hogy melyik az a három tevékenység, amivel egy falu- vagy tanyagondnoknak többet kellene foglalkoznia. Feladatellátói oldalról a leggyakrabban a látogatás, beszélgetés, az aktív korúak/nyugdíjasok szállítása

házi orvoshoz, vérvételre, szakorvoshoz, kórházba, valamint a hivatalos ügyek intézésének, űrlapok kitöltésének segítése tevékenységeket említették. Ezzel szemben fenntartói oldalról szintén a *látogatás, beszélgetés*, valamint az *aktív korúak/nyugdíjasok szállítása házi orvoshoz, vérvételre, szakorvoshoz, kórházba*, továbbá a *kisebb ház körüli karbantartás* került leggyakrabban említésre. A válaszok összecsengése azt mutatja, hogy elméleti szinten fenntartó és feladatellátó szerint is a falugondnoki tevékenység eredeti funkcióját, a közösségi szolgálatot, ezen belül is a (köz)szolgáltatásokhoz való hozzájárulását kellene erősíteni.

Természetesen arra is kíváncsiak voltunk, hogy melyik az a három tevékenység, amivel kevesebbet kellene foglalkoznia egy falu-, illetve tanyagondnoknak. Mind feladatellátói, mind pedig fenntartói oldalról a leggyakrabban a *vércukorszint-mérést, vérnyomásmérést*, valamint a *közmunkások irányítását* jelölték. Fenntartói és feladatellátói oldalon is egyöntetű a vélemény tehát: ezek a feladatok nem tartoznak szorosan a falu-/tanyagondnoki tevékenységek közé, mégis – kényszerűségből, jobb híján – ellátják.

A fenntartóktól megkérdeztük, hogyan változott az ellátottak száma a szolgálat indulása óta, elég egyöntetű a vélekedés arról (66%), hogy növekedett ez a szám (31. ábra).

31. ábra: Fenntartók szerint az ellátottak számának változása a szolgálat indulása óta (N=153)

Eszközellátottság, eszközigény kérdéskör

Egy szolgálat működésének színvonalát nagymértékben befolyásolja a rendelkezésre álló eszközök minősége, mennyisége. E kérdéskör segítségével kívántuk felmérni a hazai falu-, illetve tanyagondnoki szolgálatok felszereltségét, gépjárműparkját, valamint esetleges eszközigényét is.

A válaszok alapján az alábbiak állapíthatók meg: A falu, és tanyagondnoki gépjárművek átlagéletkora 6,1 év. Külön a tanyagondnokságokat tekintve ez a szám 6,5 év. Havonta átlagosan 2129 kilométert futnak (tanyabuszok esetében ez a szám 2304 kilométer). A

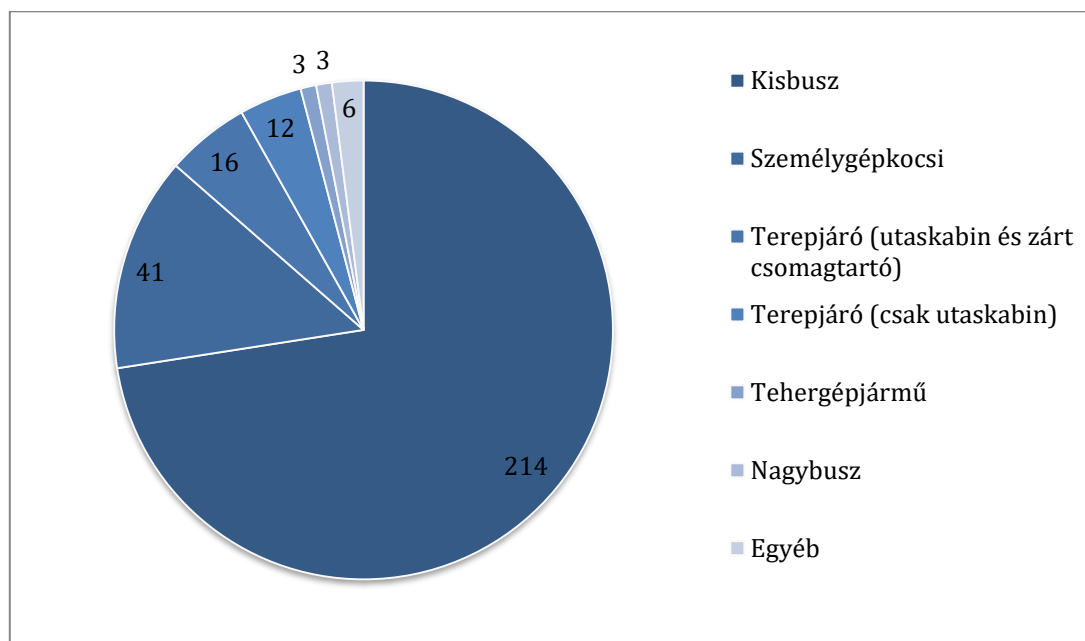
kérdésünkre, hogy megfelelnek-e a terepnek, illetve a feladatköröknek több mint 92 százalék felelt igennel. (Tanyagondnokok estében ez az arány 87%) A jármű megfelelőségére adott igenlő válaszok aránya igen magasnak tekinthető. Árnyalja ezt a képet a személyes beszélgetések és interjúk során többször elhangzott felvetés, hogy a tanyagondnoki szolgálatok ellátására sok esetben – leginkább a terepviszonyok miatt – nem a kisbusz a legmegfelelőbb jármű, így sok esetben nagyobb szükség lenne egy jobb terepjáró képességű (négy kerék meghajtású) gépjárműre.

Összességében megállapítható, hogy a tanyagondnoki szolgálatok gépjárműparkja, ha minimálisan is, de idősebbek, mint a falugondnoki szolgálatoké. Ezen kívül havi átlagosan futott kilométerszámuk is magasabb, ami a külterületi településrészek egymáshoz viszonyított nagy távolságával magyarázható.

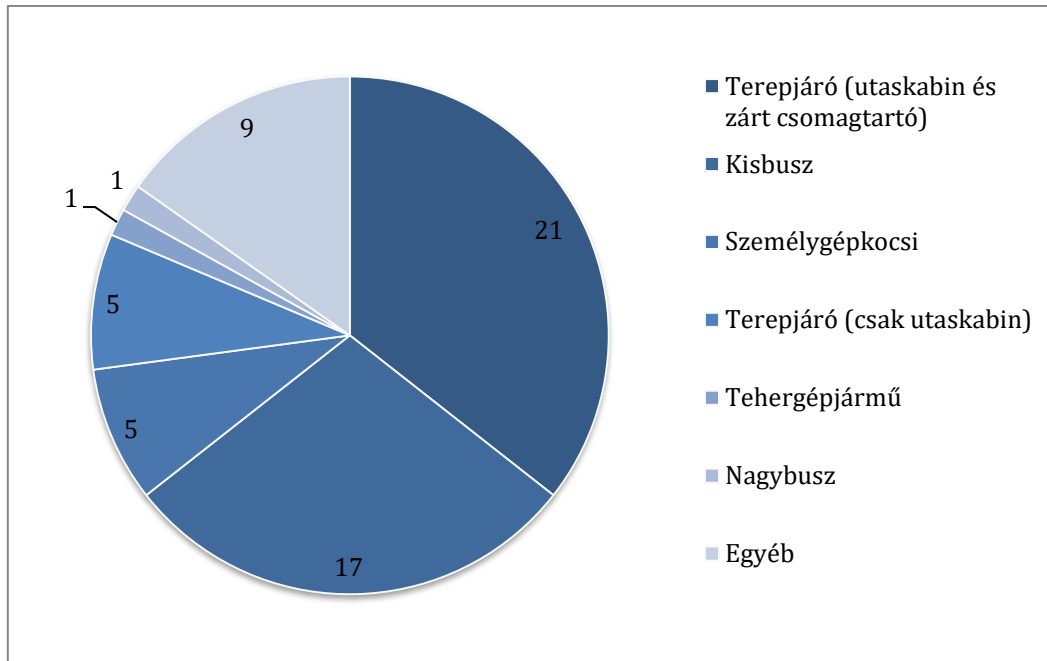
A válaszokból az is kiderült, hogy 29 helyen van második jármű, míg 6 helyen harmadik jármű a fenntartó tulajdonában. Ezek legnagyobb részt tanyagondnoki szolgálatok.

Általánosságban elmondható, hogy a válaszok alapján a gépjárművek közel háromnegyede kisbusz, majdnem 15 százalékuk pedig személygépkocsi. Ezt követik a terepjárók és pickupok. Elenyésző a nagybusz és a tehergépjárművek részesedése (lásd 32. ábra).

Mint fentebb már részben megemlítésre került, igény leginkább zártterű terepjárókra lenne (jellemzően a tanyagondnokok részéről), de természetesen a kisbuszokra is meglehetősen nagy igény mutatkozik, ami a jelenlegi korosabb, sokat futott buszok cseréjét jelenti (lásd 33. ábra).

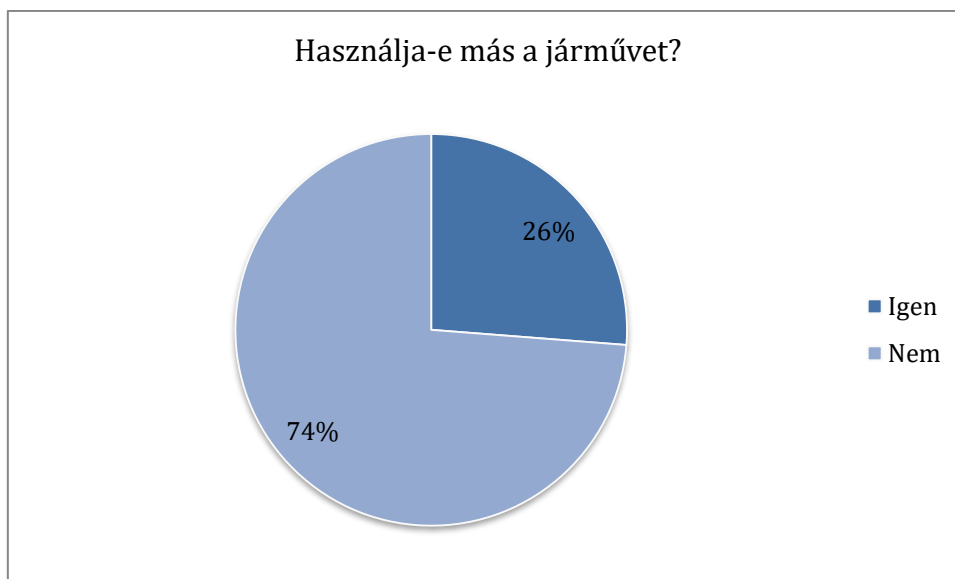
32. ábra: A falu- és tanyagondnoki szolgálatok gépjárműállományának megoszlása típusonként a beérkezett válaszok alapján. (N=295)

33. ábra: Gépjárműigény megoszlása típusonként (N=59)

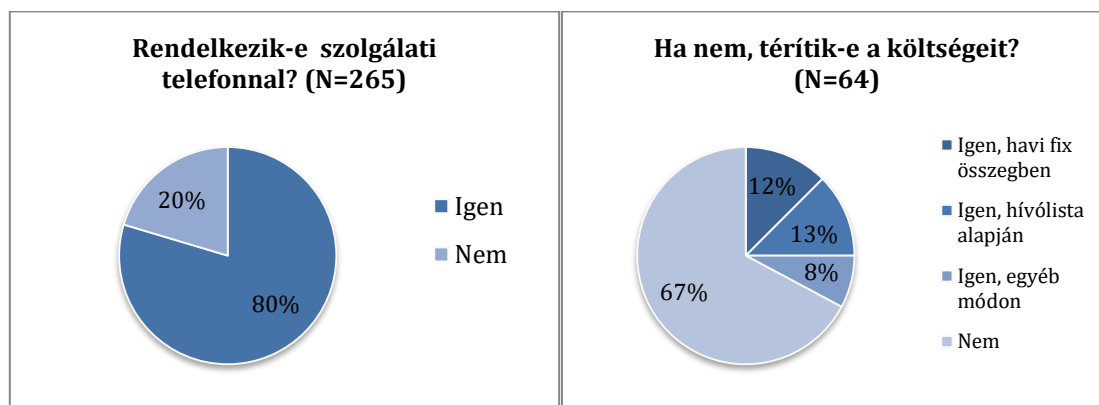
Fenntartói oldalról azt is megtudtuk, hogy átlagosan az összes futott kilométer 98 608, valamint 2017-ben átlagosan 20 512 kilométert futottak a falu-, illetve tanyagondnoki gépjárművek.

Még a gépjárműparkhoz kapcsolódóan arra is kerestük a választ, hogy a falu-, illetve tanyagondnokon kívül használja-e más a gépjárművet. Mivel a kérdés megfogalmazása nem volt megfelelő, ezért nem derült ki belőle egyértelműen, hogy mi a magáncélú használatról szerettünk volna tájékozódni, hiszen a jelenség számos interjúban előjött és a szakmai fórumokon is elhangzott problémaként. Az erre a kérdésre kapott válaszokat így csak ezzel a kitételrel együtt értelmezhetjük. A válaszokból mindenesetre kiderül, hogy bár nem jelentős mértékben, de használja más is a szolgálati járművet (lásd 34. ábra), a személyes tapasztalatokból pedig tudható, hogy jellemzően a polgármester vagy más hivatali dolgozók veszik igénybe a gépkocsit.

34. ábra: A szolgálati jármű rendeltetéseszerű használata (N=263)

Az eszközök közül külön foglalkoztunk a szolgálati telefon meglétével, annak költségvonzataival. A feladatellátók nagyon nagy hányada rendelkezik szolgálati telefontal. Aki viszont nem, annak a felmerülő költségeit döntő többségében nem is fizeti a fenntartója (35. ábra).

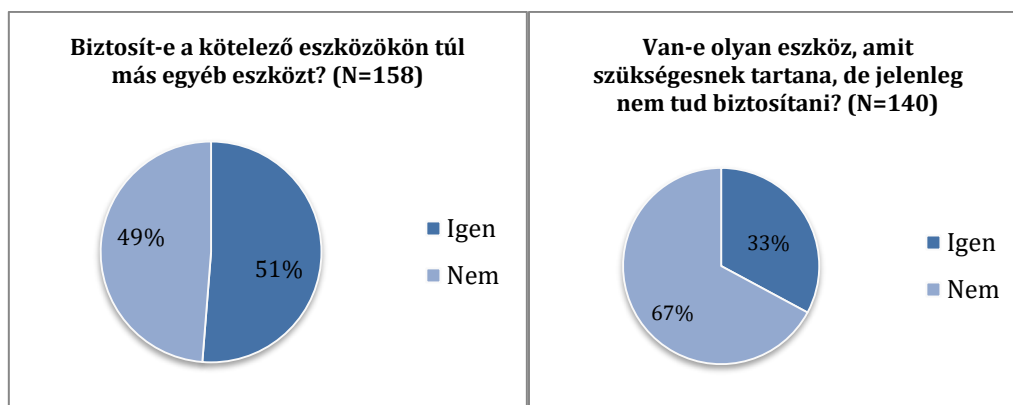

35. ábra: Szolgálati telefon és annak költségei

Az eszközellátottság vizsgálata során fontosnak tartottuk az eszközigényeket is felmérni, így megkértük a feladatellátókat, hogy jelöljék, azokat az eszközöket, melyekre mindenképp szükségük lenne a hatékony munkavégzéshez. A harminchárom tételből álló listán szereplő eszközök közül a legtöbb említést a laptop, fedélzeti GPS, üléshez, biztonsági gyermekülés, valamint a magasnyomású mosó kapta. Személyes interjúk során kiderült, hogy a lista élén szereplő laptopot és GPS készüléket egy okostelefon, vagy tablet sokkal hatékonyabban ki tudná váltani. Annyi egyértelműen megmutatkozott a személyes beszélgetésekből, hogy a feladatellátók és fenntartók részéről is egyre nagyobb az igény a modern elektronikai, okos eszközökre. Polgármesterekkel készített interjúkból megtudhattuk, hogy a környezetbarát technológiákra is egyre nagyobb az

igény; Olaszfa polgármestere például kiemelte, hogy szívesen szerezne be elektromos kisteherautót az ebédek kiszállításához.

Fenntartói oldalról is rákérdeztünk, hogy a törvény által előírt dologi feltételeken (gépkocsi, iroda, munkaruha) túl, biztosít-e valami mást is (eszköz, berendezés stb.) a szolgálat hatékonyabb ellátásához. A válaszok nagyon megoszlottak, közel 50-50 százalékban biztosítanak, illetve nem biztosítanak eszközöket (36. ábra).

36. ábra: A fenntartó által kötelezően biztosítandó eszközökön túl rendelkezésre bocsájtott eszközök és szükségességük

Akik biztosítanak bármilyen eszközt, azok leginkább a laptopot, asztali számítógépet, szolgálati telefont, valamint a vérnyomásmérőt említették.

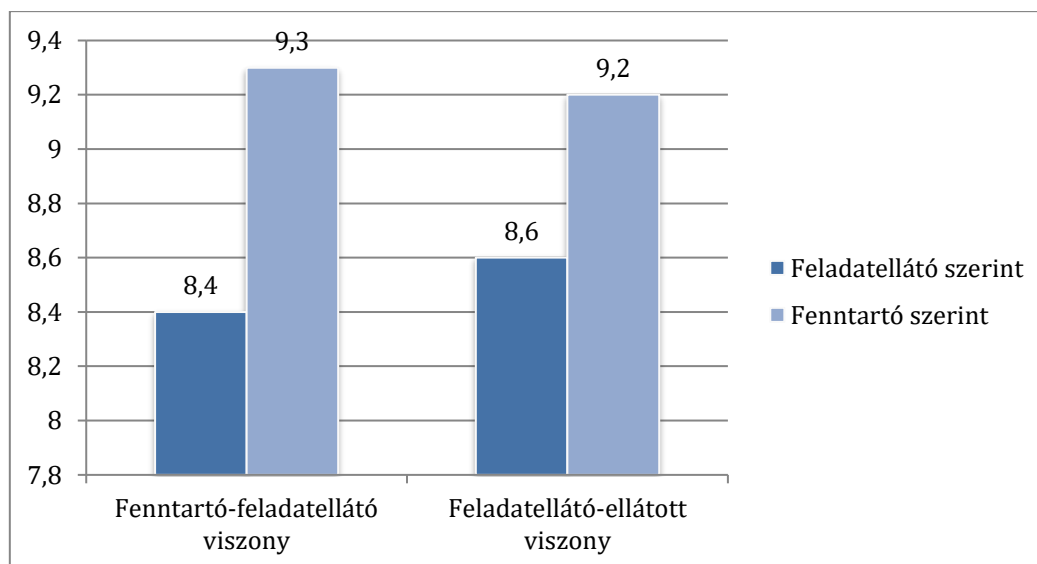
Azt is megkérdeztük, hogy van-e olyan eszköz, dologi feltétel, amit szükségesnek tartana, azonban jelenleg nem áll módjában biztosítani. A választ adók kétharmada szerint nincs ilyen eszköz (lásd 36. ábra). Az igennel válaszolók leginkább a laptopot, tabletet, orvosi eszközöket, szerszámokat, valamint utánfutót említették. Arra a kérdésünkre, hogy milyen megoldás segítené abban, hogy ezeket az eszközöket, dologi feltételeket biztosítani tudja a feladatellátója számára, egyhangúan a több anyagi forrást említették.

Mindezekből a válaszokból arra lehet következtetni, hogy többségében a hazai falu-, és tanyagondnokok eszközellátottsága megfelelőnek mondható. Nyilván van egy-két olyan eszköz, ami lényegesen megkönnyítené a napi munkavégzést, de összességében kijelenthető, hogy rendelkezésre állnak azok az eszközök, melyek lehetővé teszik a színvonalas, hatékony szolgáltatást, feladatellátást.

Fenntartó-feladatellátó kapcsolat, munkakörülmények, a szolgálat beágyazottsága kérdéskör

Egy szolgálat hatékony működését nagyban befolyásolja a fenntartó és feladatellátó közötti kapcsolat, viszony. Kutatásunk során ezt a területet is megvizsgáltuk, s megkérdeztük mind a feladatellátókat, mind pedig a fenntartókat, hogy hogyan látják az egymással való kapcsolatukat, illetve a feladatellátó-ellátott kapcsolatot. A kapcsolat minőségét egy 1-től 10-ig terjedő skálán kellett értékelni mindkét kérdőívben és mindkét kérdés esetén. Az eredmények szerint minden esetben igen magas átlagértékek jöttek ki (feladatellátó szemszögéből 8 feletti, fenntartó szemszögéből 9 feletti átlagértékek), azonban az is megállapítható, hogy összességében a fenntartó jobbnak értékeli a feladatellátó-ellátott, illetve a feladatellátó-fenntartó viszonyt (lásd 37. ábra) is. Empirikus tapasztalataink során többször szembesültünk vele, hogy sok esetben van konfliktus feladatellátó és fenntartó között, aminek oka gyakran a bérezés körüli kérdésekből fakad, de a munkavégzés mennyisége és mikéntje körül is gyakran alakulnak ki nézeteltérések, konfliktusok.

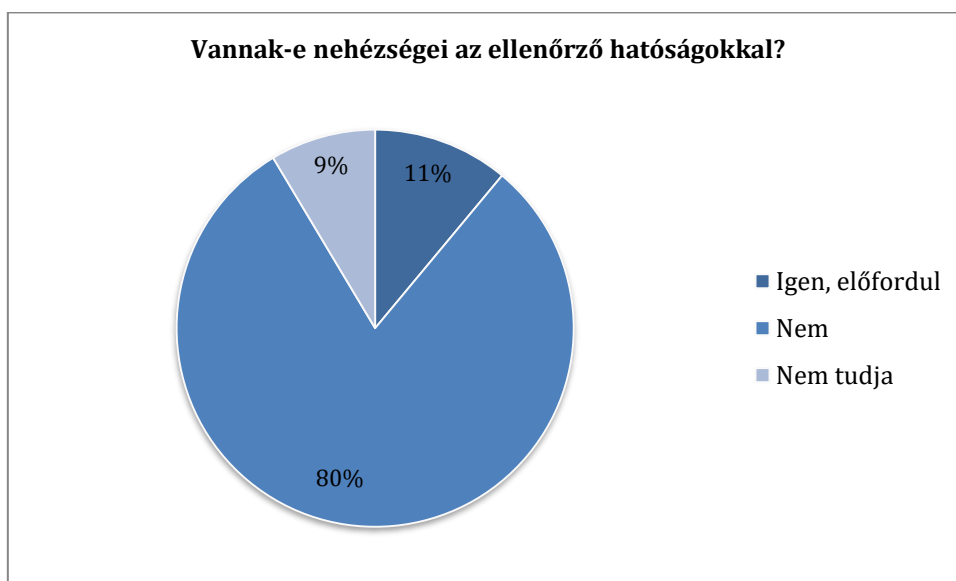
37. ábra: A feladatellátók viszonya az ellátottakkal, illetve fenntartóikkal

Fenntartói oldalról próbáltuk kicsit részletesebben is feltárni a feladatellátóval való viszonyt, s rákérdeztünk konkrétabban a konfliktusokra, s azok jellegére. A 166 válaszadónak csupán a töredéke vélte úgy, hogy vannak konfliktusai (lásd 38. ábra). A konfliktusok jellegét azonban ebből is mindössze nyolc fenntartó részletezte, ezáltal messzemenő következtetéseket nem lehet levonni ezekből a válaszokból; annyi azonban megállapítható, hogy nagyrészt bér- és munkakör jellegűek ezek a problémák.

38. ábra: Fenntartó-feladatellátó konfliktusok (N=166)

Arra is kerestük a választ, hogy vannak-e nehézségei a fenntartónak a szolgálat működésének szabályosságát ellenőrző hatóságokkal. A válaszadók magas hányadának nincsenek. Az igennel válaszolók leginkább a Magyar Államkincstár ellenőrzéseit, illetve az adminisztrációs hiányok miatti fennakadásokat említették (39. ábra).

39. ábra: A fenntartók ellenőrző hatóságokkal való konfliktusa (N=163)

A fenntartók falugondnoki egyesületekkel való együttműködésére is kíváncsiak voltunk. A válaszadók 86 százaléka együttműködik a területükön működő egyesülettel, s ez az együttműködés nagyon sikeres; 1-től 10-ig terjedő skálán 118 válasz alapján 8,87-es átlag jött ki, ami igen meggyőző eredménynek tekinthető.

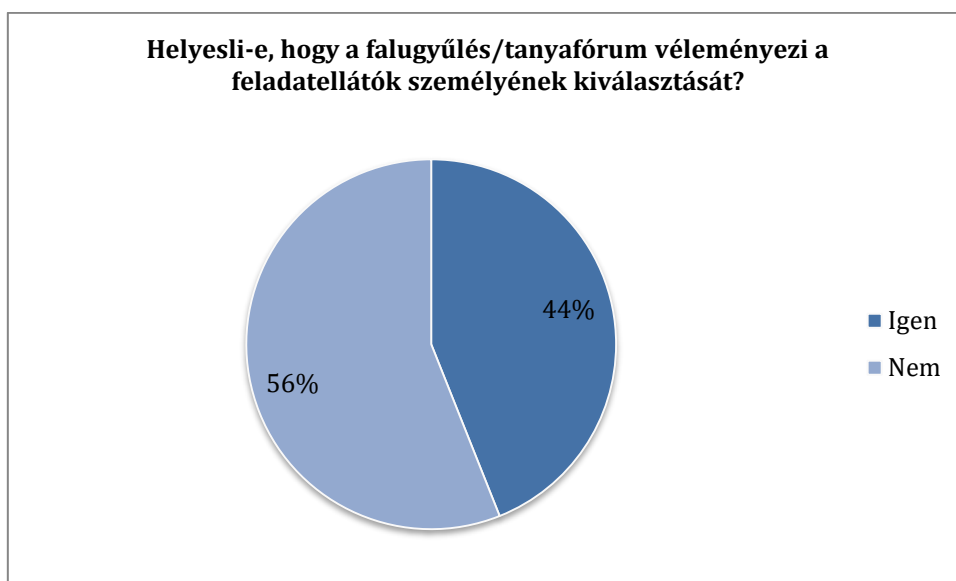
Szerettük volna megtudni, hogy a kötelező, fenntartó felé való beszámolási kötelezettségen túl milyen más beszámolási kötelezettségei vannak egy falu-, illetve tanyagondnoknak – például az ellátottak felé.

A kérdésre válaszoló 261 fő közel háromnegyedének nincs beszámolási kötelezettsége az ellátottak felé. Az igen választ jelölők kiemelték, hogy erre leginkább évente egyszer, a falu-, vagy tanyafórumokon, közmeghallgatásokon, szóban kerül sor.

A fenntartói kérdőívből kiderült, hogy fenntartói részről általában magas a bizalom a falu- vagy tanyagondnok iránt. A válaszadók 97 százaléka (111 fő) elegendőnek tartja a falu- vagy tanyagondnokok törvény által előírt évi egyszeri, fenntartó felé történő beszámolási kötelezettségét, ugyanakkor 38 százaléku helyesli, hogy a települési közösség számára beszámoljon évente egyszer a közmeghallgatáson.

Megkérdeztük, hogy jogszabályba foglalná-e a falu-, vagy tanyagondnok települési közösség felé történő beszámolási kötelezettségét; a válaszadók 91 százaléka (105 fő) nem helyeselné ezt a lépést azzal indokolva, hogy amúgy is jelentős terhet ró a napi adminisztrációs kötelezettségek elvégzése.

Megoszlottak viszont a vélemények arról, hogy helyeslik-e a fenntartók, hogy a falugyűlés/tanyafórum véleményezi a falugondnokok/tanyagondnokok személyének kiválasztását (40. ábra).

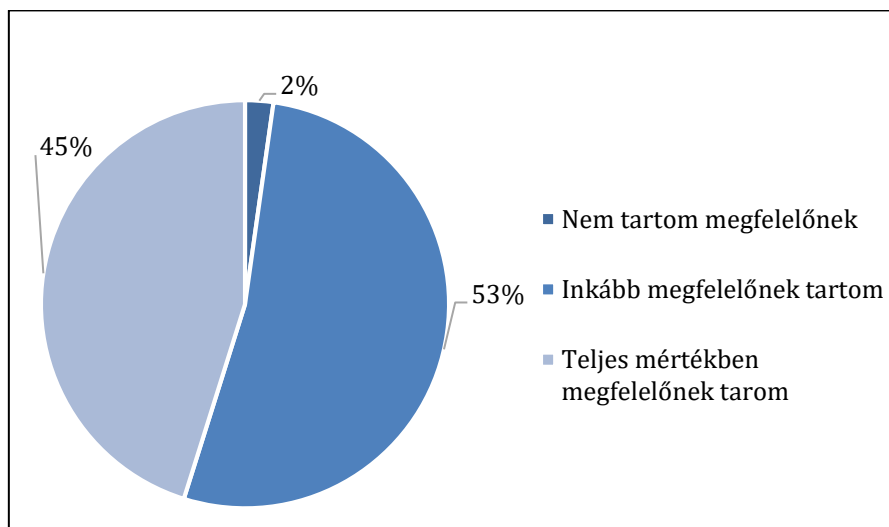

40. ábra: A feladatellátók kiválasztása módjának véleményezése (N=116)

A válaszadók többsége (56%) ellenzi, mégpedig azzal az indokkal, hogy ez a képviselő-testület hatásköre kellene, hogy legyen, valamint nagyon sokan emelték ki, hogy sok esetben, kis település lévén, komolyan befolyásolják a személyes érzelmek, vélemények a döntéseket.

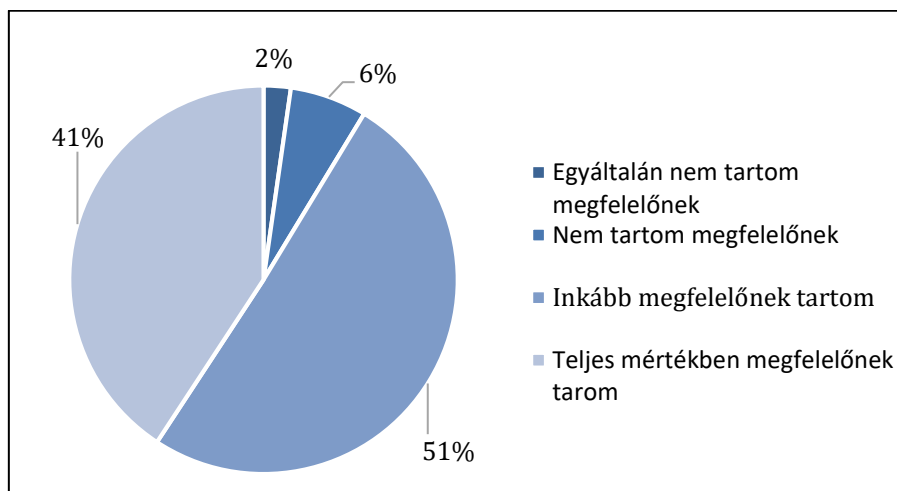
A kérdéskör végén kíváncsiak voltunk, hogyan értékelik a munkakörülményeket a feladatellátók, illetve a fenntartók.

A feladatellátó válaszadók csupán nagyon kicsi töredéke (2%) nem tartja megfelelőnek munkakörülményeit. A döntő többség többnyire elégedett, de azok aránya is magas, akik teljes mértékben elégedettek (41. ábra).

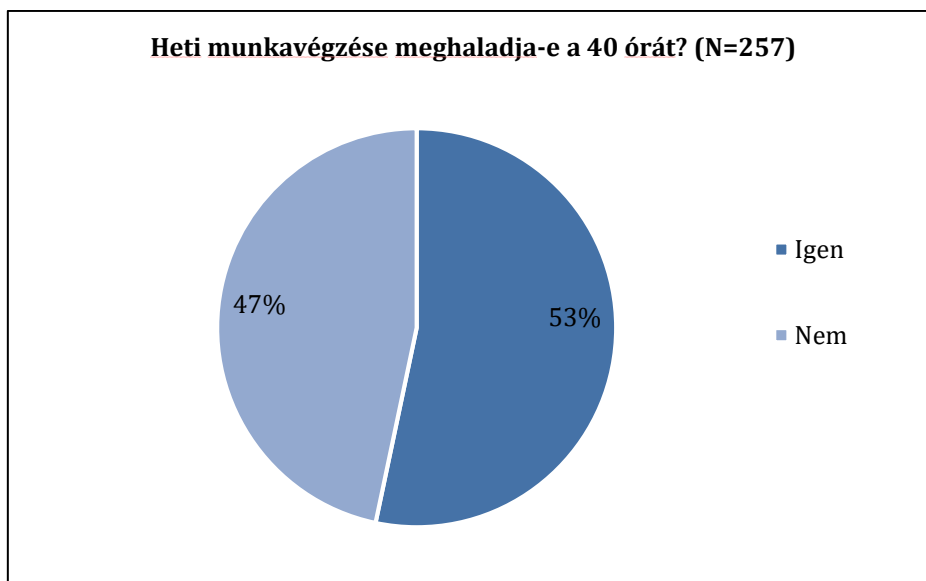
41. ábra: A munkakörülmények értékelése a feladatellátók szerint (N=268)

Ugyanezt a kérdést feltettük a szabadidőhöz és pihenéshez való hozzájárulásra vonatkozóan is. A kapott kép hasonló: a válaszadók 92 százaléka megfelelőnek tartja, s csak 8 százalék az, aki kifogást emelt (42. ábra).

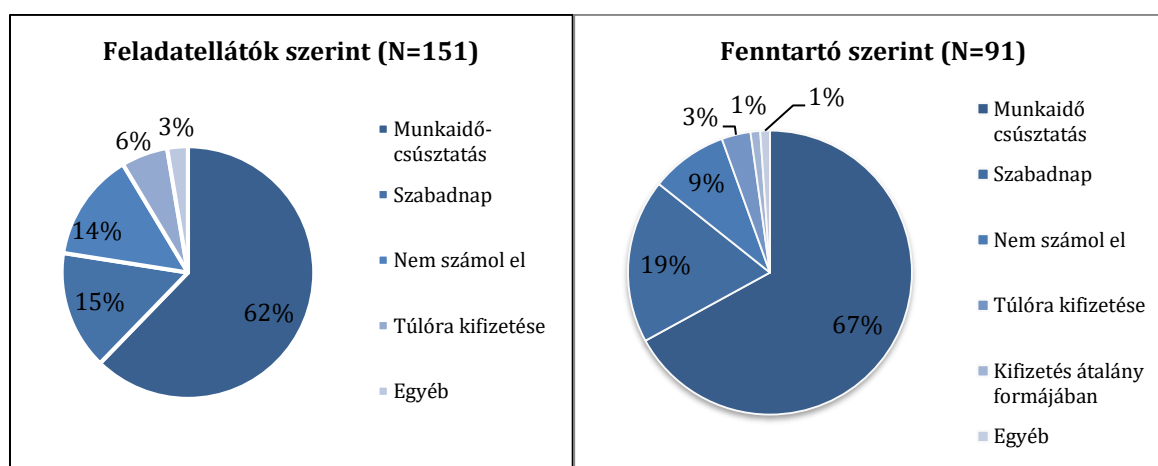
42. ábra: A szabadidőhöz, pihenéshez való hozzájutással való elégedettség (N=265)

Ehhez kapcsolódóan megkérdeztük mind a feladatellátót, mind pedig a fenntartót, hogy a falu-, illetve tanyagondnokok heti munkavégzése meghaladja-e a 40 órát. Az igennek nagyságrendje mindkét esetben szinte azonos, feladatellátói részről 53 százalék válaszolta, hogy meghaladja (43. ábra), míg fenntartói részről ez az arány 51 százalék.

43. ábra: A heti munkaidő alakulása a feladatellátók szerint (N=257)

Sokkal érdekesebb kérdés volt, hogy az esetleges túlórárt hogyan számolja el a fenntartó. Ezt a kérdést is feltettük mind a feladatellátónak, mind pedig a fenntartónak. A kapott válaszok megoszlása mindkét esetben lényegében azonosak; az esetek körülbelül kétharmadában a fenntartó munkaidő csúsztatással, s 15-20 százalékban pedig szabadnap biztosításával kompenzálja a feladatellátót az esetleges túlóráért. Nem jelentős mértékben, de azért említésre méltó azon esetek aránya is, amikor a fenntartó semmilyen módon sem számolja el a túlórárt (44. ábra).

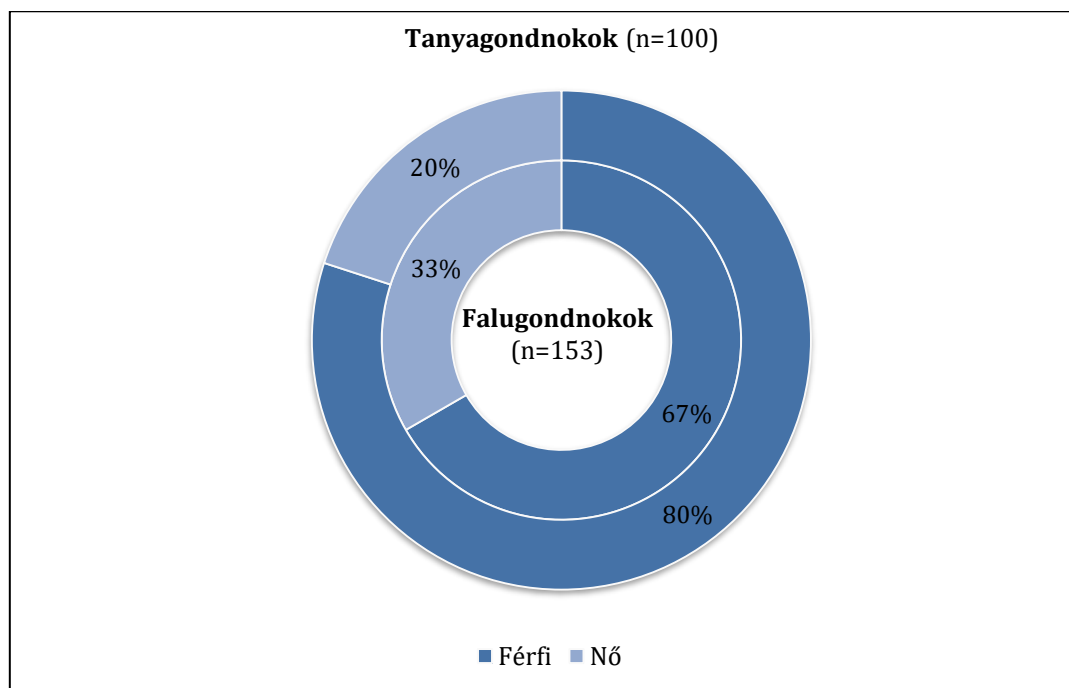
44. ábra: A túlóra elszámolásának módja fenntartók és feladatellátók szerint

Kérdőívünk szakmai részének végén kértük a feladatellátókat, hogy saját szavaikkal fogalmazzák meg, fejtsék ki, milyen változást szeretnének a hatékonyabb munkavégzés érdekében. A legtöbben a túlzott adminisztratív terheket, a nagyobb önállóságot, a polgármestertől való függés csökkentését emelték ki. Sokan válaszolták a fizetések emelését is, valamint a géppark fejlesztését; tanyagondnokok részéről a jobb terepjáró képességű gépjárművet, illetve a kistraktor szükségessége is gyakran előkerült.

Arra is kértük a feladatellátókat, hogy részletezzék, milyen nehézségeket élnek meg a napi feladatellátás során. Itt nagyon sokféle választ kaptunk; a legtöbben a rossz útviszonyokat, a túlzott adminisztrációs terheket, az időhiányt, tanyagondnokok részéről leginkább az alkalmatlan járműveket emelték ki. Több esetben előjött, hogy sokszor párhuzamosan, egy időben kell(ene) ellátni több feladatot. Ilyenkor gondot okoz a feladatok gyors és hatékony szervezése, illetve a prioritizálás is bonyolult ilyen esetekben. Komoly problémát jelent a kiégés is, valamint az esetleges agresszív attitűd és ennek kezelése az ellátottak részéről.

Szociodemográfiai kérdéskör

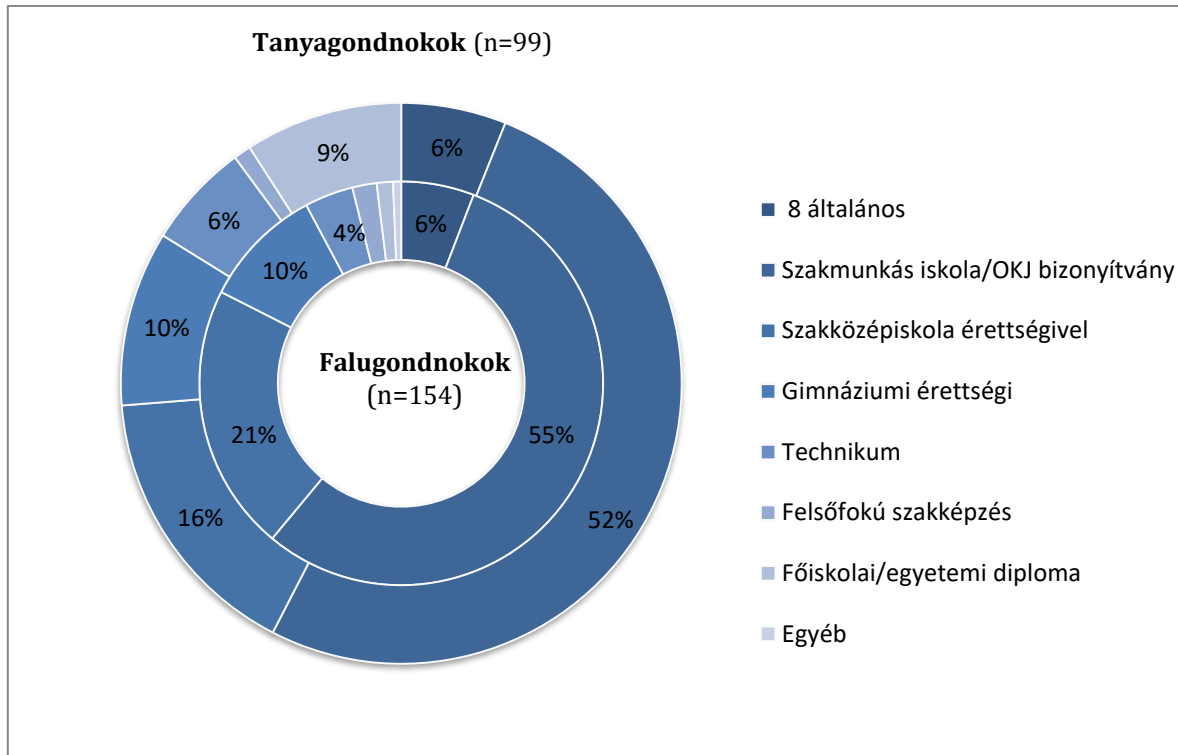
A feladatellátói kérdőív végén rákérdeztünk néhány szociodemográfiai adatra is. Nemetek tekintve az empirikus tapasztalataink alapján az volt a hipotézisünk, hogy a tanyagondnokok körében nagyobb arányban vannak jelen nők. Erre a kérdőívek elemzése rácáfolt, ugyanis a válaszok alapján az tapasztalható, hogy nagyon erős a férfitöbbség nem csak a tanyagondnokok, de a falugondnokok körében is (45. ábra).

45. ábra: A falu- és tanyagondnokok nemek szerinti megoszlása

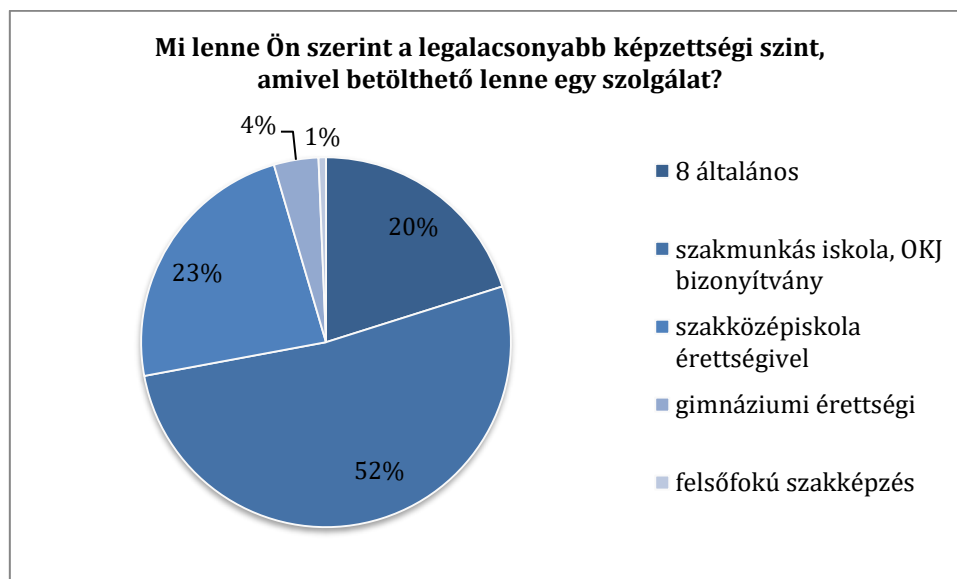
A feladatellátók átlagéletkora 49,7 év; a legidősebb kitöltő 71, míg a legfiatalabb 22 éves volt; ezek az adatok a szakma fiatalításának szükségességére mutatnak.

Iskolázottságukat tekintve elmondható, hogy nagyjából 80 százalék a középfokú végzettséggel rendelkezők aránya; ezen belül a legnagyobb részesedésük a szakmunkás iskolai végzettséggel, illetve OKJ-s bizonyítvánnyal rendelkezőknek van. Tanyagondnokok körében meglepően magas, közel 10 százalék a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya (46. ábra).

46. ábra: A falu- és tanyagondnokok legmagasabb iskolai végzettségük szerinti megoszlásban

Ennek kapcsán megkérdeztük a fenntartókat, hogy szerintük mi lenne az a legalacsonyabb képzettségi szint, amellyel a falu- vagy tanyagondnoki szolgálat betölthető lenne. A válaszadók több mint fele szintén azt mutatja, hogy szakmunkás iskola/OKJ bizonyítvány lenne a minimum. Összességében megállapítható, hogy a kitöltők több mint háromnegyede a középfokú végzettséget tartja minimum követelménynek (47. ábra).

47. ábra: A feladatellátók minimum elvárható képzettségi szintje a fenntartó szerint (N=154)

Kérdőívünk végén megkérdeztük a feladatellátókat arról, milyen egyéb társadalmi szerepvállalásaik vannak. A válaszadók igen nagy hányada polgárőri feladatokat is ellát, de sokan önkéntes tűzoltók, illetve katasztrófavédelemben vesznek részt. Ezen kívül sokan írták, hogy aktívan vesznek részt helyi kulturális, illetve sportegyesületek életében.

Összefoglalás

A teljes alapsokaságot, vagyis az összes falu- és tanyagondnoki szolgálat fenntartói és feladatellátói oldalát is elérni kívánó, kérdőíves adatgyűjtésre alapozott és megfigyeléssel valamint interjúk adatgyűjtéssel kiegészített empirikus vizsgálatunk eredményeképpen kérdőívvel **az összes szolgálat 21 százalékát sikerült elérni** (legalább valamelyik oldalt). Összesen a **feladatellátóktól a szolgálatok 18,3 százalékáról**, ezen belül szolgálattípus szerint a falugondnoki szolgálatok 18,5, a tanyagondnokok 26,6 százalékáról sikerült kérdőívvel adatot szereztünk. A **fenntartók az összes szolgálat 14,1 százalékáról** szolgáltatottak információt.

A mintánkba került szolgálatok 18 százaléka alakult a kilencvenes évtizedben, döntő hányaduk (62%) a kétezres években jött létre, és csak minden ötödik szolgálat alakult a kétezres-tízes évtizedben. Ez azt jelenti, hogy ötből négy szolgálat fenntartóinak, feladatellátóinak időben komoly rálátása van a falu- és tanyagondnoki teendőkre, illetve ezek változására. Mégis, az általuk adott válaszok szerint, dacára a folyamatosan bővülő tevékenységlistának (amely nem kötelezően előírja, hanem csak lehetőségként fogalmazza meg a feladatok, tevékenységek sorát), alapvetően nem változtak a feladatellátók leggyakrabban végzett feladatai. Megjelentek olyan tevékenységek, mint a közmunkásokkal való foglalkozás, a vérnyomás- és vércukorszint-mérés, amelyek egyre nagyobb teret kapnak a napi tevékenységek között, miközben a feladatellátók nem feltétlenül érzik a maguk feladatának ezeket, ám összességében ezek nem jelentenek olyan mértékű arányeltolódást a feladatellátásban, amely miatt a szakmai identitásuk, a falugondnokság eszméje kerülne veszélybe.

A szolgálatok eszközellátottsága megfelelő, ezt mindkét oldal így értékelte, legalábbis nem veszélyezteti az alapvető feladatellátást. Kisebb dolgok hiányoznak és vannak tanyagondnokság-specifikus igények, mint például az összkerékajtasú személygépkocsi.

A képzés a kérdőívek válaszai alapján jól működő területe a falugondnokságnak: az alapképzésekkel, annak használhatóságával elégedettek, a továbbképzéseket látogatják és hasznosnak tartják, arról azonban nem sok mindent tudtunk meg, hogy milyen irányú átalakításokat tartanak szükségesnek a képzési rendszerben. A személyes beszélgetések és interjúk során kiderült, hogy a képzési rendszer is átalakítás előtt áll. Jelen tanulmány írásakor ennek részletei még nem kerültek nyilvánosságra, annyit azonban tudni lehet, hogy a falu- és tanyagondnoki egyesületek bevonásával történik majd.

A normatíva 2020-as emelésének köszönhetően a szolgálatok működtetése elviekben alacsony önkormányzati plusz terhek mellett biztosítható lesz, mivel még a normatíva emelése előtti időszakban felvett válaszok átlagosan nagyjából épp a megemelt összeget jelölték meg, mint a feladat biztonságos működtetéséhez szükséges forrás nagyságrendjét. Ez a tény bizakodásra ad okot és feltételezhető, hogy ezáltal több fejlesztésre lesz lehetőség a jövőben.

A feladatellátók és fenntartók közötti kapcsolat kérdőíves módszer által lehetővé tett őszinte kifejtését vártuk, reméltük a vizsgálatról. Ehhez képest kölcsönösen szuperlatívuszokban beszéltek egymásról feladatellátók és fenntartók, miközben a rendezvényeken szerzett – igaz, nem rendszerszerű információgyűjtésen alapuló – benyomásaink és az interjúk tapasztalatai szerint is ez egy igen kényes és sok helyen igenis problémás területe a szolgálatok működésének, működtetésének. A vizsgálati eredményeink előtt mi magunk is bizonyos értetlenséggel állunk.

Bár a falugondnokság előregedő szakma benyomását kelti az átlagéletkor számai alapján, mégis, sokan a modern információtechnológiai eszközökben látják mindennapi munkájuk megkönnyítésének lehetőségét.

Összefoglalóan elmondható, hogy közel három évtizeddel az első falugondnoki szolgálatok megjelenése után a szolgáltatás alapvetően még mindig a kezdeti eszmék, elvek és ideológiák mentén működik, amibe sokszínűsége éppen úgy beletartozik, mint ahogy legfőbb értékét is képviseli egyben. Kijelenthető, hogy a Kemény Bertalan-i gondolatiság továbbra is jelen van a szolgálatok működésében, ugyanakkor gyakran tapasztaltunk ettől eltérő eseteket is, ami leginkább a szolgálatok magas számával magyarázható (nagy számok törvénye). A kutatásunk alatt végbement, illetve megkezdődött változások, átalakulások a falu- és tanyagondnoki szolgálatok rendszerében előrevetítik, hogy a mára komoly mértékben intézményesült, de alulról szerveződő jellegét, alapideológiáját és eszmeiségét mégis megőrizni képes szolgáltatásnak olyan kihívásokkal kell majd szembenéznie, amelyek lehet, hogy alapvető célkitűzéseiben, és nem utolsósorban a szociális ellátórendszerben betöltött helyében, szerepében meghatározó változásokat fognak előidézni. Személyes találkozásaink alkalmával gyakran merült fel félelem azzal kapcsolatban, hogy a falugondnoki szolgálatra jogosult települések körének növelésével csökken majd a szolgáltatási színvonal; elvesz majd a szolgáltatás Kemény Bertalan-i, közösségfejlesztésen alapuló vidékfejlesztés jellege, s a szolgálat betöltése sokkal inkább „csak egy munkahely” lesz elvesztve hivatás jellegét. Ezen félelmekre minden bizonnyal választ kapunk majd a rendelkezések hatályba lépése utáni néhány éven belül.

A romániai vizsgálat legfontosabb eredményei

Ahogy a módszertani részben jeleztük, az erdélyi kutatás során nehézséget jelentett meghatározni, hogy pontosan hány falugondnokság is van Erdélyben. Nincs ugyanis egy egységes falugondnoki szervezet, amely koordinálná ezeket a szolgálatokat, nincs egy egységes adatbázis és a fenntartók is különböző háttérrel, eszköz- és célrendszerrel rendelkeznek. A sokszínűség a központi szabályozás hiányából ered, amely a kutatásunkat egyrészt megnehezítette, másrészt a szabályozás hiányának pozitív oldalait is sikerült feltárnunk.

Falugondnokságnak tekintettünk minden olyan kezdeményezést, amely magát falugondnokságként definiálja, még akkor is, ha a szerepköre, a működése részben eltér a magyarországi mintától. Szellemiségben azonban minden általunk beazonosított szolgálat igazodik a magyarországi falugondnokság alapeszméihez, amelyeket még Kemény Bertalan alkotott meg.

Erdélyben 2000-ben jött létre az első falugondnoki szolgálat, időközben alakultak és szűntek meg szolgálatok, 2019-ben 25 településen, 27 működő falugondnokságot tudtunk azonosítani.

	Község	Település	Fenntartó/Működtető
1.	Gyimesközéplek	Háromkút/Farkaspalló	Gyulafehérvári Caritas Falugondnokság
2.	Gyergyószárhegy	Güdüc	Gyulafehérvári Caritas Falugondnokság
3.	Gyergyótölgyes	Récefalva, Péntekpataka, Hágótó	Gyulafehérvári Caritas Falugondnokság
4.	Farkaslaka	Székelypálfalva	Gyulafehérvári Caritas Falugondnokság
5.	Farkaslaka	Firtosváralja	Firtosváraljai unitárius gyülekezet
6.	Oklánd	Homoródkarácsonyfalva	Homoródkarácsonyfalvai Unitárius gyülekezet
7.	Székelyvécke	Magyarzsákod	Magyarzsákodi unitárius gyülekezet
8.	Szentábrahám	Gagy	Gagyi unitárius gyülekezet
9.	Homoród	Székelyzsombor	Székelyzsombori unitárius gyülekezet
10.	Uzon	Szentivánlaborfalva	Szentivánlaborfalvai unitárius gyülekezet
11.	Bors	Bors	Bors önkormányzata
12.	Gyergyóditró	Orotva	Gyergyóditró önkormányzata
13.	Torockó	Torockó	Torockó község önkormányzata a Torockóért és Torockószentgyörgyért Kulturális Egyesületen keresztül
14.	Torockó	Torockószentgyörgy	Torockó község önkormányzata a Torockóért és Torockószentgyörgyért Kulturális Egyesületen keresztül
15.	Kusaly	Szilágykerked	Szilágykerkedi Református Egyházközség
16.	Kajántó	Bodonkút	Bodonkúti Református Egyházközség
17.	Szalárd	Szalárd	AGAPE Alapítvány

	Község	Település	Fenntartó/Működtető
18.	Csíkkozmás	Lázárfalva	András Alapítvány
19.	Szilágybagos	Szilágybagos	Bánffy Kulturális Egyesület
20.	Kémer	Kémer	Kémerért Kulturális Alapítvány
21.	Borsaújfalu	Kide	Kide Egyesület
22.	Kibéd	Kibéd	Kis-Küküllő Térségi Társulás Balavásár-Szováta
23.	Mezőmadaras	Mezőmadaras	Mezőmadarasért Fejlesztési Egyesület
24.	Székelyhíd	Nagykágya	Pongrácz Alapítvány
25.	Székelyderzs	Székelymuzsna	Viharsarok Egyesület

4. táblázat: Erdélyi falugondnoki szolgálatok helyszínei (2019)

Kutatásunk során 109-es elemszámú mintát sikerült elérnünk. Visszakaptunk 17 kitöltött falugondnoki kérdőívet, ami a teljes falugondnoki sokaság 68 százaléka. Emellett két terepi kutatás során 45 interjút készítettünk a falugondnokságot létrehozó, üzemeltető vagy támogató személyekkel, szervezetekkel. Kiegészítésként lekérdeztünk 47 ellátotti adatlapot is, hogy árnyaltabb információt nyerjünk az erdélyi falugondnokságok működéséről.

Az erdélyi falugondnokság története

Az erdélyi falugondnokság létrejötté, kialakulása egy több szálon futó történetként ismertethető, mivel a kilencvenes évek közepe-vége óta különböző helyszíneken, különböző szereplők próbálkoztak a magyarországi falugondnokság mintáját követő szolgáltatások kiépítésével, meghonosításával Erdély-szerte. A legtöbb szereplő az évek folyamán megismerte egymást, megindult Erdélyben is egyfajta hálózatosodás. A kapcsolatépítésben fontos szerep jutott a magyarországi egyesületeknek, szakmai szervezetek képviselőinek is, vagyis itthonról is sokan, sokféleképpen segítettek, támogatták az elmúlt szűk három évtizedben az erdélyi falugondnokság kiépülését.

1995 májusában a Falufejlesztési Társaság, a Brassais Véndiák Alapítvány, az RMDSZ szervezési főosztálya, a Művelődés folyóirat és a Mocsáry Lajos Alapítvány konferenciát szervezett Torockó településen „Szociálpolitikai útkeresés” címmel. Az 1989-es politikai fordulat után Romániában a szociális háló fejlesztése nem úgy alakult, mint ahogy a konferencia szervezői szerint kellett volna. A gazdasági visszaesés miatt csökkent az életszínvonal és a társadalmi egyenlőtlenségek tovább növekedtek. A konferencián a problémák megoldásának lehetőségét keresték (SZABÓ 1995). A 76 résztvevővel zajló esemény nagy hatással volt az erdélyi falugondnokság kialakulására, formálódására, mivel itt találkoztak olyan szereplők, akik a későbbi események kulcsszereplőivé váltak.

Az első erdélyi szolgálat 2000. január 6-án jött létre, Balázs Sándor unitárius lelkész alapította, aki akkoriban Szentgerice községben (Nyárad-mente, Maros megye) szolgált. A helyi egyházközség az amerikai testvérgyülekezete segítségével egy egészségügyi központot adott át 1999 augusztusában, az eseményen megjelent amerikaiak ekkor megkérdezték, mire lenne még szüksége a településnek. A lelkész ekkor jelezte, hogy

leginkább egy kisbuszra lenne igénye falunak, mert a gyerekek gyalog jártak akkoriban a négy kilométerre lévő iskolába. Októberre a testvérgyülekezet összegyűjtötte a pénzt közadakozásból és megvásároltak egy Mercedes típusú kisbuszt, amit 2000 januárjában üzemeltet be Romániában. Innentől kezdve számíthatjuk a szentgericei – első romániai, erdélyi – falugondnokság elindulását. Kezdetben a tevékenység elsősorban a gyerekek iskolai szállítására terjedt ki, hasznossága a gyerekek iskolai előmenetelének javulásában is mérhető volt, Búzási Margit akkori iskolaigazgató szerint a gyermekek tanulmányi átlaga hamarosan legalább egy egész jeggyel javult.

Balázs Sándor 2002-ben találkozott a Mocsáry Lajos Alapítvánnyal, amikor megoldást keresett a falubusz javításának problémájára. Akkoriban még földút vezetett Szentgericére, amely két év alatt nagyon elhasználta a falubuszt, annak komoly anyagi vonzattal járó javításra lett volna szüksége, amelyet se a település, se az egyházközség nem tudott finanszírozni. A Mocsáry Lajos Alapítványt 1992-ben az akkori Népjóléti Minisztérium hozta létre Magyarországon, Lakner Zoltán első kuratóriumi elnök kezdeményezésére, azzal a céllal, hogy a határon túli magyarok egészségügyi, szociális helyzetét támogassa. Hozzájuk pályázott Balázs Sándor falubusz-javítás címén, amely pozitív elbírálásban részesült. Az alapítványon keresztül ismerte meg Balázs Sándor a magyarországi falugondnokság rendszerét és annak szellemi atyját, Kemény Bertalant, aki sokban segítette az erdélyi falugondnokság létrejöttét is (BALÁZS 2017). Néhány év elteltével a lelkészt felváltotta a falugondnoki poszton egy Vértesacsán¹⁵ kiképzett helybéli, aki így Erdély első hivatalosan is kiképzett falugondnoka lett.

A Mocsáry Alapítvány 2004-ben megszűnt, tőkéjét a gyergyói Agroc Caritas kapta meg, amely a Gyulafehérvári Caritas egyik aleggységeként működött és agrár-, valamint vidékfejlesztési jellegű programokat támogatott, illetve valósított meg maga is. Ebből a pénzből létrehoztak két új falugondnoki szolgáltatást. Az egyiket a Gyergyóalfaluhoz tartozó Borzonton, a másikat pedig a Gyimesközéplekhoz tartozó Háromkúton. A két kiválasztott falugondnok magyarországi képzésben részesült. A Borzonti falugondnokság idővel megszűnt, de a háromkúti azóta is működik. Az ottani falugondnok, Nagy Erzsébet, 1994 óta végzett önkéntesként, majd egy alapítvány alkalmazásában a falugondnokhoz nagyon hasonló teendőket látott el a településen, amihez a 2005-ben, Kemény Bertalan segítségével köszönhetően beszerzett kilenc személyes kisbusz nagy segítséget jelentett. Ettől az évtől a Gyulafehérvári Caritas hivatalosan is felvállalta a falugondnokságok működtetését és rövid időn belül (az évtized végéig) még számos helyen indított az otthoni gondozás alá besorolt falugondnoki szolgáltatást Székelyföld-szerte. 2008-ban indult Székelypálfalván (Farkaslaka) és Gődücsön (Gyergyószárhegy) szolgáltatás, Gyergyóremetén és a

¹⁵ Vértesacsá egy akkreditált magyarországi képzőhely, ahol falu- és tanyagondnokokat képeznek. A magyarországi jogszabályok kötelezővé teszik a magyarországi feladatellátók számára, hogy részt vegyenek egy minősített alapképzésen (és később továbbképzéseken), míg Erdélyben nincs központi szabályozás, ami erre kötelezné őket. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a (leendő) falugondnokok többsége részt vesz vagy magyarországi szervezetek, vagy a Gyulafehérvári Caritas által szervezett/biztosított erdélyi képzésen, továbbképzésen is.

Gyergyótölgyeshez tartozó beosztott településeken (Récefalván, Péntekpatakán és Hágótőn) pedig 2011-ben. 2008 és 2014 között működött még falugondnoki szolgálat a Korondhoz tartozó Fenyőkúton és Pálpatakán is. Az újabban létrehozott szolgálatok falugondnokai azonban már nem vettek részt magyarországi képzésen, a Caritas a romániai ellátórendszerbe való betagozódás politikáját választva a romániai rendszerben elérhető képzésekre iskolázta be falugondnokait, illetve részt vettek a magyarországi egyesületek és a később megalakuló romániai falugondnok egyesület nyújtotta továbbképzéseken. Gyergyóban időközben a Caritas által működtetett falugondnokságok példájára elindult Gyergyóditrón is a falugondnokság tisztán önkormányzati fenntartásban, két falugondnokkal.

Mindeközben 2005-ben újra megrendezésre került egy, az 1995-öshöz hasonló témájú konferencia Torockón, akkor a Falugondnokok Vas és Győr-Moson-Sopron Megyei Egyesületének rendezésében. A rendezvényen Balázs Sándor beszámolt az akkor már működő három falugondnokságról. Előadásában arra helyezte a hangsúlyt, hogy a jármű léte a kulcsa minden további falugondnokság beindításának, működtetésének. Ezen a konferencián részt vett Lakner Zoltán is, az ekkor már az időközben megszűntetett Mocsáry Lajos Alapítvány utódjának számító Kárpátok Szociális Alapítvány elnökeként, valamint Kórozs Lajos, aki az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium politikai államtitkára volt. Lakner Zoltán az alapítvány nevében felajánlott 4 millió forintot Torockó községnek falubusz vásárlásra, ezt egy nyugat-magyarországi település, Szatta jelen lévő jegyzője kiegészítette egy egymillió forintos adomány felajánlásával, amit a település lakosai ezt követően néhány hét leforgása alatt össze is gyűjtöttek.

2005-ben, még év végén megalakult a Torockóért és Torockószentgyörgyért Kulturális Egyesület 21 alapító taggal, azzal a céllal, hogy tudják fogadni a felajánlásokat és működtetni a falugondnokságot. 2006 húsvétján érkezett a településre a megvásárolt falubusz (KOPPÁNDI 2014, 2016). Az egyesület által kiválasztott falugondnok tevékenysége elsősorban a gyógyszerek beszerzése, házhozszállítása lett. A torockói szolgálat működtetése érdekében évekig a Szülőföld Alaphoz pályázott az egyesület. 2008-ban 2 millió forint támogatást kaptak, amelyből, úgy döntöttek, vásárolnak egy személyautót és beindítanak egy önálló szolgálatot Torockószentgyörgyön is.

A 2005-ös torockói második szociális témájú konferencia egyik nagy eredménye, hogy katalizatori szereppel bírt a torockói falugondnokság elindításában. Ezen is túlmutató jelentősége, hogy egyre többen kezdtek el foglalkozni Erdélyben működő civilek és egyháziak, valamint az erdélyi magyarsággal aktív kapcsolatot ápoló magyarországi civil és kormányzati szereplők is az erdélyi falugondnokság beindításának gondolatával, ügyével. Maga a konferencia, valamint a torockói falugondnokság ügyének sikeres végigvitele azt bizonyította tehát, hogy nem lehetetlen gondolat falugondnokságok elindítása Erdély-szerte.

Az ekkor még aktívan működő Erdélyi Magyar Civil Szervezetek Alapítványa (ERMACISZA) rendszeresen megrendezte Civil Fórum nevű rendezvényét Kolozsváron, amelyen magyarországi, többek között falugondnok egyesületek is rendszeresen részt vettek. Ez szintén alkalmat biztosított arra, hogy erdélyi szervezetek, civilek és egyháziak egyaránt megismerkedhessenek a falugondnokság intézményének gondolatával, gondolatiságával, illetve a már működő erdélyi szolgálatok pedig jó példával jártak elől a megvalósításban. A kétezres évek közepét így tehát mindenképpen egyfajta felfutásnak lehet tekinteni az erdélyi falugondnokságok megszerveződésének történetében, ekkor hirtelen sokan kezdtek el beszélni a falugondnokság erdélyi kiépítésének szükségességéről, számos támogatója és aktora lett az ügynek. A magyarországi falugondnok egyesületek konferenciákat, találkozókat, tanulmányutakat szerveztek Erdélybe és Magyarországra is, a kölcsönös ismerkedés, tanulás, tudásátadás céljával. A nagy „mozgolódás” legfontosabb eredményének az tekinthető, hogy a magyarországi döntéshozókat is elérte ez a hullám, így bekerült a falugondnoki (használt) jármű beszerzésének támogatása a Szülőföld Alap pályázatai közé.

Két évben, 2006-ban és 2007-ben lehetett járművásárlásra pályázni magyarországi forrásokból, ezek segítségével sok busz került Erdélybe. Ettől a pályázattól számítja létét többek között a szilágybagosi és a gagyai szolgálat is. Balázs Sándor, akit időközben áthelyeztek Homoródkarácsonyfalvára szolgálni, németországi ismerőse segítségével jónéhány, falugondnokság iránt érdeklődő lelkesztársa számára még a használtbusz-beszerzést is megszervezte Németországban. Ennek az aktív időszaknak eredményeképpen a kétezres évek első évtizedének végére hirtelen nagyon megugrott Erdélyben a működő falugondnoki szolgálatok száma, ekkor 30 falugondnokságról beszéltek, bár pontos nyilvántartásuk nem létezett a még mindig hiányzó közös, központi nyilvántartás miatt.

A hirtelen megnövekedett számú falugondnokságok számára már szükséges és értelmes gondolatnak tűnt a közösségi szerveződés, a hálózati együttműködés kiépítése. Kemény Bertalan a kezdetektől szorgalmazta ezt, ám már nem élhette meg a Romániai Magyar Falugondnokok Szövetségének (ROMFALSZ) 2007 év végi megalakulását. A civil szakmai szerveződést Balázs Sándor kezdeményezte, mai napig ő a vezetője. Mivel ez egy alulról indult kezdeményezés, önkéntes tagsággal, ezért ennek létrejötte sem segített a nyilvántartások pontosá tételében, azonban az évek során fontos szakmai szervezetté nőtte ki magát.

A kutatás két évében a szervezetnek 16 tagja volt, és bár tagi nyilvántartást nem vezetnek, tagdíjat nem szednek, ismerik egymást, tudnak egymásról. A 16 szervezetből 5 a Caritashoz tartozik, a többi a református és az unitárius egyházhoz, civil szervezeti tagja nincs a szövetségnek. A szervezet élete az évi egy nagyobb szabású rendezvényből áll nyár végén, illetve a szövetség keretében szerveznek kalákát mindig valamilyen nemes ügy érdekében. „Olyan közösségszervező erő ez, hogy ezt elmondani nem lehet.” Tevékenységük azért ilyen szűkös, mert erre futja anyagi erőforrások híján. A

kalakázásnak és az évi egy rendezvénynek a költségeit is Magyarországról kapják pályázat keretében.

A rendezvényükre általában elhívják falugondnokokat, közösségszervezésben gondolkodó embereket, lelkészeket, polgármestereket, illetve érdeklődőket. Mivel a legtöbb falugondnokságot működtető személy önkéntes, lelkész és falugondnok is egyben, számukra a legjobb képzés a szövetség éves találkozója. Ilyenkor „szakmába vágó” előadásokat hallgathatnak (szociális témájú előadások, elsősegély és KRESZ-ismeretek stb.), illetve együtt, egymás között átbeszélhetik a problémáikat, ami kiégés ellen a legjobb eszköz számukra.

A Szülőföld Alap buszbeszerzési pályázatai nagyon sokat segítettek Erdélyben a falugondnokság kiépítésében, ám mivel az akkor még nem létező szakmai szerveződés híján a pályázatokba nem volt sem előzetes szűrő, sem utánkövetés beépítve (dacára a három éves fenntartási kötelezettségnek), ezért előfordult, hogy egyes települések úgy éltek a falugondnoki jármű beszerzését segítő pályázattal, hogy sem előtte nem működtettek falugondnokságot, sem a beszerzést követően nem jött létre szolgálat. Vagyis ezeken a településeken a járművek jó esetben a pályázó szervezetek és/vagy települések hasznát szolgálták csak, de a falugondnokság kiépítésének ügyét nem.

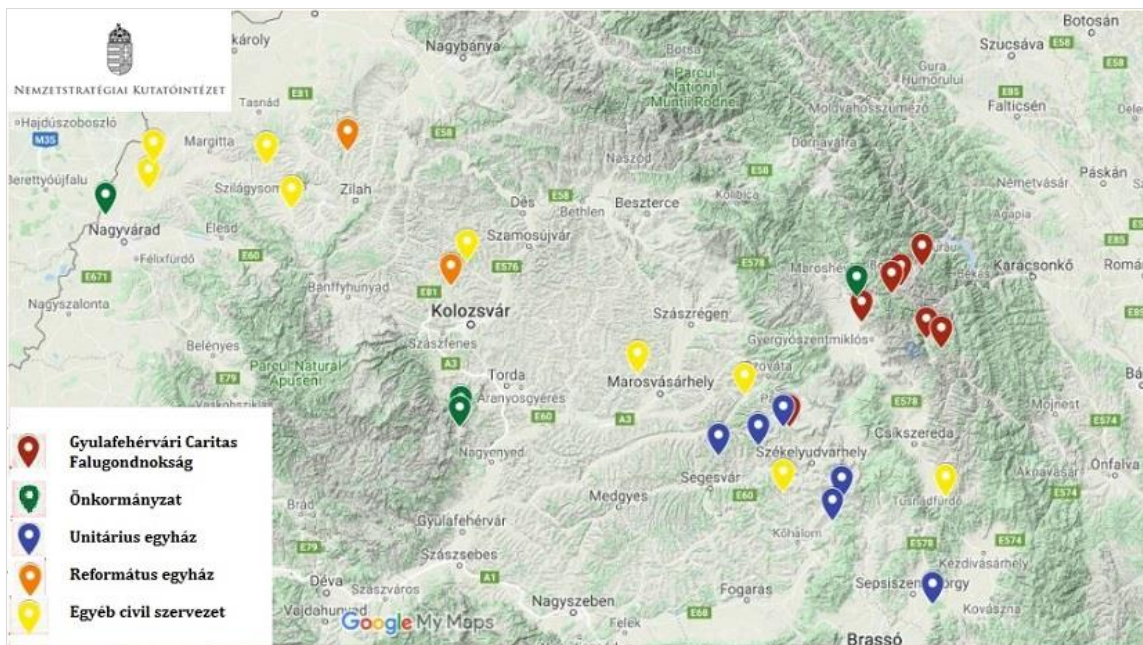
„Na, de ez a harminc erősen bukik visszafelé.” – a jelenlegi helyzetet már így lehetne jellemezni. Vagyis, a kétezres évek második évtizedében ez a valaha harmincnak mondott szolgálat is szép lassan fogyatkozásnak indult számában. Rendszeres támogatások híján jellemzően nem bírták a szervezetek fenntartani a szolgáltatásokat. A fő gondot, nehézséget általában a járművek fenntartása és működtetése okozta, mert a falugondnoki munkát végző személyek jellemzően önkéntes vagy társadalmi alapon – sok esetben lelkészként – végezték a munkát. Az is több helyen előfordult, hogy ahol volt egy lelkes és elkötelezett civil vagy lelkész, aki busszal, autóval vagy akár jármű nélkül is végezte önkéntesen a falugondnoki teendőket, miután valamilyen okból elhagyta a települést, nem volt, aki tovább vigye a szolgáltatást (ez történt Komollón és Szentgericén is). Az, hogy ilyen helyzetek előállhattak, részben szintén a falugondnoki járműpályázatok átgondolatlanságának az eredménye, amelyek nem kötötték szolgáltatás-végzéshez a járműhasználatot. Kutatásunk idejére így 25-re csökkent Erdélyben a működő falugondnokságok száma.

Az erdélyi falugondnokságokat fenntartó szervezetek bemutatása

Az erdélyi falugondnokságok történetéből jól látszik, hogy van néhány kulcsszereplőnek tekinthető szervezet és ez alapján bizonyos rendszerszerűségeket is fel lehet fedezni a szerveződésekben. A Gyergyószentmiklóson működő és a Gyergyói-medencében tevékenykedő Agrocaritas által felvállalt és működtetett falugondnokságokból nőtt ki a Gyulafehérvári Caritas Falugondnokság, amely ma már négy szolgálatot működtet Székelyföld hat településén. Az, hogy Erdély első falugondnokságát egy unitárius lelkész indította, bevonta a falugondnokságok megszervezésébe és működtetésébe az erdélyi unitárius egyházat is, jelenleg hat szolgálat tartozik hozzájuk. Négy tisztán

önkormányzati fenntartású falugondnoksággal találkoztunk, de a rend kedvéért meg kell jegyezni, hogy ezek mindegyike papíron civil szervezet által fenntartott szolgálat, ám a költségeket teljes egészében a települési önkormányzatok állják, az időközönként elérhető magyarországi pályázati támogatások formai követelményei miatt szerepelnek fenntartóként civil szervezetek. Torockó és Torockószentgyörgy esete egy kicsit még összetettebb, mivel lakosságuk döntően unitárius felekezetű, így az egyházon keresztül szakmai kapcsolatokat is ápolnak az unitárius fenntartású szolgálatokkal. Hasonlóan bonyolult besorolni a két református egyházhoz „tartozó” szolgálatot is működési hátterük összetettsége okán. Tisztán civil szervezet által pályázott, fenntartott és működtetett szolgálatból tizenkettőt találtunk, ebből jelenleg kilenc működik. Az alábbiakban az erdélyi falugondnokságok működésére jellemző sajátosságokat az egyes fenntartók és működtetők szerinti besorolásban ismertetjük.

48. ábra: Erdélyi falugondnokságok a fenntartó típusa szerint

Gyulafehérvári Caritas Falugondnokság

A Gyulafehérvári Caritas gyergyószentmiklósi területi központja 2004-ben kezdett foglalkozni a falugondnoksággal, amikor a Mocsáry Lajos Alapítványon keresztül két falugondnoki járműhöz – kisbuszhoz – jutott. Ekkor kezdték meg Háromkúton és Borzonton a Caritas által foglalkoztatott falugondnokok munkájukat, az évtized végére pedig már hat szolgálat/falugondnok működött kilenc településen.

Gyergyószentmiklóson a klasszikus otthoni gondozási tevékenység mellett korán kiépült a Caritas vidékfejlesztési ágazata is, tangazdaságot, sajtóműhelyt működtettek és agrár-felnőttképzési tevékenységet folytattak. Kezdetben a falugondnokság a vidékfejlesztéshez kapcsolódott, nehezen találva neki helyet a román szociális ellátási rendszerben. A Gyulafehérvári Caritas ugyanis kezdeti, 1990-ben induló működésétől kezdve törekedett a törvényes állami keretek közötti működésre, ám kezdetben a román hatóságok nem értették, nem akarták érteni a falugondnokság lényegét, így nem tudtak

akkreditációt szerezni a tevékenység számára. Végül 2009-ben sikerült akkreditáltatni a tevékenységet, mint közösségi gondozást, az otthoni gondozásnak egy speciális fajtáját. Idővel aztán a Caritason belül is átkerült a tevékenység a Szociomedikális Ágazat fennhatósága alá és az otthoni gondozás területi csoportjai között a Hargita megyei csoport egyedüliként falugondnokságként működik.

A román rendszerben közösségi gondozás néven futó, de a magyar falugondnokság elképzeléséből táplálkozó Caritas által nyújtott szolgáltatás hivatalosan abban tér el az otthoni gondozástól, hogy a közösségi gondozó/falugondnok szállíthatja a beteget orvoshoz, bevásárolni, napi ügyeit intézni. A szakmaleírás szerint több időt szánhat egy betegre, mint az otthoni gondozó, foglalkozhat a családdal is és nemcsak idős beteg embereket ápolhat, gondozhat, hanem fiatalokat is.

A Caritas által üzemeltetett falugondnokságokban közös, hogy szükségük van az önkormányzatok együttműködésére. Az önkormányzat biztosítja részben vagy egészben a falugondnok bérét azáltal, hogy szolgáltatást vásárol a Caritastól, míg a falugondnoki jármű beszerzését és fenntartását a Caritas intézi pályázatokon keresztül. Ők finanszírozzák továbbá a falugondnokok kötelező 720 órás idősgondozó és medikális asszisztens képzését, valamint koordinálják a szolgáltatással járó igen jelentős mértékű adminisztrációt is. A falugondnokok kiválasztása az érintett önkormányzattal együttműködve, kidolgozott szabályrendszer alapján történik. A jármű fenntartására (üzemanyagköltség, javíttatás) a Caritas a Hargita Megyei Tanácshoz pályázhat, ám a megye csak olyan pályázatokat fogad be, ahol van együttműködési nyilatkozat az önkormányzat részéről. Az önkormányzati együttműködés létszükséglet tehát a Caritas által működtetett falugondnokságok számára.

Ezek a szolgálatok – mivel mindent szabályszerűen csinálnak – meglehetősen költségesek, ezért az ellátottaknak hozzájárulást kell fizetniük a nyugdíjukkal arányos mértékben, a hozzájárulást adományként adják a Caritas számára, mindig elismervény fejében. Így is egyre nehezebb a Caritasnak fenntartani a falugondnoki szolgálatot, főleg a falugondnokok alacsony bére miatt, ami nehezzé teszi megfelelő, rátermett falugondnok alkalmazását. Ezen a problémán azzal próbálnak segíteni, hogy lehetővé tesznek falugondnokaik számára néhány hónapos svájci gondozói munkát évről-évre, rotációs rendszerben, ahol a falugondnokok svájci bérekért dolgozhatnak. Másik nehézséget az önkormányzatokkal való együttműködés szükségessége jelenti, ez is az egyik oka, hogy nem nagyon tudott gyarapodni a falugondnokságok száma Hargita megyében. Ahol kezdetben elindították a szolgáltatást, ott néhány kivételtől eltekintve működik, a megszünések okát éppen a falugondnokok távozása jelentette. Új szolgálatokat azonban nem tudnak létrehozni, egyrészt annak a Caritast és az önkormányzatokat egyaránt terhelő költségei miatt, másrészt a közösségi következmények okán is. A falugondnoki szolgáltatás sok esetben a szomszédsági viszonyok megromlását okozta települések között, mert olyan helyzet állt elő, hogy a lakosoknak egyik településen nem kellett fizetni az önkormányzat biztosította otthoni gondozásért, a másik településen kellett a Caritas által működtetett falugondnokságért,

és ez vitákra adott okot még akkor is, ha a Caritas részben más tevékenységeket végzett és sok esetben éppen a rendelkezésre álló jármű miatt hatékonyabban tudott tevékenykedni a települések kieső, távol lévő részein élőkhez kapcsolódó szolgáltatások esetében. Általában ott volt/van nagyobb fogadókészség az önkormányzat részéről, ahol a vezetők személyes érintettsége is megvan, vagyis tudják, hogy milyen hasznos a családok életében az intézményesült közösségi gondozás léte a településen. Másfelől azonban olyan nem várt következményei is lettek az intézményesült szolgáltatásnak, hogy a közösségiség korábban magas szintje néhány helyen lecsökkent. A személyes kapcsolatok a lakosok között meggyengülhetnek, az ellátottak így jobban kiszolgáltatottá válhatnak, és nagyobb mértékben lesznek a feladatellátó személyre utalva.

Összességében tehát vegyes a kép a falugondnoki szolgálatok önkormányzati fogadtatásával kapcsolatban, míg kifejezett személyes érdekük nem fűződik hozzá a településvezetőknek, addig anyagi tehernek, közösségi kapcsolatokat átalakító tevékenységnek tartják. Ahol azonban működik régóta, ott tisztában vannak fontosságával, a közösség életében betöltött fontos szerepével. Bár a Caritas által működtetett falugondnoki szolgálatokról elmondható, hogy közelebb állnak az otthoni gondozáshoz, mint a magyarországi szolgálatok, de mégis egyfajta közösségi jellege is van a falugondnokságnak, ha másért nem, akkor éppen azért, mert egyszerre annyi szervezet együttműködését igényli fenntartása. A Caritas által működtetett falugondnokságok a legszervezettebbek, a leginkább rendszerszerűen működők, ebben ők állnak legközelebb a magyarországi falugondnokságokhoz.

Az unitárius egyházhoz kapcsolódó szolgálatok

Mivel az első erdélyi falugondnokságot éppen egy unitárius lelkész indította el, ezért a hálózatosodásban nagy szerepet vitt az unitárius egyház és lelkészei, akik egymástól látva, egymástól eltanulva indították be saját szolgálataikat. Ebben a formában a falugondnoki feladatokat a lelkészek végzik, akik ezért nem kapnak külön juttatást. Általában lelkészi feladataikként értelmezik a közösségépítést és a gondoskodást, ennek keretében, aki érez magában kellő erőt és elhivatottságot, társadalmi munkában, plusz feladatként végzi a falugondnoki teendőket. Amennyiben busz is van, akkor azt az egyházközség tartja fenn, esetenként pályáznak magyarországi forrásokra. Hazai forrásokra nem tudnak, mert nem akkreditált szolgáltatást végeznek és nincs szerződésük az önkormányzatokkal. A hat unitárius egyházközség által működtetett szolgálat közül eddig egy, a gagyai szolgálat akkreditált, egy másik, a magyarzsákodi tervezi az akkreditációt. Az egyházközségek nem kérnek pénzt az ellátottaktól a szolgáltatásért, azonban adományokat elfogadnak, amit a működési költségekre fordítanak. Mivel ezek a szolgálatok nagyon nagy mértékben lelkész-függők, gyakran előfordul, hogy amikor egy lelkész másik szolgálati helyre kerül, a korábbi településén megszűnik a falugondnoki szolgálat, mert az utódja nem tartja fontosnak tovább folytatni a megkezdett munkát.

A lelkészek kiemelten fontosnak érzik, hogy a falugondnokság ne csak az idősek és betegek segítéséről szóljon, hanem a fiatalok bevonása is megtörténjen a közösségi

életbe, ezáltal közösségépítő tevékenységet is folytatnak. Az Erdélyi Unitárius Egyház alapítványaként működik a Gondviselés Segélyszervezet, ennek megalapításáról 2005-ben a Nyikó-menti árvíz után döntöttek az egyház vezetői, 2007-ben létre is hozták a segélyszervezetet. A Gondviselés nem olyan szervezett, mint a Caritas és nem foglalkozik külön a falugondnoksággal, de egyik kiemelt programja a kalákák szervezése, amibe sok falugondnokságot működtető lelkész is rendszeresen bekapcsolódik, így a közösségi segítségnyújtás és a falugondnokság ebben a konkrét formában is összefonódik.

Az Unitárius Egyházhoz kötődő erdélyi falugondnokságok nem egységesek tehát működésükben, tevékenységükben, hiszen a lelkész saját maga értelmezheti, mit ért falugondnokság alatt, és arról is maga dönt, hogy milyen feladatot tud/akar ellátni, így ezek településenként igen eltérőek lehetnek. Mégis, mivel a ROMFALSZ, az erdélyi falugondnokságok szakmai szervezete is erősen kötődik megalapító személyei által az unitárius egyházközösséghez, így talán éppen az unitárius lelkész-falugondnokok használják ki leginkább a hálózatosodás szakmai előnyeit. A rendszeres találkozások alkalmat adnak a folyamatos tudásátadásra, tudásmegújításra, szakmai megújulásra és fejlődésre, kapcsolatépítésre más, esetenként magyarországi falugondnokságokkal is.

Református egyházközségek szolgálatai

Az unitárius lelkészek által üzemeltetett szolgálatokhoz hasonlóan a néhány református egyházközséghez kapcsolódó falugondnokság esetében is a lelkipásztor elhivatottságán múlik a falugondnokság léte és működésének mikéntje. A lelkeszi munka mellett, önkéntesen látják el a feladatokat, ezért gyakran a szolgáltatások szűkebb körét tudják csak nyújtani a főállásban foglalkoztatott falugondnokokhoz képest. A közösségépítés az általunk talált mindkét helyszínen kiemelt cél, a település lakosait a lelkész bevonja a segítségnyújtásba, ezzel erősödik az összetartás és a hitélet is.

A működtetés, fenntartás azonban esetenként bonyolultabb, mint az unitárius egyházközségek esetében. Szilágyerkeden, ahol busz is van, a járműre egy civil szervezet pályázott és ő is tartja fenn megyei önkormányzat által biztosított támogatások bevonásával, de a falugondnok a református lelkész (aki szintén Vértesacsán kapott falugondnoki képzést 2008-ban), aki önkéntes alapon végzi munkáját.

Mivel Erdélyben jellemzően jó kapcsolatban áll a református és az unitárius egyház, így a falugondnokság témájában is folytatnak tapasztalatcserét az egymáshoz közel szolgáló lelkipásztorok. Gyengéje ennek a működési formának is, hogy a lelkész távoztával sok esetben a szolgáltatás is megszűnik, ez történt Komollón is a közelmúltban.

Önkormányzati fenntartású szolgálatok

A települési önkormányzatok abban az esetben tudják a falugondnokságot teljes mértékben finanszírozni, ha kellő anyagi forrás áll rendelkezésükre. Az egyik ilyen község, ahol ez megvalósul, a két falugondnoki szolgálattal rendelkező Fehér megyei Torockó. A hajdani bányászközségben manapság már a turizmus a húzóágazat, amiből az önkormányzat is szépen profitál. Amikor a komoly közösségi felbuzdulást és tevékenykedést követően 2006-ban létrejött az első szolgálat Torockón, majd néhány

évvel később a második szolgálat Torockószentgyörgyön, nagyon hamar kiderült, hogy a létrehozó civil szervezet ezeket rendszeres és komoly bevételek híján nem tudja fenntartani, ezért átadta az önkormányzatnak a falugondnokságok működtetését. Így 2009-től az önkormányzat vette át az alapítvány technikai irányítását és a falugondnokság működtetését, fenntartását. Bár papíron, hivatalosan a mai napig az egyesület a falugondnokságok fenntartója, működtetője, valójában az önkormányzat finanszírozza a két falugondnokság teljes működését, időnként kisebb magyarországi pályázati forrásokkal (Bethlen Gábor Alap) kiegészítve a bevételeket. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a falugondnok fizetését és az autó fenntartási költségeit az önkormányzat az alapítványnak utalja, és ezen keresztül kapják meg a falugondnokok a bérüket és az autó fenntartására szánt összeget.

Hasonlóan szerencsés helyzetben van a Gyergyói-medencében fekvő Gyergyóditró is, ahol Orotva településen működtetik a szolgálatot, illetve Ditrón is dolgozott a közelmúltig egy falugondnok, de ezt a szolgálatot 2019-ben megszüntették anyagi és adminisztratív okok miatt (a hivatalra vonatkozó létszámkorlát miatt). A Nagyvárad közelében, annak ipari fejlődéséből jelentős hasznot húzó Bors községben is működik egy falugondnoki szolgálat (TÓTH 2006), amely az önkormányzathoz kötődik, ám ennek háttéréről egyelőre keveset tudunk.

Az önkormányzati fenntartású falugondnokságokban közös, hogy névleg egy szervezet működteti őket, mert így tudnak magyarországi forrásokhoz jutni. Torockón és Ditrón is jellemző, hogy időnként pályáznak megyei támogatásra is, de egyébként teljes egészében az önkormányzatok tartják fenn az ellátást. Ezek a szolgálatok abban hasonlítanak sok magyarországi szolgálathoz, hogy a polgármester és a falugondnok szoros együttműködésben dolgozik a falu érdekében, nincs köztük köztes vagy közvetítő szervezet, a munkáltató-beosztott viszony közvetlen. Ez utóbbi természetesen veszélyeket is rejt magában, de az általunk vizsgált esetekben ez sehol nem jelentett olyan fokú vagy jellegű alá-fölérendeltségi viszonyt, ami a falugondnoki tevékenység kárára vált volna, hiszen nem kötelező ellátásról, hanem önként vállalt feladatról van szó, ami megkönnyíti a közös érdek mentén való tevékenykedést.

Civil szervezetek által működtetett falugondnokságok

Az Erdélyben működő szolgálatok közül a tisztán civil fenntartású falugondnokságok vannak a legnehezebb helyzetben. Számukra az akkreditáció szinte teljesen elérhetetlen, így a megyei forrásoktól is elesnek. Magyarországi támogatásokra számíthatnak, amelyek kis mértékűek és esetlegesek, valamint egyéb kisléptékű hazai fejlesztési forrásokra, amelyek szintén kiszámíthatatlanok. Sok esetben megpróbálnak a helyi lakosok adományaira is támaszkodni, esetleg egy-egy tehetős mecénás lokálpatriotizmusából, vagy más gazdasági tevékenységből származó jövedelemből próbálnak fennmaradni. Vagyis az anyagi források előteremtése terén nagyon változatos képet mutatnak az ilyen háttérű falugondnokságok.

Részben a szervezeti és anyagi bizonytalanságból fakad, hogy a tevékenységi kör is nagyon nagy mértékben eltérő ezek között a szolgálatok között. Létezik olyan falugondnokság, ahol nem is ismerik (vagy kutatásunkig nem is ismerték) a magyarországi falugondnoki rendszert csakúgy, mint annak erdélyi példáit, vagyis a hazai kollégáikat. Sok esetben ezért a falugondnokság értelmezése is nagyon eltérő a „sztenderdizált” változattól. Találkoztunk erőteljesebben a faluszépítés (pl. Nagykágya) vagy a kulturális közösségépítés (pl. Lázárfalva) irányába elmozduló szolgálatokkal egyaránt, amellet, hogy a legtöbb helyen azért megjelenik a közösség elesettebb tagjairól való gondoskodás, a szolgáltatáshiányos létből fakadó hátrányok leküzdésének igénye és a közösségépítés, közösségfejlesztés gondolata is a falugondnokságok munkájában.

Ezeket a szervezeteket érinti a leginkább a megszűnés veszélye, ebben a „rendszerben” a legnagyobb a bizonytalanság. Számos egyesület pályázott annak idején falugondnoki járműre, de amikor az meghibásodott, komolyabb baja lett, a javíttatásukra már nem lévén forrás, megszüntették a szolgálatot, vagy redukálták tevékenységeiket, visszafejlesztették az ellátást. A hálózatosodásból is leginkább kimaradt csoportról van szó, nem tagja egyik szolgálat, illetve fenntartó sem a ROMFALSZ-nak, így tehát éppen ők tudják legkevésbé kihasználni a hálózati tudás és kapcsolatok jelentette előnyöket, akiknek a legfontosabb és leghasznosabb lenne, mert sem egymásról, sem magyarországi előképeikről nem sok ismerettel rendelkeznek.

Összegzés

Erdélyben a falugondnokság az elmúlt közel harminc év számtalan próbálkozása és kitartó erőfeszítése ellenére sem tudott meghonosodni, rendszerszerű elemévé válni a román ellátási rendszernek, továbbra is elszigetelt jelenségekként él a magyarlakta területeken. Ez a hátránya ugyanakkor nagy előnye is értelmezésünkben, összegzésünkben ezekre az előnyökre szeretnénk rávilágítani.

Biztos, hogy jóval nehezebb falugondnokként működni, vagy szolgálatot működtetni ebben a rendszer nélküli rendszerben, jóval nagyobbak a mindennapi megmaradás körüli bizonytalanságok. Az egyszerű és biztonságot adó egyértelműségek (normatíva, rendszerszerűség, intézményi és intézményes struktúrák, szabályok, törvények, pályázatok) hiánya felőrölheti a kitartó erőfeszítéseket, ugyanakkor meg is sokszorozhatja az akaratot, kreatívvá teheti a megvalósítást és olyan elemek beemelését teszi kívánatossá vagy lehetővé, amelyek Magyarországon sok esetben már kikoptak a megvalósításból a rutinszerűség miatt. Tény, hogy nincs normatíva Erdélyben és minden egyes lejt úgy kell szinte összeguberálni a falugondnokságok működtetésére, hogy nincsenek vagy nagyon rossz állapotúak a járművek, kiszámíthatatlanok a források, nincs központi szakmai felügyelet és irányítás, nagyon gyengék a segítő szakmai hálózatok, de van önkéntesség, elszánás és tenni akarás, van **közösségiség**.

Az erdélyi falugondnokságok körében végzett kutatás eredményeinek értékelő bemutatása azt mutatja, hogy állami rendszer híján is tud élni, létezni a falugondnokság

és életképes megoldásokat tud létrehozni. Ehhez kell egy olyan támogató és együttműködő közeg, mint amilyent több szolgálat háttérében feltártunk. Gondolunk itt az olyan többes-finanszírozású megoldásokra, mint amilyen a Caritas által működtetett rendszerszerű megoldások háttérében áll: a Caritas, a helyi önkormányzatok és a megyei szint összefogásában oldják meg az ellátást. Kell továbbá hozzá nagy fokú elköteleződés és elszánás, és ha van valami, amiben az erdélyi falugondnokságok fentebbi bemutatása és a körükben végzett kutatás eredményei alapján azt mondhatjuk, hogy jobbak, hogy jóval erősebbek a magyarországiaknál, az **a lelkeség, az odafordulás intenzitása, az elköteleződés.**

Erdélyben a falugondnokok döntő többsége önkéntes alapon, ellenszolgáltatás nélkül végzi a munkáját. Egy részük ezt megteheti, mert jelentős hányaduk lelkész, aki mindenképpen az adott településen teljesít szolgálatot. Más részük azonban civilként, civil elköteleződésből teszi azt, amit máshol fizetésért. Ezzel nem azt akarjuk sugallni, hogy nincs szükség a falugondnokságok állami szintű és rendszerszerű támogatására, hiszen Erdély esete éppen azt példázza, hogy ezek nélkül három évtizednyi próbálkozás sem elég, hogy átfogó és mindent lefedő hálózatok épüljenek ki. **A struktúra- és rendszernélküliség eredménye, hogy nem tudtak kitörni a szigetszerű létezésből,** az elszigetelt, sporadikus megjelenési módból. Ugyanakkor az a fajta szemlélet, látásmód és elköteleződés, amely az alulról építkező erdélyi falugondnokságokat jellemzi, ha tudáselemként nem is átadható, de a tapasztalatcserék eredményeként **szemléletformáló hatással** bírhat a magyarországi falugondnokságokra.

Az imént említett erősebb lelkeség a szolgálatok működtetésében annak is köszönhető, hogy a falugondnokok többsége lelkész, vagy egyházi fenntartású szolgálat keretében működik. Ez helyben adottság, mint ahogy az is, hogy manapság, a változóban lévő szükségletek és életforma miatt talán nagyobb szükség van a lelki gondozásra mint a járművel való szállításra. Ez a magyarországi rendszerben ma már alig jelenik meg, a falugondnoknak éppen arra nincs ideje, amire az egész szolgáltatást kitalálták: **hogy oldja a magányt, az elszigeteltséget nemcsak a település, hanem az egyén szintjén is, ezzel őrizve a közösségiség szellemét.** A lelkészek nagyarányú részvétele a falugondnoki szolgálatban azzal is jár, hogy ők (el)hivatásuknál fogva igyekeznek építeni a gyülekezeti közösségüket, tehát **számtalan közösségépítő, közösségfejlesztő megoldással élnek** falugondnoki munkájuk során (is). Ezek szintén olyan elemek, tevékenységek, dolgok, amelyek tudása, ismerete átadható az intenzívebb magyarországi-erdélyi szakmai együttműködések segítségével.

Mivel Erdélyben nem jár normatív támogatás a falugondnoki szolgálat üzemeltetéséhez, ezért csak olyan helyen jön létre, vagy tudott létrejönni, ahol a falugondnokság és a településvezetés összhangja kellő mértékben létezik. Vagyis, **a településvezetés és falugondnokság együttműködésének konstruktív és jó példái** mindenképpen alaposabb vizsgálatra, feltárása várnak, jó gyakorlatokként, **tapasztalati tudáselemként hasznosíthatók a magyarországi rendszerben is.**

Létrejött Erdélyben egy a szolgálatokat összefogó egyesület is, hasonlóan a magyarországi modellhez, ám ez a szervezet a nagy távolságok és a „rendszerben” benne lévő számos bizonytalanság (strukturális, működési, fenntartási) miatt nem tudja betölteni azt a szerepet, mint amit Magyarországon betöltenek az egyesületek. Mindenesetre a további rendszerszerű építkezés fontos eleme lehet a szerveződés.

Legyen szó a falugondnokság egyedi vagy rendszerszerűbb megjelenési formáiról Erdélyben, ezek mind azt példázzák, hogy a magyar közösségek – egyházi vagy civil kezdeményezésre és támogatással ugyan, de – önerőből megszervezik maguknak az állami szociális rendszerből hiányzó ellátásokat, illetve a helyi közösségek életéből hiányzó szolgáltatásokhoz való hozzáférést. Ez mindenesetre **az erdélyi magyar közösség(ek) még mindig meglévő életerejét, vitalitását mutatja**, ami egyfelől bizakodásra ad okot, másfelől utat mutat a magyarországi beavatkozások és együttműködések számára is.

A szerbiai vizsgálat legfontosabb eredményei

A kutatás keretében a szerbiai Vajdaságban is vizsgáltuk a falugondnokság kiépülésének folyamatát, a létrejött szolgáltatások működési sajátosságait és igyekeztünk megtalálni a magyarországi ellátás számára ebből levonható és hasznosítható tanulságokat. A Vajdaságban végzett kutatásunk nem volt olyan széleskörű és alapos, mint a Magyarországon és az Erdélyben végzett, itt csak az alapvető jelenségek és struktúrák feltárására törekedtünk. Vizsgálatunk keretében két interjút készítettünk, áttanulmányoztuk a rendelkezésünkre bocsátott dokumentumokat és szakirodalmat. A következőkben a mindezekből leszűrt eredményeinket ismertetjük, először egy rövid történeti áttekintővel kezdve, majd ezt követi a falugondnokságok típusainak működési-működtetési szempontok szerinti bemutatása és elemzése, végül a következtetéseinket osztjuk meg.

Előzmények

A Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete 2008-ban vette fel a kapcsolatot Vajdaságban a kishegyesen 2002 óta működő civil szervezettel, a Nők Kishegyesi Fórumával.¹⁶ Egy még ebben az évben szervezett tanácskozáson, amelyen számos vajdasági helyi közösségvezető, szociális szakember és politikus is részt vett, továbbá magyarországi testvértelepülések polgármesterei, tanyagondnokai és a szerbiai Szociális és Munkaügyi Minisztérium, valamint Magyarországról a Külügyminisztérium is képviseltette magát, bemutatkozott a vajdasági közönség előtt a magyarországi tanyagondnokság intézménye és megindult az együttgondolkodás arról, miként is lehetne Vajdaságban elterjeszteni az ellátási formát.

¹⁶ A szervezet elsődleges célja a településen élő nők társadalmi helyzetének, közéletben betöltött szerepének javítása, egészségügyi felvilágosításuk. Tevékenységeik közé tartozik a gyerekekkel, ifjúsággal, idős háztartásokkal, sérült emberekkel való törődés, teszik mindezt közösségi programok és felvilágosító előadások szemináriumok szervezése keretében (CSÖRSZNE ZELENÁK 2010).

A Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete komolyan felkarolta a vajdasági szolgálatok létrehozásának ügyét és számos tanácskozással, rendezvénnyel, kapcsolatépítéssel igyekezett segíteni a vajdasági feleket. 2009-ben látogatást tettek Szabadkán, ahol a város képviselői mellett a Caritas vezetőségével is találkoztak, illetve szerveztek még ugyan ebben az évben Horgoson is egy tanácskozást az ottani szakmai közönségnek a tanyagondnokság bemutatására (CSÖRSZNÉ ZELENÁK 2010). Végül, hosszas erőfeszítéseiket siker koronázta, mivel Kishegyesen a Nők Kishegyesi Fóruma, civil szervezetként felvállalva a fenntartás költségeit, de szorosan együttműködve az önkormányzattal, 2009-ben elindította az első falugondnokságot a Vajdaságban, Szerbiában. Falugondnoknak egy férfit választottak, mert úgy vélték, hogy a házi betegápolás feladataiból kimaradó kisebb házi és házkörüli munkák elvégzésére szerencsésebb férfit választani. Ekkor állt munkába az a falugondnok, aki 2019-ben, kutatásunk idején még mindig ellátta ezt a feladatot.

A Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete folyamatosan tartotta és tartja a kapcsolatot a Nők Kishegyesi Fórumával és más, időközben a Vajdaságban megismert civil, egyházi vagy önkormányzati szereplővel (lásd ehhez: CSÖRSZNÉ ZELENÁK 2010; NAGY 2012; TANÁCS 2012; LÁSZLÓNÉ ZSÍROS 2012; SZÜCS 2012; VIDÁCSNÉ LUKUCZA 2014; KOVÁCS 2014; CSÖRSZNÉ ZELENÁK 2017). Folyamatosan keresték együtt és külön is a pályázati lehetőségeket, amelyek segíthetnék, támogathatnák a falugondnokság elindítását más községekben is. 2010–2011-ben Magyarország – Szerbia IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program keretében az egyesület három partnerével 70 ezer eurós (akkori áron 22 millió forint) támogatást nyert a falugondnokság vajdasági elterjesztésére. A projektben Magyarországról a Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete mellett Öttömös Község Önkormányzata, Vajdaságból pedig az Észak-bácskai Homokhátság Kistérség képviselőjében Kispiac és Horgos helyi közössége vett részt. A pályázat anyagi támogatásának jóvoltából kölcsönös tanulmányutakat, tájékoztató rendezvényeket szerveztek Észak-Bácskában, Csongrád és Bács-Kiskun megyében, hírleveleket, újságcikkeket, kiadványokat és elemzéseket készítettek, valamint sikerült 20 leendő falugondnok számára képzést szervezni Vajdaságban (Kispiac volt a képzés helyszíne), illetve egy járművet venni Horgosra (NAGY 2012; TANÁCS 2012; VÁSÁRHELYI 2012). Itt egy női falugondnok állhatott munkába a pályázat támogatásának köszönhetően, illetve a projekt támogatási ideje alatt elindulhatott a falugondnoki szolgálat Ludason, Kispiacon, Hajdújárason és Királyhalmon is (TANÁCS 2012). A két szervezet között a jó munkakapcsolat fennmaradt, 2013–2014-ben újabb Magyarország – Szerbia IPA Határon Átnyúló Együttműködési Programot bonyolított a két szervezet az Észak-bácskai Homokhátság Kistérség bevonásával. E program keretében is a falugondnoki szolgálat határon túli bevezetését elősegítő szakmai műhelyeket, szakmai konferenciákat, látóutakat szerveztek (VIDÁCSNÉ LUKUCZA 2014; KOVÁCS 2014; BORZÁK 2017; CSÖRSZNÉ ZELENÁK 2017).

Idővel a pályázat segítségével beindított és fenntartott, önkormányzati támogatással működő szolgálatok fenntartása egyre több helyen nehézségekbe ütközött, egyedül

Kishegyesen tudott fennmaradni és működni a falugondnokság, köszönhetően az egyesület kitartó pályázati aktivitásának és az önkormányzat támogatásának. Úgy tűnt, hogy a kezdeti lelkesedés és felvirágzás után Vajdaságban is – hasonlóan Erdélyhez – csak szigetszerű, sporadikus jelenséggé tartható meg a falugondnokság. Ezen változtatott 2015-től magyarországi támogatással felállított és életben tartott, alább bemutatandó rendszer, amelyhez manapság már a legtöbb falugondnoki szolgálat tartozik. Jelenleg három, részben eltérő formában működik falugondnokság Vajdaságban, alább e három modell bemutatása következik

A kishegyesi működési modell

Kishegyesen a szolgálat kiépítésében kezdettől partnernek számított a községi önkormányzat.¹⁷ Kezdetől felkarolta, idővel fel is vállalta a mostanra már mindhárom településen bevezetett szolgálat finanszírozását. A civil kezdeményezésű feladatellátás működésének megértéséhez előbb röviden szólni kell a szerbiai ellátási rendszer néhány sajátosságáról és a Caritas tevékenységéről, illetve helyéről és szerepéről ebben a rendszerben.

Szerbiában a szociális ellátásról szóló törvény meglehetősen decentralizált feladatellátást tesz lehetővé. Az egyes községi önkormányzatoknak joguk van eldönteni, hogy milyen nappali szociális ellátás(oka)t finanszíroznak. Ezek ellátása a kötelező feladataik közé tartozik, de a törvény taxatíván nem határozza meg az ellátandó feladatok körét, hanem csak azt a lehetőséget adja meg, hogy az önkormányzat a helyben mutatkozó szükségletek fajtája és a szükséglet mértéke szerint finanszírozzon e körbe tartozó ellátásokat. A Szabadkai Egyházmegyei Caritas 2003-ban kezdett bele osztrák ösztönzésre és szakmai segítséggel a házi-gondozás és ápolás tevékenységének felvállalásába. Felnőttek és idősek házi ápolására szóló országos engedélyüket ötévente kell megújítani. Ennek az engedélynek a birtokában pályázhatnak önkormányzatoknál szociális feladatellátás átvállalására. Amikor Kishegyesen létrejött civil kezdeményezésre a falugondnoki szolgáltatás, akkor a Caritas már jelen volt Kishegyesen és a házi kisértés és alapvető ápolás feladatait biztosította a község számára. Ez az idős és beteg embereknek házon belül nyújtott alapvető gondozási és ápolási feladatok ellátását jelentette. Kisebb házi munkákat, ház körüli teendőket nem végeztek és nem végezhetek. A két szervezet közötti együttműködés kezdettől zökkenőmentesnek bizonyult, mivel a civilek által működtetni szándékozott falugondnoki szolgálat tevékenységei éppen kiegészítették a Caritas által nyújtott szolgáltatásokat. A falugondnokok Kishegyesen – és általában Vajdaságban – alapvetően az idősek házi gondozásába kapcsolódnak bele, kisebb házi- és ház körüli munkákat végeznek el, illetve szállítják az idős és beteg embereket az orvoshoz településen belül is

¹⁷ Kishegyes Vajdaság legkisebb, mindössze alig 12 ezer lakosú községe, Kishegyes (*Mali Idoš*) mellett Bácsfeketehegy (*Feketić*) és Szeghegy (*Lovćenac*) tartozik hozzá. Magyar többség mellett szerbek (boszniaiak is), montenegróiak, cigányok és horvátok lakják, Szeghegy montenegrói, Bácsfeketehegy és Kishegyes magyar többségű, s míg előbbi református, utóbbi katolikus többségű magyarságot tudhat magáénak.

ha kell, illetve az egészségügyi ellátórendszer folyamatban lévő, átszervezésekkel és centralizálással járó reformja miatt újabban a városokba összevontan biztosított szakrendelésekre, valamint kórházi vizsgálatokra. A szállításnál azonban nem áll meg a falugondnok munkája, sok esetben az idős, beteg embereket segíteni kell keresztüljutni a kórházi adminisztráción, sőt nem egy esetben tolmácsként is helyt kell állniuk a vizsgálatok alatt.

Kishegyesen idővel kibővült a falugondnoki szolgálat és lassan kialakult az a formája, amellyel mi a kutatás idején találkoztunk. Jelenleg Kishegyes község mindhárom településén működik egy-egy falugondnok. Minden év elején az önkormányzat kiírja a nappali ellátásra vonatkozó szolgáltatási igényeit pályázatos formában, a házi gondozásra, házi ápolásra a Caritas pályázik, a falugondnoki munkára a Nők Kishegyesi Fóruma, illetve van még egy harmadik szervezet, amely a sérült emberek gondozását vállalja fel évről-évre. A község 5 millió dinárt oszt szét minden évben a három szervezet között, amelyből 1,5-1,5 milliót kap a Nők Kishegyesi Fóruma és a Caritas, 2 milliót pedig a sérült emberekről gondoskodó szervezet. A pályázat alapján megkötött szerződésekben rögzítik, hogy hány felhasználót kell minimálisan ellátni, illetve hány embert alkalmazhatnak ehhez.

Az ellátási igényeket egy a civil szervezetnél koordinátorként működő, de egyébként az önkormányzat szociális bizottságában dolgozó hölgy méri fel, a jelzést követően minden esetben családlátogatás formájában. Ez alapján dönt arról, egyeztetve a jövőbeni felhasználóval, hogy a gondozási igény milyen ellátási formát igényel: falugondnoki ellátásra van szükség vagy esetleg nővéri segítség is kell. A gondozási igény és így az igénybevett szolgáltatás változhat az élethelyzet változásával, ezt a rendszer jól tudja kezelni. Mivel Szerbiában a szociális ellátás legtöbb formája térítésköteles rászorultság arányában, így a térítés mértékéről vagy esetleg a térítésmentességről a fenntartó képviselői, vagyis a Kishegyesi Nők Fórumának vezetője, a falugondnok maga, valamint az igényfelmérést végző hölgy közös megegyezéssel döntenek a begyűjtött jövedelmi adatok és vagyoni helyzetre vonatkozó információk birtokában. A felhasználóknak a civil szervezet által a szolgáltatásért meghatározott órabért kell kifizetniük, ami jelenleg 100 dinár, ami természetesen töredéke a piaci áraknak. Ezekből a térítési díjakból tartják fenn a járművet, valamint az egyesület egyéb programjain keresztül visszajuttatja ezt a bevételt a közösségnek, az időseknek. Ezekből a pénzekből befolyt bevételeikből finanszírozzák ugyanis az időseknek, illetve az egész közösségnek szóló programjaikat. A három szolgálathoz három autó tartozik, ebből kettő az önkormányzat tulajdona, amelyeket a Kishegyesi Nők Fórumával együtt közösen pályáztak, egy autó pedig a civil szervezet tulajdonában van. Fontos, hogy a három falugondnok a Nők Kishegyesi Fóruma szervezet alkalmazásában áll és aktívan részt vesznek a szervezet egyéb, közösségépítő, közösségfejlesztő programjainak a lebonyolításában is. A civil szervezet együttműködése az önkormányzattal saját megítélésük szerint is jónak mondható: *„Zökkenőmentesnek azért nem mondhatni, de azért jó az együttműködés.”*

A kispiacon működési modell

Kispiacon, miután egy ottani ember is elvégezte még 2011-ben a falugondnoki képzést, azt a megoldást választották a szolgálat beindításához, hogy a Caritasot kérték fel annak működtetésére amellet, hogy a falugondnok bérét állja az önkormányzat. Mivel a Caritas itt is jelen van feladatellátóként, ami azt jelenti, hogy a házi gondozás, házi kisegítés feladatait végzi az embereivel, akiknek a bérét évente az önkormányzattól pályázzák meg, így felvállalták a falugondnok alkalmazását is. Itt azonban az ellátotti kört és a térítés mértékét az önkormányzat határozza meg, a térítések is oda folynak be, mivel az autót is ők tartják fent, amelyet pályázat keretében szereztek. A falugondnoknak szigorú adminisztrációt kell végeznie az ellátottak köréről, az elvégzett feladatokról, mivel ez elszámolási alapot képez az önkormányzat és a feladatellátó Caritas között.

A CMH-Caritas modell

A harmadik és manapság már legáltalánosabb formának számító modell bemutatása előtt szükséges egy rövid alakulástörténeti felvezető is. A fent bemutatott megoldások azt példázták a 2000-es évek második évtizedének közepére, hogy a 2008-2009 óta tartó, a falugondnokság bevezetésére, elterjesztésére irányuló erőfeszítések eredményeként, hasonlóan Erdélyhez, csak sporadikus módon létező falugondnoki szolgáltatást sikerült létrehozni Vajdaságban. A pályázati támogatás hosszú távon nem volt fenntartható és eredményes, és csak ott tudott rendszerszerű ellátássá válni az elindított szolgáltatás, ahol egy szervezet, egy önkormányzat felvállalta a feladat végrehajtását, finanszírozását. Az ellátási forma híre, az erről való ismeret azonban terjedt Vajdaság-szerte, aminek eredményeként egyre többen ismerték fel a szolgáltatás szociális innováció jellegét.

Amikor a Magyar Nemzeti Tanács felkérésére Szabadka város szociális ellátórendszerében dolgozó szakemberek készítettek egy szociális fejlesztési koncepciót és stratégiát 2012-ben a város és Vajdaság számára, akkor abban a falugondnokság és a peremkerületi szociális munka kiépítését nevezték meg, mint két fontos és szükséges feladatot. Részben ennek hatására, részben a magyarországi és vajdasági szervezetek folyamatos tájékoztató, agitáló tevékenységének hatására a falugondnoki szolgálat kiépítésének igénye, szükségessége belekerült a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) választási programjába és egyéb fejlesztési dokumentumokba is. Így aztán, amikor Magyarország Kormánya fejlesztési források Vajdaságba juttatásáról döntött 2015-ben, a falugondnokság és a peremkerületi szociális munka volt az a két intézmény, amelyek rendszerszerű megvalósítására esett a vajdasági politikusok döntése. Így indulhatott el az év végén a VMSZ égisze alatt, a **Concordia Minoritatis Hungaricae (CMH) Polgári Egyesület** szervezetébe becsatornázva a falugondnoki szolgálatok rendszerszerű kiépítése és fenntartása a Vajdaságban.

Az iroda éves szerződések keretében kapja a támogatást a Bethlen Gábor Alaptól, a fejlesztési pénzek folyósítását végző magyarországi szervezettől. Első évben 12

falugondnokság kiépítéséről, ezek eszközzel és 8 autóval történő felszereléséről, valamint a havi 30 ezer dináros falugondnoki bér fedezéséről szólt a 100 millió forintos támogatási szerződés (BASITY 2015). Az azóta eltelt időben évi 60 millió forinttal támogatja a magyar kormány a vajdasági falugondnoki hálózat fenntartását. Mivel a peremkerületi szociális munka elindítása nem járt sikerrel, az eredetileg erre az ellátási formára szánt források is a falugondnokságot gazdagították, így végül 20 szolgálat épülhetett ki és idővel került autó – jellemzően Dacia Duster és Sandero típusú személyautók – minden szolgálathoz.

Feladatellátásra a Caritas szervezete pályázott és el is nyerte, ők a CMH Irodától megkapják a falugondnok bérét, az autókat és fenntartási költségeiket is. A falugondnokok a CMH Iroda alkalmazásában állnak, kiválasztásukat a Caritas és a CMH Iroda közösen végzi a helyi közösségek ajánlásával. A szerbiai szociális ellátásban jellemző bérekhez képest jóval magasabb fizetések ellenére is nehéz megfelelő személyt találni a Vajdaságban a külföldi munkavállalás igen elterjedt gyakorlata miatt.

A Caritas a helyi közösséggel köt szerződést, első körben olyan településekre tudtak eljutni, ahol már amúgy is jelen voltak a házi gondozás, házi ápolás feladatainak ellátóiként, de idővel sikeresen bővítették a bevont települések körét. Az ellátottak körét az önkormányzattal közösen határozzák meg, ám itt, ebben a szolgáltatási formában nem kell térítési díjat fizetniük a felhasználóknak. Adminisztrálni az elvégzett feladatokat és az erre fordított időt egyaránt szükséges az erre kialakított íveken (*lásd 49. ábra*), a felhasználóknak pedig aláírásukkal igazolni kell, hogy részesültek az ellátásban. Ezek a dokumentumok teszik lehetővé a Caritas és a CMH Iroda közti elszámolásokat és igazolják a támogatások rendeltetésszerű felhasználását.

Havi jelentés

Munkatárs neve: _____
Hónap: _____

A felhasználó a következő szolgáltatásokat kaphatja	
S.sz.	Szolgáltatás
1	Utca karbantartása
2	Údvar karbantartása
3	Kert Karbantartása
4	Ház javítása
5	Meszelés
6	Fűnyírás
7	Hőhányás
8	Tűzelő bekészítése
9	Bevásárlás
10	Szállítás
11	Vérvizsgálás
12	Ugyintézés
13	Pszichoszociális s.
14	Ossz:

Látogatások száma a kategóriák szerint	
I kategória	
II kategória	
III kategória	
IV kategória	
Ossz:	

Az órák száma kategóriák szerint	
I kategória	
II kategória	
III kategória	
IV kategória	
Ossz:	

Felhasználók száma	
Nők:	
Férfiak:	
Ossz:	

49. ábra: A CMH Iroda-Caritas falugondnokainak tevékenységét igazoló feladatlista íve

A CMH Iroda-Caritas falugondnokság helyszíneinek meghatározásakor egy falugondnok végül Kishegyesre is került, aki ott negyedik falugondnokként teljesít szolgálatot. A helybeliek viszonylag jól fogadták azt a helyzetet, hogy a Nők Kishegyesi Fóruma által fenntartott falugondnoki szolgáltatásért fizetniük kell, a Caritas féle falugondnok viszont ingyen végzi szolgálatait. Igaz, ő ezért a legtöbb esetben a szállítási feladatokat teljesíti, így is segítve a kishegyesi falugondnokok és fenntartójuk munkáját, akik így jelentős fenntartási költségeket spórolhatnak meg. Az együttműködés tehát a Caritas és a Nők Kishegyesi Fóruma között kiváló, példaértékű.

Eredmények Vajdaságban

A Caritas falugondnokai jellemzően több települést látnak el, sokszor egy egész község területén működnek. A 20 falugondnok így összesen 50 településről gondoskodik. A Nők Kishegyesi Fóruma 3 falugondnokot foglalkoztat, és egy működik Kispiacon is, így összesen jelenleg 24 falugondnok működik Vajdaságban 3 különböző fenntartó szolgálatában. A 24 falugondnok összesen 53 települést lát el.

Kishegyesen valójában az élet szülte igény következménye, hogy a szeghegyi (*Lovćenac*) falugondnoki teendőkre idővel nem magyar anyanyelvű és nemzetiségű embert kellett alkalmazni, mivel ez a település montenegrói többségű. Hamar belátta minden érdekelt fél, hogy nem is került volna ki elegendő magyar nyelvű felhasználó ebből a községből, másfelől nem is lett volna szerencsés csak a néhány magyar lakosnak biztosítani egy

önkormányzat által is támogatott szolgáltatási formát. Így a jelenleg működő falugondnok már a többségében montenegrói elláttal foglalkozik.

A CMH Iroda által támogatott falugondnokságot a Caritas sem csak a magyar többségű településekre viszi be. Van olyan településük, ahol többségben élnek a szerbek, ám a felhasználók között szinte kizárólag magyarok vannak. Kezdetben az első éves szerződések idején még az volt a kikötés, hogy mivel ez a magyar államtól származó támogatás, ezért kizárólag a magyar felhasználókhoz menjenek a falugondnokok. De már korábban is, még amikor csak tervdokumentum formában létezett a falugondnokság, a kezdeti magyar paradigma korán meghaladásra került, mert a tervezők és a szakpolitikusok is arra a vélekedésre jutottak, hogy nem vezetne jóra, ha vegyes településen egy magyar kötődésű szolgáltatás csak a magyaroknak szolgálna. Így végül a gyakorlatba ültetés fázisában kialakult az a rendszer, hogy a Caritas szolgáltat nem magyar többségű településeken is, és ha a nyelvi kompetenciák lehetővé teszik, akkor szerbeket is ellátnak, ezért most már vannak a falugondnokoknak és a falugondnokságnak szerb és horvát felhasználói is.

Összefoglalás

A vajdasági kutatás arra világított rá, hogy milyen fontos az anyaországi támogatás egy már itthon bevált gyakorlat – jó gyakorlat – külhoni elterjesztésében. Az még sajnos nem látszik, hogy a szerb rendszerbe ültetett, de magyar viszonyok között kisarjadt szolgáltatás milyen változásokon fog keresztül menni, és ennek milyen tanulságai vannak vagy lehetnek a magyar rendszerre nézve. Az biztos, hogy Vajdaságban is erős a feladatellátás civil és egyházi jellege, de a bemutatott modellek azt is példázzák, hogy önkormányzati együttműködések nélkül nem tudnának működni ezek a kezdeményezések. Ott tehát, ahol nincs meg vagy nem teljes körű a rendszerszerű támogatás, csakis az összefogás, az együttműködés tudja fenntartani az ellátási formát. Ez a magyar megvalósítók számára is fontos tanulságként szolgálhat a szolgáltatás minőségi javítása érdekében.

Összefoglalás

A falugondnoki hálózat immár három évtizedes léte alatt számtalan változáson ment keresztül. Egy kísérleti modellprogramból a szociális ellátórendszer értékes részévé vált a szolgálat, amelyet 2009-ben Magyar Örökség Díjjal jutalmaztak, az Európai Unió jó gyakorlatként tartja számon és méltán tartjuk, tarthatjuk hungarikumnak, amely nemzetközi „karriert” is képes volt befutni. A transznacionális kutatás éppen arra tudott rávilágítani, milyen módon és formában létezik ez az ellátás a környező országok közül Romániában és Szerbiában, és milyen tanulságai vannak vagy lehetnek az ottani megvalósulásnak a magyar rendszerre nézve.

A falugondnokság alapvetően egy alulról induló és épülő kezdeményezés, amely a mai napig képes volt megőrizni ezt a civil szerveződés jellegét. Ezért tudott alulról indulva utat törni Erdélyben és Vajdaságban is, ám hathatós anyaországi támogatás nélkül nem sikerült egyik országban sem meggyökeresednie, rendszerszerű részévé válnia az ottani ellátásoknak. Míg Szerbiában néhány éve megjelent az anyaországi támogatás és ennek segítségével rendszerszerűen fel tudott épülni egyfajta helyi jellegzetességekhez igazodó ellátási forma, azt még egyelőre nem lehet tudni, mennyiben módosul, alakul majd át a magyarországi eszmeiség és gyakorlat a szerb rendszer hatására. Ez a fajta hibrid működés mindenféleképpen további figyelmet, nyomon követést igényel, hogy le lehessen vonni egy hungarikum átplántálásából származó, a magyar ellátás számára fontos tanulságokat.

Az erdélyi falugondnokságok esetében még erőteljesen megfigyelhető az az eszmeiség, amelyet Kemény Bertalan is képviselt. Magyarországon a szolgálatok egy része elveszítette vagy kezdi elveszíteni családias, közösségépítő jellegét, a hozzáadott értéket, amivel több lesz a falugondnok, mint egy sofőr, aki segítő szándékkal szállítja a lakosokat vagy számukra az élelmiszert. Hasznos lehet a jövő szempontjából, ha ez, a kezdeti eszméket megőrző szemlélet megmarad, megerősödik, és jobban ismertté válik magyarországi körökben ismét. Éppen ezért szemléletformáló lehet a falu- és tanyagondnokoknak időről-időre ellátogatni Erdélybe, megismerni az ottani viszonyokat, találkozni egy-egy civil szervezettel vagy lelkésszel, akik sokszor rosszabb körülmények között dolgoznak, és erőn felül teljesítenek közösségükért. A legnagyobb értéke az erdélyi szolgálatoknak a szellemiségük.

A falugondnoki rendszer három évtizedes történetében igen komoly, talán a legkomolyabb változások előtt áll, amelyeket méltán tarthatunk valódi kihívásoknak is. A létszámkorlát folyamatos emelésével 2022-re megvalósuló elképzelés, miszerint már az 1000 fő alatti települések is elnyerik a falugondnokság létesítésének jogát, egyetemben a normatíva összegének már régóta kért és várt megemelésével, egy csapásra rentábilis, ár/érték arányban hatékony ellátási formává fogja változtatni a falugondnokságot sok településvezető szemében. Ez a falugondnokságok

megszaporodását jelenti hosszú távon. A kistelepüléseken élők szempontjából ez mindenképpen öröndetes tény, ám félő, hogy a falugondnokság mint ellátási forma fokozatosan el fogja veszíteni kezdeti ideológiáját, vagyis azt, hogy egy egyszemélyes intézményként a falugondnok a falu szíve legyen, aki életben tartja a közösségiség szellemét, (vissza)építi a leépült társas és közösségi kapcsolatokat, miközben a települést és a településen élőket is összekapcsolja a külvilággal. Még ez utóbbi dolgot talán meg lehet majd oldani a modern infokommunikációs eszközök és vívmányok segítségével, ahogy ezekre egyre nagyobb igény is mutatkozik a feladatellátás során. Annak hatásait azonban még nem látni, hogy a személyes ellátási forma jellege fog-e és milyen kárt fog szenvedni az ellátottak számának nagymértékű megemelkedésével.

Másfelől nézve viszont három évtized elteltével is, amelyből jó 25 évet a „rendszerben”, annak részeként töltött a falugondnoki szolgáltatás, meg tudta őrizni ezt a civil kezdeményezés jellegét, az alulról építkezés sajátosságait. Már most is sokan vannak és sokfélék a falu- és tanyagondnokok, vannak közöttük jól és rosszul működő szolgálatok is, mégis, összességében, a kívülről szemlélőnek egy borzasztó emberarcú, személyes jellegű, ám mégis rendszerszerű szolgáltatás képét képes felmutatni, amelyre nem sok szociális ellátási forma képes. Lehet, hogy az ellátott, ellátandó feladatokban lesznek változások az elkövetkező időkben, lehet, hogy nem lesz már annyira személyes a falugondnokok és szervezeteik között a kapcsolattartás, de a cél, amire törekedni kéne, hogy mindenképpen megmaradjon egy az egyént és a közösséget egyaránt szolgáló képes ellátási formának.

Irodalom

ACZÉL Gábor (2013) A legstabilabb feladatellátás. In *Mint egy falat kenyér.... Könyv a falu- és tanyagondnokságról*, szerkesztette Csörsz né Zelenák Katalin, 21–24. Kecskemét, Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete.

BALÁZS Sándor 2017. *Az emberi méltóság szolgálatában*. Művelődés, LXX. évfolyam, 3. szám. Elérés: <https://muvelodes.net/kozosseg/az-emberi-meltosag-szolgalataban> (Utolsó hozzáférés: 2019.12.14.)

BASITY Gréta (2015) Beindult a falugondnoki szolgálat. *Vajdaság Ma. Délvidéki Hírportál*. 2015. november 13. [15:48] Elérés: <https://www.vajma.info/cikk/vajdasag/19348/Beindult-a-falugondnoki-szolgalat.html> (utolsó hozzáférés: 2019.12.14.)

BELUSZKY Pál (2002a) Területi hátrányok és „kezelésük” Magyarországon (1900)–1948–1991. In -- Vég kiárusítás II. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. 71–94.

BELUSZKY Pál (2002b) Területi hátrányok a lakosság életkörülményeiben – Hátrányos helyzetű területek Magyarországon. In -- Vég kiárusítás II. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. 95–106.

BELUSZKY Pál és SIKOS T. Tamás (1982) Magyarország falutípusai. Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest.

BORZÁK Tibor (2017) Határon átnyúló falugondnokság. *Alföldi Falugondnoki Kalendárium* 2017, 140–143.

CARITAS Szabadkai Egyházmegye (é. n.) A szegények szolgálata az Egyházban. Elérés: http://www.caritas-su.org.rs/?page_id=78 (utolsó hozzáférés: 2019.12.14.)

CSÖRSZ NÉ ZELENAK Katalin (2010) Közös lehetőségek a Vajdaságban. *Alföldi Falugondnoki Kalendárium* 2010, 112–115.,

CSÖRSZ NÉ ZELENAK Katalin (2017) Három év egyesületünk életében. *Alföldi Falugondnoki Kalendárium* 2017, 90–95.

ENYEDI György (1980) Falvaink sorsa. Magvető Kiadó, Budapest. (Gyorsuló idő)

FALUDI Erika (2004) A falugondnoki hálózat kiépülése. In *Falugondnokság – a vidékfejlesztés szelíd módszere*, szerkesztette Csörsz né Zelenák Katalin, 24–30. Kecskemét, Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium.

FALUDI Erika (2013a) A falugondnokság története. In *Mint egy falat kenyér.... Könyv a falu- és tanyagondnokságról*, szerkesztette Csörsz né Zelenák Katalin, 7–13. Kecskemét, Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete.

- FALUDI Erika (2013b) Falvak és tanyák, falu- és tanyagondnokok. In *Mint egy falat kenyér... Könyv a falu- és tanyagondnokságról*, szerkesztette Csörsz né Zelenák Katalin, 13–16. Kecskemét, Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete.
- HALLORAN, John és VERA, Kerstin Caledrón (2005) Alapellátásokhoz való hozzáférés a vidéki településeken – A tanya- és falugondnoki szolgáltatás. „Peer review” nemzetközi szeminárium: Hátrányos helyzetű kistelepüléseken élők alapszolgáltatáshoz való hozzáférése. Falu- és tanyagondnoki szolgáltatás. Miskolc.
- G. FEKETE Éva (2004) Munkanélküliség és foglalkoztatási viszonyok az aprófalvas térségekben. Van-e esély a megmaradásra? In Pritz Pál et al (összeáll.) *A tudomány a gyakorlat szolgálatában. A foglalkoztatási szint bővítésének korlátai és lehetőségei. A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium és a Magyar Tudományos Akadémia közötti együttműködési megállapodás alapján végzett kutatások első eredményei (2002–2004)*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 55–85.
- KEMÉNY Bertalan (2004a) Ki a falugondnok? Mi valójában a falugondnoki szolgálat? In *Falugondnokság – a vidékfejlesztés szelíd módszere*, szerkesztette Csörsz né Zelenák Katalin, 18–22. Kecskemét, Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium.
- KEMÉNY Bertalan (2004b) A falugondnoki szolgálat alapértékei. In *Falugondnokság – a vidékfejlesztés szelíd módszere*, szerkesztette Csörsz né Zelenák Katalin, 22–24. Kecskemét, Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium.
- KISS János Péter (2008) Aprófalvasodás és aprófalvaink sorsa – történelmi metszetben. In *Kistelepülések lépéskényszerben*, szerkesztette Váradi Monika Mária, 29–69. Új Mandátum Kiadó, Budapest (Terepmunkák 5.).
- KOPPÁNDI Botond Péter 2014. *Gyülekezetépítés a torockószentgyörgyi vár árnyékában*. In: Czire Szabolcs (szerk.): *Az Egység tükröződései. Unitárius teológiai tanulmányok*. Kolozsvár: Protestáns Teológiai Intézet. 112-125. pp.
- KOPPÁNDI Botond Péter 2016. *Gyülekezetépítés a Székelykő alatt*. In: Szávay László (szerk.): *Hegyen épült város. Tanulmányok a nyelv, kultúra, identitás témaköréből*. Budapest: L'Harmattan Kiadó. 313-319. pp.
- KOSTYÁL L. Árpád (2007) Az aprófalvak és a tanyavilág speciális problémái In *Vidékfejlesztés*, szerkesztette Bálint János, Nagy Géza, 299–308. Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, Debrecen. Elérés: <http://odin.agr.unideb.hu/hefop/> (utolsó hozzáférés: 2018. október 30.).
- KOSTYÁL László Árpád (2009) Mélyszegénységben élők kapcsolata egyes szociális alapszolgáltatásokkal. *Kapocs*, 8. 2. (2009. június).
- KOVÁCS Edit (2014) Látóúton a Vajdaságban. *Alföldi Falugondnoki Kalendárium 2014*, 102–105.

KOVÁCS Katalin (2008) Kistelepülések lépéskényszerben. In *Kistelepülések Kovács lépéskényszerben*, szerkesztette Váradi Monika Mária, 7–28. Új Mandátum Kiadó, Budapest (Terepmunkák 5.).

LADÁNYI Erika, FORRAI Erzsébet és GYURIS Tamás (2006a) A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatokról I. *Kapocs*, 5. 2:

LADÁNYI Erika, FORRAI Erzsébet és GYURIS Tamás (2006b) A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatokról II. *Kapocs*, 5. 3:

LÁSZLÓNÉ ZSÍROS Mária (2012) Látogatás Kishegyesen a Női Fórum Egyesületnél 2010. *Alföldi Falugondnoki Kalendárium 2012*, 111–112.

NAGY Andrea (szerk.) (é.n.) *A falu- és tanyagondnoki képzés oktatási programja*. Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Budapest.

NAGY Zsoltné (2012) Vajdaságban jártunk. *Alföldi Falugondnoki Kalendárium 2012*, 100–104.

SZABÓ Zsolt 1995. *Szociálpolitikai útkeresés*. Művelődés, XLVIII. évfolyam, 11. szám, 1 p.

SZÜCS Imréné Zsuzsa (2012) Látogatás Kishegyesen a Női Fórum Egyesületnél 2011. *Alföldi Falugondnoki Kalendárium 2012*, 112–114.

TANÁCS Gábor (2012) Falugondnokság határok nélkül. *Alföldi Falugondnoki Kalendárium 2012*, 104–107.

TÓTH Márta 2006. Nemzetközi együttműködés. Falugondnokságok együttműködése, kapcsolatépítés határok nélkül a Nemzetközi Civil Kapcsolatok és Európai Integráció Kollégiuma támogatásával. Elérés:

<http://www.falugondnoksag.hu/index.php?oldal=pprmegvalosult&nyelv=hu&rovid=0&cikkszam=3&tipus=egyenicikk> (Utolsó hozzáférés: 2019.12.14.)

VÁRADI Monika Mária (szerk.) (2008) *Kistelepülések lépéskényszerben*, pp. 661. Új Mandátum Kiadó, Budapest (Terepmunkák 5.).

VIDÁCSNÉ LUKUCZA Éva (2014) Vendégségben Kishegyesen. *Alföldi Falugondnoki Kalendárium 2014*, 90–93.

Források

KSH Népszámlálás 2011

KSH Mikrocenzus 2016

Szociális Ágazati Portál <http://szocialisportal.hu/>

TEIR

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

Mellékletek

1. sz. melléklet: Részletes kutatási terv

A FALUGONDNOKI SZOLGÁLTATÁS HELYZETE A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN 2018–2019

KUTATÁSI TERV

A kutatás célkitűzései:

A kutatás alapvető célja a magyarországi falugondnoki szolgálat jelenlegi szakmai tartalmának és finanszírozási kereteinek átfogó felmérése, továbbá a jellemző szolgáltatási hiányok és lehetőségek feltárása. A külföldön végzett vizsgálat azt a célt szolgálja, hogy megismerjük az azonos céllal (a falu társadalmi rehabilitációja), ám eltérő jogi keretek közt és különböző finanszírozási háttérrel, részben eltérő társadalmi igényeket kielégítve működő szolgálatok munkáját és feltárjuk azokat a jó gyakorlatokat, amelyek esetlegesen irányadóak lehetnek az itthoni feladatellátás számára. Erdély esetében a Hargita megyében jól működő finanszírozási modell mindenképpen részét képezi vizsgálatunknak. Az erdélyi helyszín teljes körű vizsgálata mellett tervezzük Szerbiában, a Vajdaságban működő szolgálatok felmérését is, ám ez utóbbi nem elsődleges célja kutatásunknak.

A kutatás alapvető kérdései:

- Mennyire valósul(t) meg a Kemény Bertalan féle gondolatiság ma a falugondnoki feladatellátásban? Milyen feladatok, tevékenységek jellemzik ma a falu- és tanyagondnoki szolgálatok munkáját, mennyiben tér el ez a hajdani elképzelésektől?
- Ellátottak köre változott-e az elmúlt három évtizedben, ha igen, hogyan?
- A szolgálat finansziális helyzete: mire jut/mire nem jut a normatívából, milyen forrásokból finanszírozzák a tevékenységeket, milyen szolgáltatásra kellene több támogatás?
- Milyen jó/rossz gyakorlatok jellemzik ma a feladatellátást, vagyis mitől működik jól/rosszul egy adott szolgálat?
- Mit tanulhatunk a külhoni szolgálatoktól (szemlélet, feladatellátás, finanszírozás stb.)?
- Milyen szolgáltatási hiányokkal és lehetőségekkel jellemezhető ma a falu- és tanyagondnoki szolgálat?

Módszerek

Kutatásunk alapvetően *empirikus* jellegű, tehát a valóság tapasztalati feltárására épít, ugyanakkor *primer és szekunder adatokra is támaszkodik*, vagyis a *desk-research technikával* nyilvánosan is elérhető, összegyűjthető adatok (nyilvános adatbázisokból elérhető adatok, korábbi kutatások, elemzések eredményei, a témához kapcsolódó dokumentumok és a joganyag elemzése, stb.) másodelemzése mellett *terepkutatásunk alkalmával* mi magunk is állítunk elő adatokat a *kérdőívezés és az interjúzás eszközeit/technikáit használva*. Így

kutatásunk egyszerre *kvantitatív és kvalitatív szemléletűnek* is tekinthető, mivel a különféle módon előálló adatbázisok számszerűsíthető adatainak elemzését mélyinterjúkból származó információkkal egészítjük ki.

Ez a módszertani, szemléletbeli és technikai kettőség (primer-szekunder adatok; kvantitatív-kvalitatív szemlélet; kérdőíves-interjú technikák) jellemzi nemcsak a magyarországi, hanem az erdélyi és a tervezett vajdasági kutatást is. A kérdőíves mintavétel esetében a teljes mintára törekszünk úgy Magyarországon, mint Erdélyben és a Vajdaságban is, amelyhez a kutatás fő kérdéseire illeszkedő szempontok alapján választunk kiegészítő interjúkat (a falugondnoki szolgáltatás múltjára és jelenére is nagy rálátással rendelkező személyek, jó vagy rossz gyakorlatokat működtető fenntartók vagy feladatellátók megkeresése stb.).

A egyes módszertannal összegyűjtött adatokat az elemzést követően a nyilvánosság elé tárjuk tudásmegosztó rendezvény keretében.

A kutatás felépítése – fázisai

I. szakasz: Kutatási előkészületek (2018. március – 2018. október)

Tevékenységek:

Adatgyűjtést desk-research módszerekkel.

- A rendelkezésre álló adatok, adatbázisok alapján beazonosítjuk a falugondnoki szolgálatokat és összegyűjtjük a róluk tudható nyilvános adatokat.
- Nyilvános adatbázisok használatával összegyűjtjük, összeállítjuk annak a települési környezetnek a legjellemzőbb társadalom- és gazdaságstatisztikai adatait, amelyben a falugondnokságok működnek (600 fő alatti kistelepülések és tanyás térségek).
- Összegyűjtjük és feldolgozzuk a szakirodalmi adatokat.

Bizonyos témákban és területeken az adatgyűjtés folyamatos, az előkészítési szakasz lezárulta után is folytatódik.

Kutatási segédletek előállítás

- A kérdőívek, adatgyűjtő lapok és az interjúvázlatok elkészítése a megbízóval történő egyeztetések segítségével. A kérdőív témái az ellátott feladatokra, a pénzügyi háttérre és a hiányok és lehetőségek feltérképezésére terjednek ki.

Eredmények:

- Falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatok adatbázisa
- Kistelepülési adatbázis
- Kérdőívek, adatlapok (magyarországi fenntartóknak és falugondnokoknak, erdélyi falugondnokoknak, adatlap vajdasági falugondnokoknak)
- interjúvázlatok

II. szakasz: Empirikus adatgyűjtés: (2018. július – 2019. augusztus)

Ebben a szakaszban az **online kérdőíves kutatás** keretében minden magyarországi falugondnoki szolgáltatásnak eljuttatjuk a kérdőívet, ezt a széles merítést használva biztosítékkal arra, hogy legalább 100 értékelhető választ kapunk. Ezzel egy időben összeállítjuk az erdélyi részekre aktualizált kérdőívet és a partnerszervezetek segítségével eljuttatjuk őket a fenntartókhoz, falugondnokokhoz, illetve ez esetben a közvetett célcsoportnak számító ellátottakhoz is, így garantálva a 100 fős mintanagyságot Erdélyben. (Itt ugyanis nincsen összesen 100 szolgáltatás, vagyis megkérdendő, közvetlen célcsoportba tartozó szakember). A kérdőívekkel összegyűjtött adatokat adatbázisokba rendezzük és feldolgozzuk. Megbízóval történő egyeztetés alapján, külön kérésre kidolgozzuk a vajdasági szolgáltatások megismerését segítő kérdőívet/adatlapot, amelyet szintén partnerszervezetek bevonásával juttatunk el a feladatellátókhoz.

A kutatásnak ebben a szakaszában kiegészítő **interjú adatgyűjtést** is végzünk. A kérdőíves adatfelvételt Magyarországon 10 interjúval egészítjük ki, melyeket az adatbázis alapján a legígéretesebbnek és a legkritikusabbnak tűnő szolgáltatások képviselőivel/szakértőivel készítünk. Erdélyben a kérdőíves mintanagyságtól függően 10-30 interjút készítünk az ellátás tágabb szakmai környezetében működő szakértők bevonásával, illetve az ígéretesnek tűnő jó gyakorlatok alaposabb megismerésének céljával (pl. Hargita megyei finanszírozási modell). A Vajdaságban igény szerint 5-15 interjút készítünk.

Tevékenységek:

- Szekunder adatok (desk-research) folyamatos gyűjtése, elemzése, értelmezése
- Kérdőívek kiküldése a fenntartóknak és falugondnokoknak, ha szükséges több alkalommal is
- Beérkezett kérdőívek rögzítése, adatbázis tisztítása, elemzése
- Interjú adatgyűjtés lefolytatása, adatok feldolgozása

Eredmények

- Primer adatbázisok a falugondnoki szolgáltatásokról
- Elkészült interjúk

III. szakasz: Elemzés és disszemináció (2019. szeptember – 2019. december)

A kutatásnak ebben a szakaszában az **összegyűjtött adatok feldolgozása, elemzése** történik meg, melynek során összeállítunk egy-egy kutatási jelentést az egyes országokban végzett primer vizsgálatok eredményeinek bemutatására, valamint egy összefoglaló anyagot a hazai és a külföldi szolgáltatások jellemzőinek és jó gyakorlatainak feltárásával, ebben már a primer és szekunder anyagokra egyaránt támaszkodva. Ebben a szakaszban bemutatjuk **eredményeinket is** a szakmai nyilvánosság előtt egy legalább 50 fős konferencia keretében és **nyilvánosságra hozzuk** őket a honlapon.

Tevékenységek:

- Összegyűjtött adatok és információk elemzése, szintetizálása,

- Eredmények, következtetések megfogalmazása
- Eredmények, következtetések megosztása (korrekció lehetősége) szélesebb szakmai közönség előtt

Eredmények:

- Primer vizsgálatok országonkénti eredményeinek bemutatása kutatási jelentések formájában
- Összegző, összehasonlító tanulmány

2018. május

2. sz. melléklet: Kérdőív a falu- és tanyagondnokok számára, Magyarország

A szolgálat bemutatása

1. A szolgálat jellege:

1 – Falugondnokság

2 – Tanyagondnokság

0 – Nincs válasz (NV)

99 – Nem tudja (NT)

2. A település neve:.....

3. A szolgálat fenntartója:

1. önkormányzat

5. civil szervezet

2. önkormányzati intézmény

6. egyéb, éspedig:.....

3. kistérségi intézmény

99. NT

4. egyház, egyházi intézmény

0 – NV

4. Kérjük, adja meg az ellátási területre vonatkozó következő adatokat:

a. Ellátási terület lakosság száma:.....

b. ebből ellátottak száma:.....

c. ebből rendszeres (napi, heti) ellátottak száma:.....

d. eseti igénybevevők száma:.....

0 – NV

99 – NT

5. Kérjük jelölje, hogy szolgálata első évében és jelenleg milyen igénybevevői csoportok jelentek/jelennek meg az ellátottak között.

Ellátotti csoport	Szolgálata első éve	Ellátotti csoport	Jelenleg
a. óvodások	1 IGEN 2 NEM	aa. óvodások	1 IGEN 2 NEM
b. alsó tagozatos általános iskolások	1 IGEN 2 NEM	bb. alsó tagozatos általános iskolások	1 IGEN 2 NEM
c. felső tagozatos általános iskolások	1 IGEN 2 NEM	cc. felső tagozatos általános iskolások	1 IGEN 2 NEM
d. középiskolások	1 IGEN 2 NEM	dd. középiskolások	1 IGEN 2 NEM
e. kismamák, kisgyermekes családok	1 IGEN 2 NEM	ee. kismamák, kisgyermekes családok	1 IGEN 2 NEM
f. családban élő aktív korú felnőttek	1 IGEN 2 NEM	ff. családban élő aktív korú felnőttek	1 IGEN 2 NEM
g. egyedülálló aktív korú felnőttek	1 IGEN 2 NEM	gg. egyedülálló aktív korú felnőttek	1 IGEN 2 NEM
h. családban élő nyugdíjasok	1 IGEN 2 NEM	hh. családban élő nyugdíjasok	1 IGEN 2 NEM
i. egyedül élő nyugdíjasok	1 IGEN 2 NEM	ii. egyedül élő nyugdíjasok	1 IGEN 2 NEM

0 – NV

CSAK TANYAGONDNOKOKTÓL:

6. Van-e másik tanyagondnok a településen

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

7. Ha igen, együttműködnek-e?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

8. Ha együttműködik a településen dolgozó másik tanyagondnokkal, tanyagondnokokkal, kérjük, írja le, mire terjed ki az együttműködés:

.....
.....
.....
.....

0 – NV

MINDENKITŐL:

9. Együttműködik-e másik településen dolgozó falu- vagy tanyagondnok(ok)kal?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

10. Ha együttműködik másik településen dolgozó falu- vagy tanyagondnok(ok)kal, kérjük, írja le, mire terjed ki az együttműködés:

.....
.....
.....
.....

0 – NV

11. Van-e eseti helyettese (pl. betegség vagy szabadság esetére) a településen?

1 – IGEN, VAN, éspedig (funkció, pl. a mezőőr stb.) **11.a.:**

2 – NINCS

99 – NEM TUDJA

0 – NV

12. Van-e tanyasegítő, vagy egyéb munkatárs (szociális gondozó, mezőőr), akivel megosztja feladatát?

1 – IGEN, VAN, éspedig **12.a.:**

2 – NINCS

99 – NEM TUDJA

0 – NV

13. Mióta tölti be a falu- vagy tanyagondnoki szolgálatot?

.....(a szolgálat kezdetének éve)

0 – NV

14. Volt(ak)-e elődje(i)?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

15. Ha igen, tartja-e vele/velük (valamelyikükkel, akármelyikükkel) a kapcsolatot?

1 – IGEN

2 – NEM

0 – NV

99 – NT

16. Tagja-e a helyi képviselőtestületnek?

1. Igen, testületi tag vagyok

3. Igen, polgármester vagyok

2. Igen, külsős bizottsági tag vagyok

4. Nem

0 – NV

99 – NT

17. Részt vesz-e a falugondnoki egyesület programjain?

1 – IGEN

2 – NEM

0 – NV

99 – NT

26. Kérjük, adja meg tevékenységenként, hogy szolgálata első évében végezte-e az adott tevékenységet vagy sem, illetve azt, hogy jelenleg végzi-e az adott tevékenységet vagy sem!
(Feladatvégzés esetén tegyen X-et a megfelelő rubrikába!)

0 – NV

TEVÉKENYSÉG	VÉGEZTE-E A FELADATOT	
	a. szolgálata első évében?	b. az elmúlt egy évben?
1. óvodások, tanulók szállítása köznevelési intézménybe		
2. gyermekek szállítása sport-, kulturális eseményekre, versenyekre		
3. gyermekek szállítása gyermekorvoshoz, védőnőhöz, szakorvoshoz, kórházba		
4. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása háziorvoshoz, vérvételre, szakorvoshoz, kórházba		
5. vérszállítás		
6. szűrővizsgálatra szállítás		
7. gyermekorvos szállítása kisgyermekhez		
8. védőnő szállítása családhoz		
9. családsegítő, gyermekvédelmi munkatárs szállítása családhoz		
10. háziorvos szállítása aktív korú / nyugdíjas korú beteghez		
11. gyógyszer felírása aktív korúak / nyugdíjasok részére		
12. gyógyszerek kiváltása és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére		
13. házi segítségnyújtó szállítása		
14. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása bevásárlásra		
15. szállítás nappali ellátási intézményébe (pl. fogyatékosok, idősek stb.)		
16. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása bankba, takarékszövetkezetbe postára		
17. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása ügyintézésre (önkormányzat, kormányablak, közműszolgáltató, stb.)		
18. hivatalos ügyek (pl. kérelem) intézésének, űrlapok (pl. segély) kitöltésének segítése aktív korúak / nyugdíjasok számára		
19. postai ügyintézés (meghatalmazás alapján)		
20. ivóvízszállítás		
21. élelmiszervásárlás és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére		
22. egyéb termékek (pl. takarmány, gázpalack) vásárlása és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére		
23. vérnyomásmérés		
24. vércukorszint mérés		
25. tüzelővásárlás és kiszállítás aktív korúak / nyugdíjasok részére		
26. kisebb ház körüli karbantartás (pl. zár-, izzócsere)		
27. szakemberek közvetítése (pl. villanyszerelő, kisgépjavító)		
28. helyi termékek (pl. tojás, tej) közvetítése a lakosok között		
29. helyi termékek piacra jutásának segítése		
30. templomba szállítás		
31. temetésre, temetőlátogatásra szállítás		
32. látogatás, beszélgetés		
33. kapcsolattartás a polgárőrrel, mezőőrrel, körzeti megbízottal		
34. civil szervezetek szállítása sport-, kulturális rendezvényekre		
35. közmunkások irányítása		
36. anyag-, eszközbeszerzés a közmunkaprogramhoz		
37. részvétel a helyi rendezvények (pl. falunap) szervezésében		
38. falu- tanyafórum szervezése		
39. önkormányzati, hivatali információk közvetítése a lakosság felé		
40. önkormányzat tagjai, munkatársai szállítása		
41. vásárlás az önkormányzat, hivatal részére		
42. ügyintézés az önkormányzat részére (közös hivatal, államkincstár, stb.)		
43. falubusz külső-, belső tisztítás		

27. Kérjük, állítsa fontossági/gyakorisági sorrendbe az alábbi feladattípusokat a napi munkavégzését alapul véve! 1-gyes számmal a leggyakrabban végzett feladattípust jelölje!

Feladattípus	Sorszám	Feladattípus	Sorszám
a. adminisztratív		f. kulturális	
b. családsegítés, gyermekvédelem		g. önkormányzati, hivatali	
c. egészségügyi		h. sport	
d. ház körüli segítségnyújtás		i. szociális	
e. helyi gazdaságfejlesztés		j. település-üzemeltetési	

0 – NV
99 – NT

28. Ön szerint, a 26. kérdésben felsorolt tevékenységek közül melyik az a három, amellyel egy falu- vagy tanyagondnoknak többet kéne foglalkoznia?

28.a.:
28.b.:
28.c.:
28.d. egyéb, éspedig:

0 – NV
99 – NT

29. Ön szerint, a 26. kérdésben felsorolt tevékenységek közül melyik az a három, amellyel egy falu- vagy tanyagondnoknak kevesebbet kéne foglalkoznia?

29.a.:
29.b.:
29.c.:
29.d. egyéb, éspedig:

0 – NV
99 – NT

Eszközellátottság, eszközigeny

30. Kérjük, adja meg (karikázással), milyen fajtájú jármű áll a szolgálat rendelkezésére (többet is jelölhet)!

1 – személygépkocsi	5 – nagybusz
2 – terepjáró (csak utas kabin)	6 – tehergépkocsi
3 – terepjáró (utas kabin és zárt csomagtartó)	7 – nincs jármű
4 – kisbusz (8+1 fő)	8 – egyéb, éspedig

0 – NV
99 – NT

31. Kérjük, adja meg a falu- vagy tanyagondnoki gépjármű(vek) legfontosabb adatait!

Jármű legfontosabb adatai	1.	2.	3.
a. jármű fajtája (előző kódszám alapján)			
b. üzembe helyezésének éve (év)			
c. gépjármű által futott havi átlagos kilométer (km)			
d. férőhelyeinek száma			
e. megfelel-e a terepnek, feladatköröknek (Igen/Nem)	1 – Igen 2 – Nem	1 – Igen 2 – Nem	1 – Igen 2 – Nem

0 – NV
99 – NT

45. Megfelelőnek tartja-e a szabadidőhöz, pihenéshez való hozzájutását?

- 1 – egyáltalán nem tartom megfelelőnek
2 – nem tartom megfelelőnek
3 – inkább megfelelőnek tartom
4 – teljes mértékben megfelelőnek tartom
0 – NV
99 – NT

46. Heti munkavégzése meghaladja-e a 40 órát?

- 1 – IGEN
2 – NEM
99 – NEM TUDJA (NT)
0 – NV

47. Ha igen, milyen módon számolnak el a fenntartóval

- 1 – túlóra kifizetése
2 – munkaidő-csúsztatás
3 – szabadnap
4 – nem számol el
5 – egyéb, és peddig
.....
0 – NV
99 – NT

48. Kérjük, fejtse ki, milyen változtatást szeretne a hatékonyabb munkavégzés érdekében?

-
.....
.....
0 – NV
99 – NT

49. Kérjük, részletezze, milyen nehézségeket él meg a feladatellátás során!

-
.....
.....
0 – NV
99 – NT

VI. Szociodemográfiai adatok

50. Születési éve:(év)

51. Neme:

- 1 – FÉRFI
2 – NŐ

52. Kérjük, adja meg, mi a legmagasabb iskolai végzettsége!

- 1 – 8 általános
2 – szakmunkás iskola/OKJ bizonyítvány
3 – szakközépiskola érettségivel
4 – gimnáziumi érettségi
5 – technikum
6 – felsőfokú szakképzés
7 – főiskolai/egyetemi diploma
8 – egyéb, és peddig:
0 – NV
99 – NT

53. Mi a végzettsége szerinti szakmája, szakmai képesítése?

-
.....
0 – NV
99 – NT

54. Kérjük, adja meg, milyen speciális érdeklődési területei, képességei vannak (pl. idegennyelv-tudás, hangszeres tudás, stb.)

-
.....
.....
0 – NV
99 – NT

55. Milyen egyéb társadalmi szerepvállalásai vannak (pl. sportegyesületi, kulturális egyesületi stb. tagság, polgárőr, önkéntes tűzoltó stb.)? Kérjük, sorolja fel ezeket:

.....
.....
.....

0 – NV
99 – NT

KÖSZÖNJÜK VÁLASZAIT!

3. sz. melléklet: Kérdőív a fenntartók számára, Magyarország

A szolgálat bemutatása

1. A működtetett szolgálat jellege

1 – Falugondnokság

2 – Tanyagondnokság

0 – Nincs válasz (NV)

99 – Nem tudja (NT)

2.a. A település neve:

2.b. Járás:

2.c. Megye:

99 – NT / 0 – NV

3. A fenntartó jellege:

7. önkormányzat

11. civil szervezet

8. önkormányzati intézmény

12. egyéb, éspedig:.....

9. kistérségi intézmény

99. NT

10. egyház, egyházi intézmény

0 – NV

4. Kérjük, adja meg az ellátási területre vonatkozó következő adatokat:

*HA TANYAGONDNOKSÁGOT TART FENN, KÉRJÜK, TANYAGONDNOKI
KÖRZETENKÉNT ADJA MEG AZ ELLÁTÁSI TERÜLETRE VONATKOZÓ
VÁLASZOKAT!*

FALUGONDNOKSÁG ESETÉN CSAK AZ ELSŐ OSZLOPOT TÖLTSE KI!

	1. körzet	2. körzet	3. körzet	4. körzet	5. körzet
a. Mekkora a teljes ellátandó terület / falu népességszáma?					
b. Ebből az ellátottak száma					
c. Ebből a rendszeres (napi, heti) ellátottak száma					
d. Eseti igénybevevők száma					

99 – NT / 0 – NV

CSAK TANYAGONDNOKSÁGOT FENNTARTÓK:

4.e.: Hány szolgálatot működtet?.....(db)

4.f.: Hány szolgálat működtetésére lenne szükség/lehetőség?.....(db)

99 – NT / 0 – NV

MINDENKI:

5. A jogszabályi besorolás szerint (105/2015 (IV. 23) Korm. rend. a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről) tartozik-e valamelyik kedvezményezett kategóriába a település?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA

0 – NV

6. Amennyiben igen, kérem, adja meg, hogy melyikbe!

TÖBB VÁLASZT IS JELÖLHET!

- 1 – Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett település
- 2 – Jelentős munkanélküliséggel sújtott település
- 3 – átmenetileg kedvezményezett település
- 99 – NEM TUDJA

0 – NV

7. A jogszabályi besorolás szerint (290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet a kedvezményezett járások besorolásáról) tartozik-e valamelyik kedvezményezett kategóriába a járás, amelyhez a település tartozik?

- 1 – IGEN
- 2 – NEM
- 99 – NEM TUDJA
- 0 – NV

8. Amennyiben igen, kérem, adja meg, hogy melyikbe!

TÖBB VÁLASZT IS JELÖLHET!

- 1 – Kedvezményezett járás
- 2 – Fejlesztendő járás
- 3 – Komplex programmal fejlesztendő járás
- 99 – NEM TUDJA

0 – NV

9. Kérjük, adja meg a falu- vagy tanyagondnoki szolgálat múltjára vonatkozó válaszokat!

TANYAGONDNOKSÁG ESETÉN, KÉRJÜK, KÖRZETENKÉNT ADJA MEG A VÁLASZT!

FALUGONDNOKSÁG ESETÉN CSAK AZ ELSŐ OSZLOPOT TÖLTSE KI!

	1. körzet	2. körzet	3. körzet	4. körzet	5. körzet
a. Mióta működik a falu- /tanyagondnoki szolgálat (indulás éve) a településen / az egyes körzetekben					
b. Eddig hányan láttak el szolgálatot (fő) a településen, illetve az egyes körzetekben?					

10. Amennyiben a szolgálat(ok) beindítása óta változott a falu- vagy tanyagondnok(ok) személye, jellemzően milyen okok miatt hagytak fel a feladatellátással?

LEGFELJEBB HÁRMAT KARIKÁZZON!

- 1. családi okok
- 2. egészségügyi okok
- 3. nyugdíjazás
- 4. elbocsátás
alkalmatlanság miatt
- 5. elbocsátás etikai vétség
miatt
- 6. alacsony jövedelem
- 7. megbecsültség hiánya
- 8. elköltözés
- 9. képesítés hiánya
- 10. összeférhetetlenség
- 11. egyéb,
éspedig:.....
.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

Finanszírozás

11. A normatíván (3,1 M Ft) felül, saját erőből kiegészíti-e a falu-/tanyagondnoki szolgálat működtetésére kapott összeget?

1 – IGEN

2 – NEM
99 – NT / 0 – NV

12. Ha igen, milyen arányban (megközelítőleg)?

12.a.: Normatíva:% **12.b.:** Saját erő:%

99 – NT / 0 – NV

13. Mennyibe került összesen 2017-ben a szolgálat fenntartása?

TANYAGONDNOKSÁG ESETÉN, KÉRJÜK, SZOLGÁLATONKÉNT ADJA MEG AZ ÖSSZEGET!

	Falugondnokság vagy tanyagondnokság 1. körzet	2. körzet	3. körzet	4. körzet	5. körzet
Összeg (Ft)					

99 – NT / 0 – NV

14. Mi lenne Ön szerint az az ideális összeg a falu-/tanyagondnoki szolgálat fenntartására, amelyből megfelelően el lehetne látni a feladatokat?

.....(forint)

99 – NT / 0 – NV

15. Egyetért-e Ön azzal, hogy a falu- és a tanyagondnoki szolgálatok finanszírozását külön kéne választani, vagyis, hogy eltérő normatívát kapjon a falugondnoki és a tanyagondnoki szolgálat?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA

0 – NV

16. A tanyagondnoki szolgálatok esetében a jogszabályban meghatározott minimális ellátotti létszám 70 fő. Ön szerint bevezetésre kerüljön-e a falugondnoki szolgálatok esetében is egy minimális létszám?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA

0 – NV

17. Kérjük, adja meg, a falu-/tanyagondnoki feladatok ellátásához rendelt gépjárművek következő adatait!

	1. gépjármű	2. gépjármű	3. gépjármű	4. gépjármű	5. gépjármű
a. A gépjármű típusa					
b. A gépjármű kora (üzembe helyezés éve)					
c. Összes futott kilométer					
d. 2017-ben megtett kilométer					
e. Ebből a falu- vagy tanyagondnoki szolgálat működtetése érdekében megtett kilométer					

III. Képzés, képzettség

18. Biztosította-e/ biztosítja-e a részvételt az alapképzésen?

1 – IGEN

2 – NEM
99 – NT / 0 – NV

19. Amennyiben igen, kérjük, jelezze, milyen módon!

	1 – IGEN 2 – NEM	99 – NT	0 – NV
a. Munkaidőt biztosít rá			
b. Téríti a részvétellel kapcsolatos költségeket részben vagy egészben			

20. Amennyiben téríti a részvétellel kapcsolatos költségeket részben vagy egészben, kérjük, adja meg, hogy milyen típusú költségeket térít és milyen mértékben!

VÁLASSZA KI A MEGFELELŐ MEZŐT!

	1 – részben fizeti	2 – egészben fizeti	3 – nem fizeti	99 (NT)	00 (NV)
a. Részvételi díjat (NCSSZI, NRSZH, SZGYF) részére					
b. Útiköltséget					
c. Szállást és étkezést					

21. Biztosította-e/ biztosítja-e a részvételt a továbbképzéseken?

1 – IGEN

2 – NEM
99 – NT / 0 – NV

22. Amennyiben igen, kérjük, jelezze, milyen módon!

	1 – IGEN 2 – NEM	99 – NT	0 – NV
a. Munkaidőt biztosít rá			
b. Téríti a részvétellel kapcsolatos költségeket részben vagy egészben			

23. Amennyiben téríti a részvétellel kapcsolatos költségeket részben vagy egészben, kérjük, adja meg, hogy milyen típusú költségeket térít és milyen mértékben!

VÁLASSZA KI A MEGFELELŐ MEZŐT!

	1 – részben fizeti	2 – egészben fizeti	3 – nem fizeti	99 (NT)	00 (NV)
a. Részvételi díjat					
b. Útiköltséget					
c. Szállást és étkezést					

24. Milyen végzettsége van a falu-/anyagondnok(ok)nak? Kérjük, használja az alább megadott kódokat a válaszadáshoz!

TANYAGONDNOKSÁG ESETÉN, KÉRJÜK, KÖRZETENKÉNT TÖLTSE KI A TÁBLÁZATOT!

FALUGONDNOKSÁG ESETÉN AZ ELSŐ OSZLOPOT TÖLTSE KI!

	1. körzet	2. körzet	3. körzet	4. körzet	5. körzet
Falu-/anyagondnok végzettsége					

1 – 8 általános

2 – szakmunkás iskola, OKJ bizonyítvány

3 – szakközépiskola érettségivel

4 – gimnáziumi érettségi

5 – technikum

6 – felsőfokú szakképzés

7 – főiskolai/egyetemi diploma

8 – egyéb, éspedig:.....

99 – NT / 0 – NV

25. Mi lenne Ön szerint a legalacsonyabb képzettségi szint, amellyel a falu-/anyagondnoki szolgálat betölthető lenne?

VÁLASZADÁSHOZ HASZNÁLJA AZ ELŐZŐ KÉRDÉS KÓDSZÁMAIT!

.....

99 – NT / 0 – NV

26. Milyen témájú továbbképzéseket tartana indokoltnak/szükségnek a hatékonyabb feladatellátás szempontjából?

.....

.....

.....

99 – NT / 0 – NV

27. Igényelné-e a fenntartó felkészítését, esetleg továbbképzését a fenntartói feladat ellátásához?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NT / 0 – NV

28. Kérjük, indokolja választát!

.....
.....
.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

29. Amennyiben fenntartóként igényelné a felkészítést, akkor milyen témában tartana igényt a felkészítésre?

.....
.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

30. Mit gondol, melyek azok a legfontosabb tulajdonságok, amelyekkel egy falu- /tanyagondnoknak rendelkeznie kellene, és amelyeket a kiválasztásban is érvényre kéne juttatni?

KÉRJÜK, RANGSOROLJA (1-3) A HÁROM LEGFONTOSABBNAK TARTOTT TULAJDONSÁGOT!

Ssz.	TULAJDONSÁG	Ssz.	TULAJDONSÁG	Ssz.	TULAJDONSÁG
	a. rugalmasság		h. jó problémamegoldó készség		o. helyzetfelismerés
	b. szociális érzékenység		i. konfliktuskerülő magatartás		p. terhelhetőség
	c. jó kommunikációs készség		j. empátia		r. biztonságos közlekedés
	d. jó kapcsolatteremtő képesség		k. bizalom		s. felhasználói szintű számítógépes ismeretek
	e. türelem		l. csapatmunkára való készség		t. egyéb, éspedig:
	f. lojalitás a fenntartó felé		m. határozottság		
	g. önálló gondolkodásmód		n. tájékozottság		

00 – NV

Feladatkörök

31. Változott-e az ellátandó feladatok/tevékenységek mennyisége a szolgálat megindítása óta?

1 – IGEN, több lett

2 – IGEN, kevesebb lett

3 – NEM változott (most is ugyan annyi feladatot kell ellátni)

4 – Nem tudja

00 – NV

TEVÉKENYSÉGLISTA:

<ol style="list-style-type: none"> 1. óvodások, tanulók szállítása köznevelési intézménybe 2. gyermekek szállítása sport-, kulturális eseményekre, versenyekre 3. gyermekek szállítása gyermekorvoshoz, védőnőhöz, szakorvoshoz, kórházba 4. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása háziorvoshoz, vérvételre, szakorvoshoz, kórházba 5. vérszállítás 6. szűrővizsgálatra szállítás 7. gyermekorvos szállítása kisgyermekhez 8. védőnő szállítása családhoz 9. családsegítő, gyermekvédelmi munkatárs szállítása családhoz 10. háziorvos szállítása aktív korú / nyugdíjas korú beteghez 11. gyógyszer felírása aktív korúak / nyugdíjasok részére 12. gyógyszerek kiváltása és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére 13. házi segítségnyújtó szállítása 14. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása bevásárlásra 	<ol style="list-style-type: none"> 15. szállítás nappali ellátási intézménybe (pl. fogyatékosok, idősek) 16. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása bankba, takarékszövetkezetbe, postára 17. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása ügyintézésre (önkormányzat, kormányablak, közműszolgáltató, stb.) 18. hivatalos ügyek (pl. kérelem) intézése, űrlapok (pl. segély) kitöltésének segítése aktív korúak / nyugdíjasok számára 19. postai ügyintézés (meghatalmazás alapján) 20. ivóvízszállítás 21. élelmiszervásárlás és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére 22. egyéb termékek (pl. takarmány, gázpalack) vásárlása és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére 23. vérnyomásmérés 24. vércukorszint mérés 25. tüzelővásárlás és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére 26. kisebb ház körüli karbantartás (pl. zár-, izzócsere) 	<ol style="list-style-type: none"> 27. szakemberek közvetítése (pl. villanyszerelő, kiegészítő) 28. helyi termékek (pl. tojás, tej) közvetítése a lakosok között 29. helyi termékek piacra jutásának segítése 30. templomba szállítás 31. temetésre, temetőlátogatásra szállítás 32. látogatás, beszélgetés 33. kapcsolattartás a polgárral, mezőőrrel, körzeti megbízottal 34. civil szervezetek szállítása sport-, kulturális rendezvényekre 35. közmunkások irányítása 36. anyag-, eszközbeszerzés a közmunkaprogramhoz 37. részvétel a helyi rendezvények (pl. falunap) szervezésében 38. falu-, tanyafórum szervezése 39. önkormányzati, hivatali információk közvetítése a lakosság felé 40. önkormányzat tagjainak, munkatársainak szállítása 41. vásárlás az önkormányzat, hivatal részére 42. ügyintézés az önkormányzat részére (közös hivatal, államkincstár stb.) 43. falubusz külső-, belső tisztítása
---	---	--

32. Melyek azok a tevékenységek, amelyeket a szolgálat indításakor még nem kellett, manapság azonban már el kell látnia egy falu- vagy tanyagondnoknak?

HASZNÁLJA A TEVÉKENYSÉGLISTA KÓDSZÁMAIT!

.....

99 – NT / 0 – NV

33. Melyek azok a tevékenységek, amelyeket a szolgálat indításakor még el kellett, manapság azonban már nem kell ellátnia egy falu- vagy tanyagondnoknak?

HASZNÁLJA A TEVÉKENYSÉGLISTA KÓDSZÁMAIT!

.....

99 – NT / 0 – NV

34. Ön szerint melyik az a három tevékenység, amellyel egy falu- vagy tanyagondnoknak t ö b b e t kellene foglalkoznia?

HASZNÁLJA A TEVÉKENYSÉGLISTA KÓDSZÁMAIT!

.....
.....

99 – NT / 0 – NV

35. Ön szerint melyik az a három tevékenység, amellyel egy falu- vagy tanyagondnoknak k e v e s e b b e t kellene foglalkoznia?

HASZNÁLJA A TEVÉKENYSÉGLISTA KÓDSZÁMAIT!

.....
.....

99 – NT / 0 – NV

FELADATTÍPUSOK

1. adminisztratív	6. kulturális
2. családsegítés, gyermekvédelem	7. önkormányzati
3. egészségügyi	8. sport
4. ház körüli segítségnyújtás	9. szociális
5. helyi gazdaságfejlesztési	10. település-üzemeltetési

36. Mely feladattípusok váltak h a n g s ú l y o s a b b á a feladatellátásban a szolgálat indítása óta?

HASZNÁLJA A FELADATTÍPUS LISTA KÓDSZÁMAIT!

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

37. Mely feladattípusok váltak h a n g s ú l y t a l a n a b b á a feladatellátásban a szolgálat indítása óta?

HASZNÁLJA A FELADATTÍPUS LISTA KÓDSZÁMAIT!

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

38. Kérjük, rangsorolja a falugondnokok / tanyagondnokok által ellátott feladattípusokat fontosságuk/gyakorosságuk szerint az Ön településén jellemző napi feladatellátás alapján. 1-gyes számmal a leggyakrabban végzett feladattípust jelölje!

Feladattípus	Sorszám	Feladattípus	Sorszám
a. adminisztratív		f. kulturális	
b. családsegítés, gyermekvédelem		g. önkormányzati, hivatali	
c. egészségügyi		h. sport	
d. ház körüli segítségnyújtás		i. szociális	
e. helyi gazdaságfejlesztés		j. település-üzemeltetési	

99 – NT / 0 – NV

39. Hogyan változott az ellátottak (abszolút) száma a szolgálat indulása óta?

- 1 – Az ellátottak (abszolút) száma növekedett
 2 – Az ellátottak (abszolút) száma csökkent
 3 – Az ellátottak (abszolút) száma nem változott
 4 – Nem tudja

00 – NV

40. Véleménye szerint hogyan változott az ellátottak köre korcsoportok szerint? Jelenleg több (+) vagy kevesebb (-) az ellátottak száma adott korcsoporton belül a szolgálat indításának évéhez képest? Kérjük, választ indokolja!

Ellátotti csoport	+/-	Indoklás	Ellátotti csoport	+/-	Indoklás
a. óvodások			f. családban élő aktív korú felnőttek		
b. alsó tagozatos általános iskolások			g. egyedülálló aktív korú felnőttek		
c. felső tagozatos általános iskolások			h. családban élő nyugdíjasok		
d. középiskolások			i. egyedül élő nyugdíjasok		
e. kismamák, kisgyermekes családok					

99 – NT / 0 – NV

Törvényi szabályozás**41. Megfelelőnek tartja-e a finanszírozás jelenlegi m ó d j á t (szolgálatonkénti normatíva)?**

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NT / 0 – NV

42. Ha nem, kérjük, írja le, milyen megoldást tartana elfogadhatónak!

.....

.....

.....

.....

.....

99 – NT / 0 – NV

43. Megfelelőnek tartja-e a finanszírozás jelenlegi m é r t é k é t (3,1 M / szolgálat)?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NT / 0 – NV

44. Ha nem, kérjük, írja le, milyen összeget tartana elfogadhatónak!

.....

.....

99 – NT / 0 – NV

45. Fenntartóként, a törvény által előírt dologi feltételeken túl (gépkocsi, iroda, munkaruha), biztosít-e valami mást is (eszköz, berendezés stb.) a szolgálat hatékony ellátásához?

1 – IGEN

2 – NEM
99 – NT / 0 – NV

46. Amennyiben igen, kérjük, sorolja fel ezeket!

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

47. Van-e olyan eszköz, dologi feltétel, amit szükségesnek tartana, de jelenleg nem tud biztosítani?

1 – IGEN, van
nincs

2 – NEM,
99 – NT / 0 – NV

48. Amennyiben vannak ilyen eszközök, dologi feltételek, kérjük, sorolja fel ezeket!

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

49. Milyen megoldás segítene Önnek abban, hogy ezeket az eszközöket, dologi feltételeket tudja biztosítani? Kérjük, fejtse ki választát!

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

50. Elegendőnek tartja-e a falu- vagy tanyagondnok törvény által előírt évi egyszeri beszámolási kötelezettségét a fenntartó felé?

1 – IGEN

2 – NEM
99 – NT / 0 – NV

51. Amennyiben nem elégedett a szabályozás ezen pontjával, kérjük, fejtse ki, mit javasolna!

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

52. Szükségesnek érzi-e, hogy a falu- vagy tanyagondnok a t e l e p ü l é s i k ö z ö s s é g számára is beszámoljon?

1 – IGEN

2 – NEM
99 – NT / 0 – NV

53. Amennyiben igen, Ön szerint m i l y e n g y a k o r i s á g g a l kéne beszámolnia? Kérjük, fejtse ki / indokolja választát!

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

54. Kérjük, írja le, hogy Ön szerint m i l y e n m ó d o n kéne beszámolnia a falu- vagy tanyagondnok a települési közösség számára?

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

55. Jogszabályba foglalná-e a falu- vagy tanyagondnokok települési közösség felé történő beszámolási kötelezettségét?

1 – IGEN

2 – NEM
99 – NT / 0 – NV

56. Kérjük, indokolja választát!

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

57. Helyesli-e, hogy a falugyűlés/tanyafórum véleményezi a falugondnok/tanyagondnok személyének kiválasztását?

1 – IGEN

2 – NEM
99 – NT / 0 – NV

58. Kérjük, indokolja választát!

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

VI. Kapcsolat

59. Kérjük, értékelje a falugondnokkal/tanyagondnok(ok)kal való szakmai/fenntartói kapcsolatát elégedettségi szempontból!

1– egyáltalán nem elégedett; 10 – a lehető legnagyobb mértékben elégedett

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

99 – NT / 0 – NV

60. Vannak-e konfliktusok az Önök településén a fenntartó és a falu-/tanyagondnok(ok) között?

1 – IGEN, vannak

2 – NEM, nincsenek

99 – NT / 0 – NV

61. Amennyiben vannak, milyen természetűek a konfliktusok?

1. személyes

7. képzési, fejlődési
lehetőségek hiánya

12. együttműködési
készség hiánya

2. szakmai

8. képzési, fejlődési
lehetőségek
elszalasztása miatt

13. egyéb,
éspedig:.....

3. bérjellegű

4. szabadságolásból/he
lyettesítésből eredő

9. feladatkörök miatt

10. ellátottak köréből
fakadó

5. munkakörülmények
miatt

6. dologi feltételek
hiánya miatt

11. szakmai
alkalmatlanság miatt

62. Kérjük, értékelje, hogy milyennek látja a falugondnok/tanyagondnok(ok) és az ellátottak közötti kapcsolatot!

1 – nagyon rossz; 10 – kiváló

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

99 – NT / 0 – NV

63. Általában vannak-e konfliktusok az Önök településén a falu-/tanyagondnok és az ellátottak között?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

64. Amennyiben igen, kérem, írja le, hogy milyen természetűek ezek a konfliktusok!

.....
.....
.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

65. Vannak-e nehézségei a szolgálat működésének szabályosságát ellenőrző hatóságokkal?

1 – IGEN, rendszeresen

3 – NEM, nincsenek

2 – IGEN, előfordul

4 – NEM TUDJA

0 – NV

66. Amennyiben előfordulnak nehézségek, kérjük, mutassa be ezeket (típus, hatóság, gyakoriság)!

.....
.....
.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

67. Együttműködik-e fenntartóként az Ön területén működő falugondnoki egyesülettel?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NT / 0 – NV

68. Amennyiben igen, kérjük, értékelje a szakmai együttműködésük hatékonyságát!

1 – gyenge, hatékonytalan; 10 – kiváló a kapcsolat, hatékony az együttműködés

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

99 – NT / 0 – NV

Munkakörülmények

69. Van-e helyettese a falu-/tanyagondnoknak a településen?

1 – IGEN, van
nincs

2 – NEM,

99 – NT / 0 – NV

70. Ha igen, ki látja el a helyettesítést (pl. szociális gondozó, mezőőr stb.):

.....(pozíció)

99 – NT / 0 – NV

71. Amennyiben nincs helyettes, akkor a falugondnok szabadsága/betegsége/akadályoztatása esetén hogyan biztosítja a feladatellátás zavartalanságát? Kérjük, fejtse ki!

.....
.....
.....

99 – NT / 0 – NV

72. Van-e segítője (tanyasegítő, szociális gondozó, mezőőr) a falu-/tanyagondnoknak?

1 – IGEN, van
nincs

2 – NEM,

99 – NT / 0 – NV

73. Előfordul-e, hogy a falu-/tanyagondnok heti munkavégzése meghaladja a 40 órát?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NT / 0 – NV

74. Ha igen, általában milyen módon számolja el a túlmunkát számára?

1 – túlóra kifizetése	5 – nem számoljuk el a túlmunkát
2 – kifizetés átalány formájában	6 – egyéb módon, éspedig:
3 – munkaidő csúsztatás	
4 – szabadnap	

99 – NT / 0 – NV

Fejlesztési irányok

75. Van-e javaslata a falu-/tanyagondnoki szolgálat fejlesztésére, esetleges módosítására általában, vagy a település speciális igényei szerint?

.....

.....

.....

.....

.....

99 – NT / 0 – NV

4. sz. melléklet: Interjúvázlat magyarországi interjúkhoz

INTERJÚVÁZLAT

a fenntartókkal, feladatellátást érintő szervezetek képviselőivel, falu- és tanyagondnokokkal készítendő interjúhoz

MAGYARORSZÁG

1. Kapcsolat a falugondnoksággal

Kapcsolata a falugondnoksággal, tanyagondnoksággal. (Mióta?). Mit gondol, miért jelölték ki interjúra, mi az a különleges helyzete, szerepe, amiért fontos lehet a kutatás szempontjából? Foglalkozása, tisztsége, szakmai életútja röviden.

2. A falugondnokság, tanyagondnokság intézménye

Milyen információi, ismeretei vannak a falu-/tanyagondnokság általános történetéről (létrejöttének okai, körülményei, fázisai), illetve a saját szolgálat (ha van ilyen) létrejöttének előzményeiről, körülményeiről?

Saját szolgálat esetén: milyen általános gazdasági-társadalmi helyzet/probléma előzte meg/váltotta ki a szolgálat létrehozását? Ki(k), milyen csoport(ok) akarták/elleneyzték a szolgálat létrehozását? Miért? Hogy vált be a szolgálat?

Mindenkitől: Mennyire valósul(t) meg a Kemény Bertalan féle gondolatiság? Változott-e ez az idők folyamán? Ha igen, miért? (Ellátottak körének változása, átalakulása; esetleg feladatok változása, átalakulása, esetleg szabályozás, szabályozási környezet változása?) Volt-e, amikor közelebb álltak hozzá vagy távolabb, mint most? Mi ennek az oka? Személy szerint egyetért-e a Kemény Bertalan-i elvekkel a falugondnok helyéről, szerepéről, feladatairól? Mivel nem ért egyet, miért? Mit változtatna? Hogyan?

Milyen feladatokat, tevékenységeket tart a legfontosabbnak, miért? Mi az, amivel többet kéne, mi az, amivel kevesebbet kéne foglalkoznia a falu-/tanyagondnok(ság)oknak? Miért? Hogyan?

Újítást, újdonságot vezetett-e be a falu-/tanyagondnokságok történetében, működtetésében (képzőként, gondnokként, fenntartóként, finanszírozóként, szakmai felügyeleti szervként stb)? Mi volt az, mi volt az oka, mi az utóélete, eredménye, hatása? Rendszerszerűvé vált-e az újítása, mi volt ennek a folyamata, mesélje el. Ha nem, mi volt az elutasítás oka (ki, miért, hol, milyen szinten)?

A szolgálat elfogadottsága önkormányzat/helyi lakosok körében általában és helyi szinteken, illetve a szakpolitikában? (Honnan szerzi ehhez az információt, milyen rálátása van az egyes szintekre?)

Különleges helyek, helyzetek az Ön szűkebb környezetében, ahol jól/rosszul csinálják? Kérjük, mutassa be, indokolja választását (miért csinálják jól, mit csinálnak jól, miért csinálják rosszul, mit csinálnak rosszul)?

Van-e különlegessége az Ön falugondnoki/tanyagondnoki szolgálatának, ha igen, mi az? Miért alakult így?

3. Szabályozás (történeti vetület, jelenlegi helyzet)

Mit tud a falu- és tanyagondnokságok szabályozásának történetiségéről (mikor, mióta, kezdetben hogyan, mikor mi változott)? Jelenleg mit tart a szabályozás legnagyobb hibájának, problémájának, amin változtatna? Milyen egyéb szabályozásbeli változásra lenne szükség? Miért? Indokolja! Hogyan kéne és hogyan lehetne ezeket a változtatásokat elérni?

Hova sorolná be a szolgáltatást, milyen ellátási típusba? Változott-e ez az évek folyamán? Mit gondol a szakmai felügyeleti szervekről, EMMI-ről? Jó helyen van-e a szociális tárcánál a szolgáltatás? Ha nem, hová helyezné? Miért?

4. Finanszírozás, eszközigeny, eszközellátottság

Milyennek találja a falu-/tanyagondnok(ság)ok finanszírozását? Mire elég, mire nem? Mire kéne többet adni, mire kevesebbet? Milyen eszközökkel, módszerekkel lehetne megoldani a kedvezőtlen finanszírozási helyzetet? (Állami mellett más források bevonása?) Gépjármű-helyzet rendben van-e, ha nem, melyek a legégetőbb problémák? Ő hogyan oldaná meg őket?

5. A falugondnok, tanyagondnok személye

Saját szolgálat esetén: Volt-e vita a falu-/tanyagondnok személyének kiválasztása körül (több tanya-, illetve falugondnok esetén minden egyes alkalomra/személyre értve a kérdést)? Falu-/tanyagondnok kiválasztásának személye ütközik-e nehézségbe? Miért?

Mindenkitől: Milyen az ideális falu-/tanyagondnok? Fluktuáció? Okai? Kivédése? Megbecsültsége? Hogyan lehetne ezen változtatni?

Munkakörülmények megfelelőek? Ha nem, melyek a legfontosabb problémák? Ő hogyan oldaná meg?

Melyek a legnagyobb kihívások, amelyekkel egy falu-/tanyagondnoknak szembesülnie kell?

6. Képzés, képzettség (hiányok szükségletek)

Szükség van-e a képzésre, továbbképzésre? Indokolja! Ezek szakmai tartalmáról mi a véleménye? Indokolja? Szükséges egy sztenderd tudás, alapképzés? Van-e olyan képzés, ami mindenképpen kéne (pl. idősgondozás / szociális alapképzés / egészségügyi alapképzés)? Kötné-e valamilyen végzettséghez vagy kompetenciához a falugondnokság betöltését? Mihez? Indokolja! Igényel-e a feladatellátás speciális szakismeretet? Milyet? Indokolja!

7. Kapcsolatok, kapcsolathálók, szakmai szerveződés és szervezetek, beágyazottság

Együttműködés helyben, települések között, szakmai szervezeteken belül – van-e ilyen, kell-e, hogy lenne jobb?

Milyen a beágyazottság helyben? Milyen a falugondnoki szolgálat és a helyi önkormányzat, helyi politika kapcsolata, viszonya, jó és rossz oldalai ennek a kapcsolatnak?

Szakmai szervezetekkel milyen a kapcsolat? Miért? Fontosnak tartja-e a területi szakmai szervezetek létét, munkáját? Miért? Indokolja?

Külhoni kapcsolatok vannak-e? Kivel? Milyenek? Látogatások?

Kapcsolat a felsőbb szakmai szervezetekkel korábban, ma (kistérség, járás, megye, minisztérium, EMMI)? Van-e változás? Milyen téren? Miért?

Milyen irányba fejlesztené a falugondnoki szolgáltatásokat?

5. sz. melléklet: Kérdőív falugondnokok számára, Erdély

A szolgálat bemutatása

1. A település neve:.....

2. A szolgálat fenntartója:

1. községi önkormányzat, önkormányzati intézmény	3. egyház, egyházi intézmény
2. megyei önkormányzat, önkormányzati intézmény	4. civil szervezet
	5. egyéb, éspedig:.....
	99. NT

0 – NV

3. Kérjük, adja meg az ellátási területre vonatkozó következő adatokat:

a. Ellátási terület lakosságszáma:.....

b. ebből ellátottak száma:.....

c. ebből rendszeres (napi, heti) ellátottak száma:.....

d. eseti igénybevevők száma:.....

0 – NV

99 – NT

5. Kérjük jelölje meg (karikázással), hogy milyen igénybevevői csoportok jelennek meg az ellátottak között.

a. óvodások

b. alsó tagozatos általános iskolások

c. felső tagozatos általános iskolások

d. középiskolások

e. kismamák, kisgyermekes családok

f. családban élő aktív korú felnőttek

g. egyedülálló aktív korú felnőttek

h. családban élő nyugdíjasok

i. egyedül élő nyugdíjasok

j. mozgásban korlátozott személyek

0 – NV

6. Dolgozik-e másik falugondnok a településen

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

7. Ha igen, együttműködnek-e?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

6. Dolgozik-e másik falugondnok a községben

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

7. Ha igen, együttműködnek-e?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

8. Ha együttműködik a településen vagy a községben dolgozó másik/többi falugondnok(ok)kal, kérjük, írja le, mire terjed ki az együttműködés:

.....
.....
.....
.....

0 – NV

11. Van-e eseti helyettese (pl. betegség vagy szabadság esetére) a településen/községben?

1 – IGEN, VAN, éspedig (funkció, pl. a mezőőr stb.) 11.a.:

2 – NINCS

99 – NEM TUDJA

0 – NV

12. Van-e olyan egyéb munkatárs (szociális gondozó, mezőőr stb.) a településen/községben, akivel meg tudja osztani a feladatát?

1 – IGEN, VAN, éspedig **12.a.**:
2 – NINCS
99 – NEM TUDJA 0 – NV

13. Mióta tölti be a falu- vagy tanyagondnoki szolgálatot?

.....(a szolgálat kezdetének éve)
0 – NV

14. Volt(ak)-e elődje(i)?

1 – IGEN 2 – NEM 99 – NEM TUDJA (NT)
0 – NV

15. Ha igen, tartja-e vele/velük (valamelyikükkel, akármelyikükkel) a kapcsolatot?

1 – IGEN 2 – NEM
0 – NV
99 – NT

17. Részt vesz-e a falugondnoki egyesület programjain?

1 – IGEN 2 – NEM
0 – NV
99 – NT

Képzések, képességek

18. A falugondnoki munkakör betöltéséhez részt kellett venni valamilyen képzésen?

1 – IGEN 2 – NEM
0 – NV
99 – NT

19. Ki tartotta/biztosította a képzést (szervezet, intézmény)?

.....(szervezet, intézmény neve)
0 – NV
99 – NT

20. Kérjük, értékelje egy tízfokú skálán, hogy a képzés mennyiben segítette a napi munkavégzését.

1 – egyáltalán nem segítette; 10 – a lehető legnagyobb mértékben segítette

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

0 – NV
99 – NT

21. Vett már részt bármilyen, munkáját segítő képzésen, mióta falugondnokként dolgozik?

1 – IGEN 2 – NEM 99 – NEM TUDJA (NT)
0 – NV

22. Hány alkalommal vett részt képzésen?(alkalmak száma)

23. Kérjük, töltsé ki az alábbi táblázatot a képzések legfontosabb információival:

	1. képzés	2. képzés	3. képzés	4. képzés	5. képzés
b. A képzés témája					
c. A képzés szervezője/bonyolítója					

24. Kérjük, fejtse ki, milyen irányú, témájú továbbképzéseket szeretne, amelyek segítenék a napi munkavégzését!

.....
.....
.....

Feladatkörök, szerepkörök

27. Kérjük, állítsa fontossági/gyakorisági sorrendbe az alábbi feladattípusokat a napi munkavégzését alapul véve! 1-gyes számmal a leggyakrabban végzett feladattípust jelölje!

Feladattípus	Sorszám	Feladattípus	Sorszám
a. adminisztratív		f. kulturális	
b. családsegítés, gyermekvédelem		g. önkormányzati, hivatali	
c. egészségügyi		h. sport	
d. ház körüli segítségnyújtás		i. szociális	
e. helyi gazdaságfejlesztés		j. település-üzemeltetési	

0 – NV

99 – NT

28. Kérjük, adja meg mi az az öt tevékenység, amelyet falugondnokként a leggyakrabban végez napi munkája során.

28.a.:

28.b.:

28.c.:

28.d.:

28.e.:

0 – NV

99 – NT

28. Ön szerint, mi a három tevékenység, amellyel egy falugondnoknak többet kéne foglalkoznia?

28.a.:

28.b.:

28.c.:

0 – NV

99 – NT

29. Ön szerint, mi a három tevékenység, amellyel egy falugondnoknak kevesebbet kéne foglalkoznia?

29.a.:

29.b.:

29.c.:

0 – NV

99 – NT

25. Változtak-e a szolgálat keretében ellátandó feladatai az első szolgálati évéhez képest?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

Eszközellátottság, eszközigény

30. Kérjük, adja meg (karikázással), milyen fajtájú jármű áll a szolgálat rendelkezésére (többet is jelölhet)!

1 – személygépkocsi

5 – nagybusz

2 – terepjáró (csak utas kabin)

6 – tehergépkocsi

3 – terepjáró (utas kabin és zárt csomagtartó)

7 – nincs jármű

4 – kisbusz (8+1 fő)

8 – egyéb, éspedig

0 – NV

99 – NT

Fenntartó-feladatellátó kapcsolata, munkakörülmények

37. Kérjük, értékelje 10 fokú skálán, hogy Ön szerint fenntartója mennyire ismeri el az Ön munkáját?

KARIKÁZZON! 1 – egyáltalán nem ismeri el; 10 – nagyon elismeri

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

0 – NV
99 – NT

38. Kérjük, értékelje, hogy Ön szerint az ellátottak mennyire ismerik el az Ön munkáját?

KARIKÁZZON! 1 – egyáltalán nem ismerik el; 10 – nagyon elismerik

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

0 – NV
99 – NT

39. Van-e beszámolási kötelezettsége a fenntartója felé?

1 – IGEN 2 – NEM 99 – NEM TUDJA (NT)
0 – NV

40. Amennyiben igen, milyen formában kell beszámolnia?

.....
.....
.....
.....

0 – NV
99 – NT

41. Van-e beszámolási kötelezettsége az ellátottak felé?

1 – IGEN 2 – NEM 99 – NEM TUDJA (NT)
0 – NV

42. Amennyiben igen, milyen módon/formában kell beszámolnia? (Pl.: tanyafórum, közmeghallgatás, falugyűlés, stb):

.....
.....
.....

0 – NV
99 – NT

43. Milyen más egyéb módon kap még visszacsatolást/visszajelzést munkájáról?

.....
.....
.....

0 – NV
99 – NT

44. Megfelelőnek tartja-e munkakörülményeit?

1 – egyáltalán nem tartom megfelelőnek 3 – inkább megfelelőnek tartom
2 – nem tartom megfelelőnek 4 – teljes mértékben megfelelőnek tartom
0 – NV
99 – NT

45. Megfelelőnek tartja-e a szabadidőhöz, pihenéshez való hozzájutását?

1 – egyáltalán nem tartom megfelelőnek 3 – inkább megfelelőnek tartom
2 – nem tartom megfelelőnek 4 – teljes mértékben megfelelőnek tartom
0 – NV
99 – NT

46. Heti munkavégzése meghaladja-e a 40 órát?

1 – IGEN

2 – NEM

99 – NEM TUDJA (NT)

0 – NV

47. Ha igen, milyen módon számolnak el a fenntartóval

1 – túlóra kifizetése

4 – nem számol el

2 – munkaidő-esúsztatás

5 – egyéb, éspedig.....

3 – szabadnap

.....

0 – NV

99 – NT

48. Kérjük, fejtsse ki, milyen változtatást szeretne a hatékonyabb munkavégzés érdekében?

.....
.....
.....
.....
.....

0 – NV

99 – NT

49. Kérjük, részletezze, milyen nehézségeket él meg a feladatellátás során!

.....
.....
.....
.....
.....

0 – NV

99 – NT

VI. Szociodemográfiai adatok

50. Születési éve:(év)

51. Neme:

1 – FÉRFI

2 – NŐ

52. Kérjük, adja meg, mi a legmagasabb iskolai végzettsége!

1 – 8 általános

4 – posztliceális

2 – szakiskola

5 – főiskola

3 – líceum érettségi nélkül

6 – egyetem

4 – érettségi

7 – egyetem utáni képzés (M.A, PhD)

0 – NV

99 – NT

53. Mi a végzettsége szerinti szakmája, szakmai képesítése?

.....
.....

0 – NV

99 – NT

54. Kérjük, adja meg, milyen speciális érdeklődési területei, képességei vannak (pl. idegennyelv-tudás, hangszeres tudás, stb.)

.....
.....
.....

0 – NV

99 – NT

55. Milyen egyéb társadalmi szerepvállalásai vannak (pl. sportegyesületi, kulturális egyesületi stb. tagság, polgárőr, önkéntes tűzoltó stb.)? Kérjük, sorolja fel ezeket:

.....
.....
.....

0 – NV
99 – NT

KÖSZÖNJÜK VÁLASZAIT!

6. sz. melléklet: Interjúvázlat a fenntartókkal, feladatellátást érintő szervezetek képviselőivel készítendő interjúkhoz, Erdély

INTERJÚVÁZLAT

a fenntartókkal, feladatellátást érintő szervezetek képviselőivel készítendő interjúhoz

ERDÉLY

1. A szervezet (fenntartó), a település és a szolgálat bemutatása

Szervezet:

Mi a szervezet alapküldetése, célja? Kik hozták létre, milyen célból? Hol működik (még), hol a központ? Milyen a szervezeti felépítés (hierarchia, autonómia a szervezeten belül, a döntésekben)?

Település:

Társadalmi-gazdasági környezet: népesedési, etnikai, vallási/felekezeti viszonyok; munkalehetőségek, foglalkoztatók helyben, környéken?

Szociális körülmények: idősek/gyerekek/szegények aránya; állami / civil / egyházi gondoskodás jelenléte, formái, eredményessége?

Milyen intézmények vannak, működnek a településen, milyen intézmények hiányoznak?

Milyen társadalmi probléma hívta életre a szolgálatot?

Szolgálat:

Mikor hozták létre, mióta működik?

Hány gondnok működik a településen és hány ellátottat kell ellátnia? Mióta szolgál a falugondnok, volt-e változás a személyében, ha igen, mikor, hányszor, miért?

Mennyire nehéz ember találni a feladatra? Milyen a bérezés? Fontos, hogy helybeli / környékbeli legyen a falugondnok? Kinek fontos, az ellátottaknak és/vagy a fenntartónak? Miért?

Melyek a falugondnoki alkalmazás kritériumai (kor, nem, végzettség)? Tanfolyamra, képzésre küldik-e őt, esetleg Magyarországra?

Igényel-e a feladatellátás speciális szakismeretet? Szeretné-e képeztetni a falugondnokot? Szükséges egy sztenderd tudás, alapképzés? Van-e olyan képzés, ami mindenképpen kéne (pl. idősgondozás / szociális alapképzés / egészségügyi alapképzés)?

Vannak-e feladatellátásból adódó konfliktusok falugondnok és az ellátottak, falugondnok és a fenntartó között? Milyen jellegűek? Ismertesse őket!

Mennyire elégedettek fenntartóként a falugondnokkal? Milyen lenne az ideális falugondnok, milyen képességekkel és készségekkel kéne rendelkeznie (pl. lojális, türelmes, empátikus stb.)?

Hány órát dolgozik a falugondnok egy héten? Tudják-e tartani a 40 órát? Túlórát fizetik-e, kompenzálják-e, hogyan?

2. Finanszírozás

Milyen forrásból fedezik a falugondnoki szolgáltatás költségeit? Milyen kiadások lépnek fel? Hogyan fedezik? Pályáznak-e valamilyen forrásra? Hová, milyen rendszerességgel?

Megyei forráshoz hozzájutnak-e? Román állam hozzájárul-e bármilyen módon a szolgálat működtetéséhez?

Hozzájutnak-e magyarországi forrásokhoz? Ha igen, milyen forrásokhoz (alapítványi, testvértelepülési, állami, egyházi stb.), milyen gyakorisággal és milyen procedúrák által? Ha nem, akkor miért nem?

3. Eszközök

Van-e autó, ha igen, akkor hány emberre hány autó jut? Milyen típusú autót használnak, hány éves a jármű, mennyi km-t futott? Átlagosan hány km-t fut a falugondnoki szolgálat ügyeiben a jármű egy héten/hónapban/évben?

Miből vették a járművet, milyen forrásból / hogy jutottak hozzá? Miből, milyen forrásból fedezik az autó kiadásait?

A jármű kizárólag a szolgálathoz rendelt, vagy a fenntartó más tevékenységeit/ügyeit is ezzel intézik? Ha többfunkciós a jármű, akkor van-e preferencia-sorrend a használatában, és ha igen, milyen helyet foglal el ebben a sorrendben a falugondnoki szolgálat?

Milyen más eszközeik vannak / mire lenne még szükség? Pályáznak-e az eszközökre, vagy hogyan kerül hozzájuk? Ami nincs és hiányzik, próbálkoznak-e / próbálkoztak-e már a beszerzésével?

4. Fejlesztések

Fejlesztenek-e, és ha igen, milyen forrásból? Amióta működnek, történt-e bármilyen előrehaladás, fejlődés a szolgálat működésében?

5. Kapcsolatok, együttműködések

Összedolgoznak-e a szociális ellátórendszerrel (gyermekvédelemmel, idősellátással stb)? Az együttműködés formális vagy informális? Ha nem, akkor történt-e már kísérlet az együttműködésre, ki kezdeményezte, miért hiúsult meg? Igény lenne az együttműködésre?

Szükséges-e, hogy rendszerszerű helye legyen a falugondnokságnak az állami ellátórendszerben? Hol látja Ön a helyét (pl. szociális ágazat, idősgondozás, gyermekjólét stb.)?

Vegyes falvakban ellátnak-e románokat a falugondnokok? Tudnak/beszélnék/érteneik románul a falugondnokok? Alkalmazznak-e román falugondnokot? Alkalmaznának-e?

Vannak-e romák a településen, milyen velük a falu és a falugondnok viszonya? Foglalkozik-e velük?

Mennyire szerveződik etnikai alapon a szolgáltatás, mennyire lehet vegyesnek tekinteni?

Vannak-e kapcsolatok az egyes falugondnokságok és a különböző fenntartók között(pl. unitárius egyház – katolikus egyház)? Létrejöttek-e területi vagy felekezeti alapon falugondnoki tömörülések, közösségek? Ha van együttműködés, közösség, kapcsolat, hogy működik, jellemezze? Ha nincs, miért nincs?, szükség lenne-e rá?

Magyar szervezetekkel vannak-e kapcsolataik? Kivel, mit kapnak tőlük, mennyire kölcsönös a viszony?

Más nemzetrészekben működő falugondnoki szolgálatokkal vannak-e kapcsolataik? Ha igen, jellemezze, mutassa be őket, ha nincs, miért nincs, kellene-e, szükség lenne-e rá? Kéne-e Kárpát-medencei együttműködés?

6. Falugondnoki feladatkörök, szerepek

A falugondnok szerepe pusztán idősgondozás, vagy milyen más feladatokat lát még el (pl. közszolgáltatásokhoz való hozzájutás, gyerekek ellátása, mozgáskorlátozottak ellátása, közösség-szervezés stb.)? Ön szerint szükséges lenne, hogy a falugondnok ilyen feladatokat is ellásson? Indokolja!

Milyen feladatokat, ellátásokat várnának el az ellátottak, amelyeket jelenleg nem tudnak/nem akarnak biztosítani?

Fizet-e a gondozott az ellátásért, ha igen, ki és mennyit, ki és hogyan, mi alapján állapítja meg a térítési díjakat? Mindenkinek egyforma? Kötnek-e szerződést, írnak-e róla papírt?

Van-e ennek jogszabályban rögzített feltétele, formája? Állam beleszól-e bármi módon a falugondnok s az ellátott közötti viszonyba? Mennyire ad hoc jellegű a feladatellátás?

Milyen irányba fejlesztené a falugondnoki szolgálatokat?

7. sz. melléklet: Adatlap tapasztalati szakértők számára, Erdély

**8. sz. melléklet: Elkészült interjúk listája: Magyarország, Erdély
(Románia), Vajdaság (Szerbia)**

	Interjúalany neve	Titulusa	Interjú /falugondnokság helyszíne	Interjú időpontja
Magyarország				
1.	Mojzinger Ildikó	tanyagondnok, Tiszakürt	Tiszakürt	2019.06.28
2.	Szabó Gellért	polgármester, Szentkirály, Magyar Faluszövetség elnöke	Szentkirály	2019.06.28
3.	Nógrádi Zoltán	polgármester, Mórahalom	Mórahalom	2019.11.04
4.	Ráczné Németh Teodóra	főosztályvezető, Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság	Budapest	2019.11.29
5.	Matolcsi-Papp Zoltán	szakértői módszertani referens, Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság	Budapest	2019.11.29
6.	Fekete Róbert	polgármester, Olaszfa	Vasegerszeg	2019.11.29
7.	Radics László	polgármester, Répcseszemere	Vasegerszeg	2019.11.29
8.	Faludi Erika	területfejlesztési szakember, falugondnokság országos és Baranya megyei szervezetében fontos szerepet vállalt, oktató volt a falu- és tanyagondnoki képzéseken	Csákvár	2019.12.09
9.	Dr. Duró Annamária	szociálgeográfus, tanyakutató, tanyagondnokság szakértője, falu-és tanyagondnoki képzéseken oktató, szupervizor	Budapest	2019.12.10
10.	Eperjesi Tamás	szupervizor, oktató	Budapest	2019.12.11
11.	Ghyczy Gellért	Baptista Egyháznál dolgozik, korábban évekig a Minisztériumnál foglalkozott a falu- és tanyagondnoksággal, oktató	Budapest	2019.12.12
Erdély				
12.	Benedek Mihály	unitárius lelkész, falugondnok	Homoródkarácsonyfalva	2018.08.31
13.	Fazakas Attila	Merkur üzletlánc vezérigazgatója	Homoródkarácsonyfalva	2018.08.31
14.	András Ildikó	Gyulafehérvári Caritas Falugondnokság vezetője	Homoródkarácsonyfalva	2018.08.31
15.	Balázs Sándor	unitárius lelkész, falugondnok, Magyarzsákok, ROMFALSZ elnöke	Homoródkarácsonyfalva	2018.08.31
16.	Gál Zoltán	unitárius lelkész, falugondnok, Gagy, ROMFALSZ titkára	Homoródkarácsonyfalva/Gagy	2018.08.31
17.	Benedek Enikő	unitárius lelkész felesége, Dungó Kult. Egy. vezetője	Homoródkarácsonyfalva	2018.08.31
18.	Szombatfalvi József	Ébredő Gondviselés Segélyszervezet tiszteletbeli elnöke	Homoródkarácsonyfalva	2018.08.31
19.	Nagy István	Református egyházközség gondnoka, önkormányzati képviselő	Nagykágya	2019.09.09.

	Interjúalany neve	Titulusa	Interjú /falugondnokság helyszíne	Interjú időpontja
20.	Kánya Zsolt Attila	ref. lelkész	Kémer	2019.09.09.
21.	Szabó Levente György	polgármester	Kémer	2019.09.09.
22.	Balázs Zoltán	ref. lelkész	Zilah/Szilágykerked	2019.09.09.
23.	Mihácsa Anikó	Könyvtáros	Torockó	2019.09.10.
24.	Lasser Ágnes	Múzeumvezető	Torockó	2019.09.10.
25.	Móricz Jutka	Orvosi Asszisztens	Torockó	2019.09.10.
26.	Szócs Ferenc	polgármester	Torockó	2019.09.10.
27.	Simándi Attila	falugondnok	Torockó	2019.09.10.
28.	Nagy Irén	falugondnok	Torockószentgyörgy	2019.09.10.
29.	Varga Melinda	tanítónő, Torockóért és Torockószentgyörgyért Egyesület alapító tagja	Torockószentgyörgy	2019.09.10.
30.	Csécs Márton	unitárius lelkész	Torockó	2019.09.10.
31.	Király Ferenc	Torockóért és Torockószentgyörgyért Egyesület alelnöke	Torockó	2019.09.10.
32.	Gáspár Károly	ref. lelkész	Bodonkút	2019.09.11.
33.	Koppándi Botond	korábbi torockószentgyörgyi unitárius lelkész	Kolozsvár/Torockó	2019.09.11.
34.	Szabó Zsolt	Brassais Véndiák Alapítvány vezetője, torockói falugondnokság előmozdítója	Kolozsvár/Torockó	2019.09.11.
35.	Kis János	Kide Egyesület (elnök)	Kolozsvár/Kide	2019.09.11.
36.	Nagy Tibor Sándor	ref. Lelkész (Kide település)	Kolozsvár/Kide	2019.09.11.
37.	Demeter Sándor Lóránd	Lelkész házaspár, Székelymuzsna	Székelyderzs/Székelymuzsna	2019.09.12.
38.	Nemes Anna Borbála	Viharsarok Egyesület vezetője	Székelyderzs/Székelymuzsna	2019.09.12.
39.	Kovács Lehel	polgármester	Farkaslaka	2019.09.12.
40.	Kerestély Edit	korábbi falugondnok (Székelypálfalva)	Farkaslaka/Székelypálfalva	2019.09.12.
41.	András Ibolya	jelenlegi falugondnok (Székelypálfalva)	Farkaslaka/Székelypálfalva	2019.09.12.
42.	Siposs László	unitárius lelkész	Firtosváralja	2019.09.12.
43.	Vajda Imre	első falugondnok (Székelypálfalva)	Székelypálfalva	2019.09.12.
44.	Kolcsár András	korábbi jegyző	Gyergyószárhegy	2019.09.13.
45.	Máthé Katalin	jelenlegi jegyző	Gyergyószárhegy	2019.09.13.
46.	Siklódy Zsuzsanna, referens; Laczkó Gyöngyvér, tanácsadó	szociális osztály munkatársai	Gyergyószárhegy	2019.09.13.
47.	Puskás Elemér	Polgármester	Gyergyóditró	2019.09.13.

	Interjúalany neve	Titulusa	Interjú /falugondnokság helyszíne	Interjú időpontja
48.	Laczkó-Albert Elemér	Polgármester	Gyergyóremete	2019.09.13.
49.	Bakos Szabolcs és Nagy Enikő	Projektmenedzser, titkárság	Gyergyóremete	2019.09.13.
50.	Fazakas László	Falugondnok	Orotva	2019.09.13.
51.	Nagy Róbert	Korábbi falugondnok	Gyergyóremete	2019.09.14.
52.	Elekes Zoltán	Hargita Megye Tanácsa-Hargita Megyei Szociális és Gyermekvédelmi Igazgatóság, igazgató	CsíkSZereda	2019.09.16.
53.	György Katalin	Projektkoordinátor, András Alapítvány	Lázárfalva	2019.09.16.
54.	András Mihály	elnök, András Alapítvány	Lázárfalva	2019.09.16.
55.	Buzogány István	unitárius lelkész	Szentivánlaborfalva	2019.09.16.
56.	gróf Pongrácz Vilmos	Pongrácz Alapítvány vezetője (Nagykágya)	Budapest/Nagykágya	2019.11.19.
Vajdaság				
57.	Ricz Gábor	Caritas Subotica igazgatója	Szabadka	2018.07.19
58.	Zsidai Erzsébet/Szűcs István	Nők Kishegyesi Fóruma vezetője/falugondnok	Szabadka	2018.07.19